Uzbunjivanje uspaničene vlasti

KAKO DA LAŽ POSTANE TAJNA

Marinika Tepić o mutnim poslovima državnog vrha

ARAPSKA VEZA ZA PORODIČNI ŠVERC ORUŽJA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1503

24. oktobar 2019.

INTERVJU: DANICA POPOVIĆ

ŽELE DA ME ZASTRAŠE ZATO ŠTO SAM GLASNA

Posetite Vugl.rs !

Vugl je medijski portal namenjen razvoju političke pismenosti i kritičkog mišljenja.

Podstičemo dijalog, promišljanje i zdravu kritiku aktuelnih društvenih procesa.

Ne nudimo gotove odgovore već postavljamo pitanja: gde živimo, kako živimo, za šta živimo.

VUGL.RS

GDE ŽIVIŠ // KAKO ŽIVIŠ // ZA ŠTA ŽIVIŠ

VREME
BROJ 1503
24. oktober 2019.

04 Uzbunjivanje uspaničene vlasti:
Kako da laž postane tajna

06 Lični stav:
Arapska veza za porodični šverc oružja

08 Sudbina uzbunjivača u vojsci:
Potpukovnik nema kome da se žali

10 Intervju: Danica Popović

16 Crkva i država:
Nedostojni kompromisi

18 Intervju: Marko Bastać

21 Nuspojave:
Lament jednog (ne)satiričara

22 Aerozagađenje u Boru:
Pravo na normalan vazduh

24 Kraj jednog protesta:
Bela limuzina za predsednika

27 TV Manijak: Grupa

28 **Dan oslobođenja Beograda:**
Pokretni praznik za Ruse

30 Kultura sećanja: Pogibija maršala Birjuzova

33 Putevi oko znakova:
Tragična smrt detalja

34 Nemačka ekstremna desnica u Srbiji i Hrvatskoj: Saradnja prirodnih partnera

38 Lični stav:
Klima se menja, moramo i mi

KULTURA

40 **Intervju:**
Slobodan Tišma

43 Intervju: Mihajlo Pantić

46 Pozorište: Tri premijere

48 Intervju: Stiv Kolmen

50 Bioskop: Bol i slava

SVET

52 **Španija:**
Nemiri u Kataloniji

55 Makedonija:
Odlaganje pristupnih pregovora sa EU

57 Invazija Turske na sever Sirije:
Velika strateška greška

59 Navigator: Nužda i služba

60 Strip: Nepopravljivi romantičari

62 Vreme uživanja: Orhideje

Predsednik Saveza antifašista Vojvodine Duško Radosavljević, komentarišući za "Vreme" posetu Dmitrija Medvedeva Srbiji, kaže da se istorija revidira iz ideoloških razloga, upravo zato što su na vlasti potomci onih koji su izgubili rat. Antifašizam se, po njemu, s vremena na vreme koristi da bi se Rusima pokazalo kako smo na "istoj strani"

NEDIM SEJDINOVIĆ

"Umetnik mora uvek biti u kontri naspram sredine u kojoj živi, inače ga nema, adio, umetnosti. Naravno, umetnost koja deli takve propozicije nije nikakva preporuka za život"

GORDANA DRAGANIĆ NONIN

Barselonu potresaju nemiri nakon što je nekolicina vođa katalonskog secesionističkog pokreta osuđena na višegodišnje zatvorske kazne. Novo razbuktavanje katalonske krize uticaće na ishod vanrednih parlamentarnih izbore raspisanim za 10. novembar

MARKO FERNANDEZ

Fotografija na naslovnoj strani: **Zoran Lončarević**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Jovana Georgievski, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

KAKO DA LAŽ P

Aleksandar Vučić dao je njemu svojstveno, lakonsko objašnjenje o najnovijoj aferi zbog koje se talasa javnost u Srbiji, stavlja prst na čelo u Vašingtonu i seiri u Moskvi. Vučić mirno kaže da je aferu izmislio deo srpske opozicije koja se "bahati prema svima koji žele drugačiju Srbiju". Za sada niko ne želi ili ne ume da objasni šta će srpske minobacačke granate u rukama islamskih ekstremista u Jemenu

Када новинари Balkanske istraživačke mreže (BIRN) Aleksandar Đorđević i Slobodan Georgiev objave da Branko, otac ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, posreduje u sklapanju unosnih poslova prodaje oružja između namenske fabrike Krušik iz Valjeva i kupaca iz Saudijske Arabije, ta afera za manje od godinu dana skoro da padne u zaborav. Naime, 22. novembra prošle godine BIRN je objavio dokumenta koja pokazuju da Branko Stefanović preko angažmana u firmi GIM u vlasništvu Gorana Todorovića aktivno učestvuje u trgovini oružjem i da, pritom, GIM u Krušiku ima povlašćen položaj jer dobija robu po ceni nižoj od konkurencije. U istom tekstu je navedeno da "anonimni izvor iz namenske industrije za BIRN kaže da su cene po kojima Krušik prodaje mine GIM-u 'nerazumno niske, na granici gubitka'".

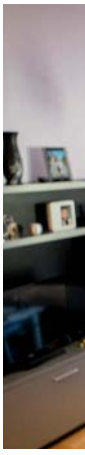
Sredinom septembra ove godine, međutim, specijalizovani portal "Arms voč" objavljuje sve ono na šta je BIRN upozorio deset meseci ranije, dodajući dve nove informacije – umesto da završi kod konačnog korisnika Saudijske Arabije, koja ga je kupovala za avganistansku vojsku, oružje stiže u ruke terorista u Jemenu; još zanimljivije je da su u skoro svim poslovima izvoza mina iz Krušika u periodu 2016–2018. učestvovale privatne kompanije iz Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenih Arapskih Emirata (sve u vlasništvu američkih državljana), koje su preuzimale i prevozile spornu municiju. Dokaz za srpske mine u rukama islamista su fotografije načinjene u Jemenu, a dokaz da su privatne kompanije bile zadužene za transport su skenirani pasoši dvojice Amerikanaca koji su ulazili u krug fabrike Krušik.

JAVNOST KAO ZAŠTITA

Samo tri dana nakon što je objavljen tekst na sajtu "Arms voča" bila su potrebna da, 18. septembra, Uprava kriminalističke policije, SBPOK i Odeljenje za visokotehnološki kriminal otkriju i uhapse anonimni izvor informacija iz Krušika. Javnost o ovom hapšenju nije znala ništa sve dok Vuk Cvijić, novinar nedeljnika NIN, nije 10. oktobra objavio nezvaničnu informaciju da je uhapšen A.O., radnik Krušika, pod sumnjom da je odao poslovnu tajnu.

Postavlja se pitanje kako je informacija o hapšenju terminera dispečera u raketnom programu korporacije Krušik Aleksandra Obradovića (čije se ime kasnije saznalo) ostala nepoznata medijima, pogotovo kada se uzme u obzir često slavodobitno i krajnje neprimereno hvalisanje izvršne vlasti prilikom hapšenja osoba osumnjičenih i za blaža krivična dela.

"To je možda bila taktika odbrane, ali je sigurno i porodica bila veoma uplašena, pa nisu hteli da izlaze u javnost da ne bi još više izazivali vlast", kaže za "Vreme" sadašnji branilac Aleksandra Obradovića, beogradski advokat Vladimir Gajić, i dodaje: "Očigledno da je to bila greška, s obzirom na to da mu je položaj odmah drastično popravljen od trenutka kad je njegovo hapšenje postalo poznato javnosti. Od 18. septembra do teksta u NIN-u niko nije zucnuo. Zamislite, 3000 zaposlenih u Krušiku, svi znaju da im je kolega uhapšen, dugo tamo radi, majka mu je tamo radila, i da niko nikom reč ne kaže. Znate kako to ide u Srbiji – kažeš nekome, ovaj prenese dalje, dođe to na kraju i do nekog novinara, Srbija je mala. Međutim, niko ništa."

Zaista, kada se konačno pojavila, informacija o hapšenju Obradovića podigla je na noge građane i aktiviste za ljudska prava, protestovalo se ispred Centralnog zatvora, zahtevan je status uzbunjivača za radnika Krušika i veoma brzo zatvorski pritvor zamenjen mu je kućnim sa elektronskim nadzorom, što je i bila prva mera koja mu je određena prilikom hapšenja. Advokat Gajić pojašnjava: "Na žal-

POSTANE TAJNA

Foto: Đorđe Đoković

"POJURIO IH": Poruke sa protesta u Valjevu i Aleksandar Obradović
Foto: Mitar Mitrović

bu zamenika tužioca za visoko tehnološki kriminal veće Višeg suda u Beogradu je preinačilo meru kućnog pritvora i poslalo ga u Centralni zatvor. Njegov branilac se žalio posle dva, tri dana najviše, dakle najkasnije do 30. septembra, a zatim Apelacioni sud nije odlučivao sledećih trinaest dana, što je veoma neobično jer se pritvorski predmeti rešavaju veoma brzo, za dan-dva, pogotovo što su svi u Beogradu – i branjenik, i pritvorska jedinica, i sam sud. Onda su oni čekali toliko dugo zato što rade na dugme – neko im je rekao: 'Sačekajte.' Kad je došlo do javnosti, kad se digla gužva, onda je u istom danu ukinuta odluku o pritvoru, a zatim i odbijena žalba tužilaštva, i praktično je sve vraćeno na početak, odnosno Obradović je vraćen u kućni pritvor."

NEPODNOŠLJIVA LAKOĆA LAGANJA

Dok se još nije znalo da je Obradović u pritvoru, prvo su Krušik, a zatim otac i sin Stefanović pokušali da demantuju pisanje medija, ali je BIRN, redom, jedan po jedan "demanti" opovrgao. Konačno se javio i sam predsednik Srbije Aleksandar Vučić, relativizujući skandal tvrdnjom da je sve izmislila zla opozicija.

Vladimir Gajić mu ne ostaje dužan: "Kako laž može da bude tajna? Vučić je rekao da je laž, Krušik je rekao da je laž, Jugoimport SDPR i Srpska napredna stranka su rekli da je laž, a gone ga za odavanje tajne. Laž ne može da bude tajna. A ako je istina, onda to ne može da bude krivično delo. Zakon o službenoj tajni izričito u članu tri kaže da informacija koja ukazuje na postojanje krivičnog dela zloupotreba službenog položaja ovlašćenih lica ne može da bude tajna. Ne možete da stavite na to oznaku tajnosti. Zamislite da ukradete iz svoje banke novac i onda kažete: 'To je tajna.' Ne može. To je krađa."

Aleksandar Obradović u svemu ovome ne može da traži status uzbunjivača, jer se već vodi sudski postupak protiv njega. Da je bio informisan, mogao je da obezbedi taj status da ga je zatražio pre hapšenja. Iako je svako pravno lice, bez obzira da li je u pitanju privatno ili javno preduzeće, lokalna ili državna uprava, dužno da prema Zakonu o uzbunjivanju sve svoje zaposlene upozna o postupku uzbunjivanja, to u praksi nije slučaj. Svega nekoliko kompanija je na svojim internet stranicama postavilo objašnjenje o postupku uzbunjivanja, a teško da takve informacije neko pretražuje. S druge strane, kućni pritvor sa elektronskim nadzorom Obradoviću se može produžavati sve vreme trajanja sudskog postupka (što će reći više godina, koliko prosečno traje).

SVAKOME SVOJE

Kako to biva, svako nalazi sebi najzanimljivije ili najnezgodnije elemente ove afere – u Srbiji se priča o mogućoj trgovini uticajem i elementima korupcije ministra Nebojše Stefanovića i oca mu Branka; u Rusiji se obraća pažnja na to da su transport naoružanja od Krušika do krajnjeg korisnika (za kojeg se ispostavilo da to nije) pratili američki državljani, od kojih većina, prema pisanju "Arms voča", prolazi "bezbednosnu kontrolu nadležnih američkih službi" u smislu da mogu da rade tajne poslove za svoju državu; Amerikancima zasigurno ne prija da njihovi državljani budu »

umešani u ovakve transakcije sumnjive čistoće.

Stoga i ne čudi što je narodna poslanica i potpredsednica Stranke slobode i pravde Marinika Tepić na konferenciji za medije 22. oktobra postavila pitanje kakav je odnos Aleksandra Vučića sa bivšim šefom palestinske tajne službe Mohamedom Dahlanom, pokazujući fotografiju ove dvojice sa predsednikom Crne Gore Milom Đukanovićem. Tepić dodaje i da je hapšenjem Aleksandra Obradovića "pušten duh iz boce", i da se "sve intenzivnije javljaju hrabri uzbunjivači" koji su fotografijama dokumentovali novi tovar naoružanja na Aerodromu "Nikola Tesla" spreman za transport u Saudijsku Arabiju.

Dok se Amerikanci o svom jadu budu bavili, možda će doći do zaključka koji je već opšte mesto u Srbiji – da Aleksandar Vučić ni u kom smislu nije pouzdan ni partner, ni vođa, ni šef, ali ni podređeni. A ni ostali u njegovoj blizini, jer kako Vladimir Gajić kaže: "Taj GIM i taj Branko Stefanović, koji se do juče bavio prodajom nameštaja u Simpu na Autobuskoj stanici u Beogradu, sad je, odjednom, sa 70 godina života, postao ekspert za trgovinu oružjem. A to je, inače, jedna delikatna stvar. Još će tu mnoge stvari da isplivaju.

Imate familiju Stefanović, a onda imate familiju Petković koji su braća od rođenih stričeva. Jugoslav je direktor SDPR-a, a Mladen je bio direktor Krušika. I onda njih dvojica u sadejstvu unište prirodnu vezu koja ovde postoji još od vremena Titove Jugoslavije, između proizvođača i SDPR-a kao trgovca oružjem. Odjednom je SDPR postao levo smetalo u tom poslu.

Otkad je SNS došao na vlast, pojavile su se odjednom neke firme koje postaju lideri u izvozu oružja, a da se time nikada nisu bavile. Zatim SDPR od samofinansirajuće firme dospeva na državne subvencije, što im se nikada od osnivanja nije desilo. Sad je Mladen Petković iz Krušika prešao u Zastava oružje da tamo bude direktor. Pa, trebalo bi zaposlenima u Zastava oružju crvena lampica da se upali. Gde se Petković pojavi, tu trava ne raste. To su ljudi nekompetentni. Neškolovani. Nepismeni. To je 'zemunski klan' Srpske radikalne stranke koji je prešao u SNS i koji vlada svim tim firmama." ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Arapska veza za porodični šverc oružja

Kakvi su to poslovi dogovarani na fotografijama Aleksandara Vučića, Mohameda Dahlana i Adhama Aboa Madalale? U čemu predsednik jedne države može da sarađuje sa licem koje je na Interpolovoj poternici? Zašto se hapse ljudi koji ukažu na kriminal Vučićeve vlasti, a Vučić pije u društvu lica s međunarodne poternice? Povodom čega Vučić putuje sa Madalalom avionom? Gde putuju? Zašto putuju? Koje to važne državne poslove Vučić sa njim ima

Piše:
Marinika Tepić

Autorka je potpredsednica Stranke slobode i pravde

Godinama se pitamo kako su Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati postali najbliži partneri Vučićeve vlasti. Ko to ima korist od, evo ispostavilo se posle toliko godina, štetnih ugovora Er Srbije sa Ethadom, "Beogradom na vodi", Al Dahrom, davanja 200 hektara najboljeg beogradskog zemljišta arapskim partnerima?

Tek skandalozno hapšenje hrabrog uzbunjivača Aleksandra Obradovića iz valjevskog Krušika otvorilo je osnovanu sumnju da su svi ti ugovori zapravo lične kombinacije Aleksandra Vučića, ministra Nebojše Stefanovića i njegovog oca Branka i da su im samo paravan za ključni dil. A to je organizovani kriminal trgovine oružjem. Štetan je za državu, štetan je za naše fabrike namenske industrije, štetan je za naše građane, ali je koristan za nekoliko srpskih porodica.

Kao najprepoznatljiviji među njima, obeležen je vrh Srpske napredne stranke – Vučić, njegov ministar Nebojša i otac Branko Stefanović. Međutim, jasno je da ni to nisu mogli sami.

Poslednjih dana više uzbunjivača ukazalo nam je na sumnjive avione koji utovaruju robu prekrivenu zelenom čojom i ciradom koja nesumnjivo – kako tvrde – oružje a prevozi se iz Kargo magacina Aerodroma "Nikola Tesla". Ali ne po zakonu. Na takozvanoj TEG deklaraciji može se videti oznaka Etihada u zaglavlju, ali i VIP oznaka, što bi značilo da je pošteđena svake kontrole.

Uzbunjivači su nam skrenuli pažnju i na još dva lica za koja imaju osnovanu sumnju da su ključna u ovom lancu organizovanog kriminala trgovine oružjem. Obojica Palestinci i obojica sada žive u Beogradu. Ta lica, ukazuju uzbunjivači, predstavljali su se kao važni poslovni posrednici Vučića sa UAE i Saudijskom Arabijom, najpre u štetnom ugovoru Er Srbije sa Etihadom, i da su čak lično prisustvovali potpisivanju glavnog ugovora u Vučićevoj kući u Jajincima, a slikanje sutradan je bila samo predstava za javnost.

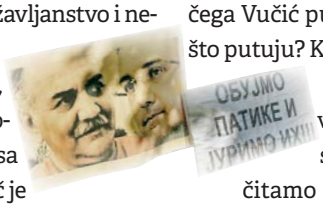

ARAPSKO SRPSKA POSLA: **A. Vučić sa Adhamom Aboom Madalalom (gore); sa Mohamedom Dahlanom (dole, stoji s Vučićeve desne strane) i Mohamedom bin Zajedom**

Foto: Srđa Stevanović /FoNet

Uzbunjivači ukazuju da su se Dahlan i Madalala predstavljali kao važni poslovni posrednici Vučića sa UAE i Saudijskom Arabijom, pre svega u štetnom ugovoru Er Srbije sa Etihadom, i da su čak prisustvovali potpisivanju glavnog ugovora u Vučićevoj kući u Jajincima, a da je slikanje sutradan bila samo predstava za javnost

Prvi Palestinac je relativno poznat našoj javnosti – Mohamed Dahlan, bivši šef palestinske tajne službe, a danas lice s Interpolove poternice, koji je dobio i srpsko državljanstvo i nesmetano živi u vili na Dedinju.

Drugi čovek je nepoznat javnosti. Međutim, uzbunjivači ukazuju da je on zapravo glavni čovek iz senke za sumnjivu trgovinu oružjem sa Arapima. Reč je o Adhamu Abou Madalali. Reč je o najbližem Dahlanovom saradniku koji je bio prvi ambasador Palestine u Crnoj Gori, a takođe živi u Beogradu.

Zato Aleksandra Vučića javno pitam, a istovremeno tražim i odgovore od tužilaštva:

1. Kakvi su to poslovi dogovarani na ovim fotografijama Vučića, Dahlana i Madalale? U čemu predsednik jedne države može da sarađuje sa licem koje je na Interpolovoj poternici? Zašto se hapse ljudi koji ukažu na kriminal Vučićeve vlasti, a Vučić pije u društvu lica s međunarodne poternice? Povodom čega Vučić putuje sa Madalalom avionom? Gde putuju? Zašto putuju? Koje to važne državne poslove Vučić sa njim ima?

I ključno, na kraju. Da li će zbog profitera trgovine oružjem od Vučića, Stefanovića do ostalih stradati naša zemlja i naši ljudi? Ako ovih dana čitamo gde je sve završilo srpsko oružje, veoma me je strah da smo svi mi samo taoci profitera Vučića i Stefanovića i da sutra možemo biti meta nečije osvete jer su srpske granate bacane na nečije glave.

Jer sve što je korisno za Vučića i Stefanovića, ispostavi se da je štetno za Srbiju.

A ovo sve je krajnje ozbiljno i za našu sveukupnu nacionalnu bezbednost. ¶ »

Potpukovnik nema kome da se žali

Načelnik u personalnoj službi jedne od uprava Ministarstva odbrane nezakonito je premešten na niže radno mesto. Zašto? Zato što je na konkursu za prijem lica na posao u vojnom zdravstvu, sprovedenom pre mesec i po, odbio nalog nadređenih sa "više instance" da mimo uslova primi određena četiri lica za koja je "intervenisano iz kabineta ministra". Rešenje o premeštanju ovog oficira potpisao je ministar odbrane Aleksandar Vulin

Mobing u Vojsci Srbije? Bože sačuvaj, to ne postoji, odgovor je koji će se dobiti od zvaničnika Ministarstva odbrane na pitanje na tu temu. A na ukazane konkretne primere odgovor je šablonski – to je urađeno zbog potreba službe.

Slučaj mobinga na koji je protekle nedelje ukazao Vojni sindikat Srbije – jedini reprezentativni u sistemu odbrane – do kraja je razgolitio kako radi partijsko-ministarsko-vojna klika: kako se na određena mesta moraju zaposliti žene po kriterijumu "ćerka–devojka–švalerka–žena...". Redosled je nebitan. E, zbog toga što nije pristao da se povinuje tom kriterijumu, svoj krst nosi i biva šikaniran potpukovnik, načelnik u personalnoj službi jedne od uprava Ministarstva odbrane, jer je odbio da mimo ispunjenja uslova konkursa primi na službu u Vojsku neke od tih kategorija. Čovek, naravno, ćuti, nema još uslove za penziju, neće ni da pomisli da priča sa novinarima, ali zato su "pričljivi" njegovi prijatelji. Cene "Vreme" zbog toga što je u proleće 2017. odbranilo, isključivo činjenicama, "kapetana barabu" Milana Vukšića, kako ga je tada okarakterisao potonji predsednik Srbije Aleksandar Vučić.

INTERVENCIJA IZ KABINETA MINISTRA

U ovom slučaju, prijatelji potpukovnika koji ne želi da mu se pomenu čak ni inicijali (užasan je taj strah od službi) kažu kako je on, kao vrhunski profesionalac, na konkursu za prijem lica na posao u vojnom zdravstvu, sprovedenom pre mesec i po, odbio nalog nadređenih sa "više instance" da mimo uslova primi određena četiri lica (sve ženskog pola). Iz Uprave za vojno zdravstvo tražili su da te četiri žene budu zaposlene bez obzira na rezultate konkursa i bodovanje koje je zvanično bilo navedeno kao kriterijum. Potpukovnik je sa tim nalogom upoznao ostale članove komisije čiji predsednik je bio i svi su ga podržali. Pogotovo kad je rekao da neki od tih kandidata nisu položili ni test "Hedonika"; reč je o osnovnom psihološkom testu sposobnosti za prijem u vojnu službu.

Naš izvor je svu relevantnu dokumentaciju dao autoru ovog teksta na uvid, ali ne dozvoljava kopiranje, jer bi se, kako objašnjava, znalo od koga je došla. Narečeni i "proskribovani" potpukovnik potom je preneo sve to članovima komisije i sve je mirovalo do datuma isteka konkursa, odnosno, dok nije došlo vreme da se ti ljudi ili prime ili konkurs poništi. Tada je potpukovnik upitao Upravu za vojno zdravstvo šta da radi, da bi mu bilo preneto da je "intervenisano iz kabineta ministra da moraju da se prime te žene".

Svi koji imaju dugogodišnje veze sa vojskom lako se mogu složiti da su "personalci" jači čak i od bezbednjaka. Od njih mnogo toga zavisi, a devedeset odsto su pošteni i "zadrti" ljudi, i čak ni u vreme Saveza komunista u JNA nisu marili za partijske stvari, ali ima deset odsto onih koji će učiniti razne "usluge" – bilo zbog porodičnih, zemljačkih, "kosovskih" ili drugih veza. Neki čak i zbog najjednostavnijeg mita. Međutim, potpukovnik o kom je ovde reč spada u tih devedeset odsto poštenih i "zadrtih", baš kao i njegov šef.

"ČETVRTASTI PEČAT", SUDBINA I KOMENTARI

Potpukovnik je, kaže izvor "Vremena", napisao zvaničnu službenu belešku o pritiscima i prosledio je Ministarstvu odbra-

Referent koji je pitao

Urušavanje sistema odbrane počelo je još i pre dolaska Vulina na mesto ministra, ali je otada sve postalo "transparentnije". Pre nekoliko godina autor ovog teksta je pitao jednog pukovnika, zašto je pristao na smenu sa važnog mesta u operativnom sistemu Ministarstva i na premeštanje na nepostojeću, majorsku funkciju (dva čina ispod) referenta marketinga u Zastava filmu? On je samo odmahnuo rukom i rekao: čekam penziju.

Do penzije mu ostao mesec i po, i sad ga više nije briga ni za šta. O čemu se radilo? Ovaj doktor nauka, učesnik rata u Hrvatskoj i posle 1999. u Srbiji, ranjavan, nikad se nije trsio time. Pripadnik nacionalne manjine, Makedonac, ostao je veran zakletvi JNA i ima samo jednu domovinu – Srbiju. A jedini greh mu je bio što je na sastanku upitao zašto se krše propisi, i na važno mesto, gde je svim propisima predviđeno da bude oficir čina pukovnika (on nije pikirao na tu funkciju, ne bi ni u ludilu), dolazi civil? I zašto se na sve važne funkcije u operativnom sistemu Ministarstva odbrane dovode civili? Posle toga sudbina mu je "zapečaćena". Ipak može da se pohvali da ne postoji u Vojsci Srbije odlikovani pukovnik, doktor nauka, ranjavani veteran a da je referent marketinga u nekoj skrajnutoj ustanovi kao što je Zastava film.

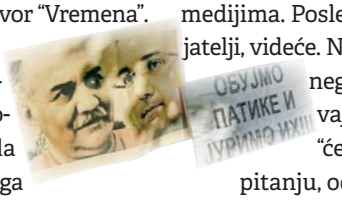

VRHOVNI KADROVIK: Ministar Aleksandar Vulin sa A. Vučićem i načelnikom generalštaba M. Mojsilovićem
Foto: Predsedništvo

ne. Potom ga je primio sekretar Ministarstva Zoran Lazić, kome je sve ispričao. Posle tri dana zasedala je kadrovska komisija Ministarstva odbrane, a u njoj pored Lazića sedi i državni sekretar Aleksandar Živković (nekadašnji komandant Specijalne brigade). Uglavnom, potpukovnik o kome je ovde reč saznaje preko svojih veza (personalci su jači od bezbednjaka) da ga premeštaju na niže radno mesto. Upoznaje odmah Živkovića preko privatnih kontakata da je to nezakonito, ali ovaj ćuti. Onda 7. oktobra ministar Aleksandar Vulin, kao nadležni za raspored potpukovnika i pukovnika, potpisuje ukaz ovom personalcu za niže radno mesto, predviđeno za formacijski čin majora. Za premeštaj na niže radno mesto predviđena je saglasnost te osobe; potpukovnika, međutim, niko nije pitao.

Što je još gore, mesto na koje je raspoređen nije njegove vojnoevidencione specijalnosti (VES), a mesto na kome je radio ostaje upražnjeno. Na službenom razgovoru, obaveznom po propisima, potpukovnik nije dao saglasnost za svoj premeštaj. Takođe, ni njegov prvi pretpostavljeni starešina – što je takođe deo procedure – rekavši da se time čini šteta ustanovi u kojoj rade. I pored svega, potpukovnika premeštaju, objašnjava izvor "Vremena".

Potpukovnik je po savetu advokata Vojnog sindikata Srbije otišao na bolovanje jer tako ne mogu da mu daju otkaz, ali je pre toga kompletnu dokumentaciju o nezakonitostima predao – doslovno fizički – nadležnim vojnim institucijama i dobio "četvrtasti pečat" kao dokaz. Samim tim stiče status "uzbunjivača". Dok mu se taj status zvanično ne dodeli, ne želi da priča sa medijima. Posle toga, kažu njegovi prijatelji, videće. Ne radi on ovo zbog sebe, nego zbog vojske, objašnjavaju oni. A na pitanje čije "ćerke, žene i švalerke" su u pitanju, odgovaraju da će proces, ako usledi pred sudom, sve pokazati.

Potpukovnik je sada na bolovanju, sindikat mu je pružio pravnu pomoć, čeka se rasplet. Mada ima "četvrtasti pečat" koji po zakonu štiti uzbunjivače, njegovi prijatelji kažu da je u utorak ujutro Inspektorat odbrane ušao u odeljenje u kome je bio i uzeo njegov personalni dosije. Imaće šta da vide – oficir sa svim odličnim godišnjim službenim ocenama, pohvaljivan, nagrađivan, sve to stoji tamo, kažu njegove kolege. Posebno naglašavaju časno držanje načelnika te institucije, koji je rekao zvaničnicima Ministarstva odbrane da sa smenom i premeštanjem tog potpukovnika gube profesionalca koga će u kadrovskom sistemu vojske teško naći. ¶

DAVOR LUKAČ

Odbrana bez odbrane

Do kojeg apsurda je dovedena vojska, a da se ne ulazi u popunjenost operativnim kadrovima, govori i naredba Vulina i da sva vojna lica uključujući i oficire iz magazina "Odbrana" moraju da idu u trupu. Time se ušlo u svetske primere besmisla – vojni časopis u kome nema nijednog oficira. Zato svaku temu o vojsci obrađuju spoljni saradnici, izabrani po podobnosti. Inače, glavni urednik vojne izdavačke delatnosti je nekadašnji ratni ministar propagande Radovana Karadžića u Republici Srpskoj – Miroslav Toholj.

ŽELE DA ME ZAS SAM GLASNA

“To je bila senzacija da predsednik države po imenu i prezimenu navodi studenta koga ja ‘maltretiram na časovima nastave zbog izraženog suprotnog mišljenja’. Tako je rečeno na televiziji, a to suprotno mišljenje je bilo da ja prodajem ispite. Mnogo kasnije, saznala sam iz medija da se taj mladić hvali da je bliski rođak Bratislava Bate Gašića i da ima jako dobre veze sa Vučićem. A da ima jako dobre veze sa Vučićem upravo se već tog dana potvrdilo, pošto ne znam da li predsednik Srbije zna ime još jednog jedinog studenta na ovom fakultetu. Dakle, priča se razvija potpuno nadrealno”

Kampanja koju protiv Danice Popović, redovnog profesora Ekonomskog fakulteta u Beogradu, već desetak dana vode prorežimski tabloidi – počeo je Kurir u vlasništvu Igora Žeželja, pa su oberučke prihvatili i ostali – imala je svoj vrhunac u nedelju uveče na TV Pinku. U to vreme, Danica Popović je gostovala u “Utisku nedelje” Olje Bećković, a Pink je u emisiji “Hit tvit”, koja je napravljena da bi prekrila emitovanje “Utiska nedelje”, uz poslanike Nenada Čanka, Vladimira Đukanovića, te učesnicu rijalitija i pevačicu Kristinu Kiju Kockar, doveo studenta Aleksandra Jakšića koji je, formalno, označio “sezonu lova” na prof. Popović još u prvim mesecima 2019. godine.

I dok su Vladimir Beba Popović i Željko Mitrović gledali “Hit tvit” i dobacivali se frizbijem, Jakšić je, u maniru Milenka Jovanova, sve mašući papirima, ponovo teško optužio ne samo Danicu Popović već i druge profesore – Karapandžu, Teodorovića, ali i Šoškića, Arsića, Živkovića između ostalog i rečima “oni su najprljaviji među nama”.

Jakšić je u isto vreme branio doktorat Siniše Malog, navodeći da naučni doprinos ovog doktorata nije osporen, uz povremeno terciranje poslanika Đukanovića, izjavu Nenada Čanka da su mu svi ti plagijati nešto grozno i zaključak Kije Kockar da ona nije još došla do doktorata i da neke institucije – policija, tužilaštvo – treba da podrže mladog gospodina koji je “veoma hrabar”.

“Ono što je strašno jeste to što je taj student u toj emisiji sada izneo gomilu laži i, uz mene, okrivio i sve profesore koji su na fakultetu javno stali u moju odbranu! Zar to nije nečuveno? Zar to najbolje ne potvrđuje tezu da je stvar u dizanju buke i zastrašivanju, a ne u otkrivanju bilo kakve istine? Koji će se sledeći profesor oglasiti i braniti istinu, ako zna da će posle treba o sebi na Pinku slušati razne laži i gadosti, a da će mu moralni sudija u toj emisiji biti Nenad Čanak ili Kija Kockar? Dakle, zastrašivanje je sve jače, iz svih oružja napadaju, pa niko više i ne misli o plagijatu Siniše Malog, zbog čega je cela priča i počela. I tu više nije bitno šta je istina, već je bitno da se diže prašina. Ko je pametan, skloniće se u neku zavetrinu”, kaže za “Vreme” Danica Popović.

No, kako je sve počelo?

DANICA POPOVIĆ: Na tribini o akademskoj čestitosti na Ekonomskom fakultetu jedan student se javio i rekao da ja ne zaslužujem da budem uvodničar, pošto, navodno, upisujem ocene u kabinetu, prodajem ispite, šta sve ne... Izazvao je najpre veliku buru smeha tada – i moju, moram da priznam. Ja sam ga pitala, molim vas, dajte neki dokaz – bilo je zaista kao da me je optužio da sam muškarac. On je rekao da niti ima dokaza, niti želi da imenuje svoje svedoke. I to se vrlo brzo završilo, u maju, tako što je disciplinska komisija Ekonomskog fakulteta njemu dala težak ukor. Dakle, on je proglašen klevetnikom. A potom, jedno anonimno pismo je počelo da kruži gradom, došlo je mnogim ljudima na fakultetu, ja sam čula da je ono i rektorki stiglo, a onda je usledila tužba koja je bila identičnog teksta kao i to anonimno pismo, koju je potpisao isti taj student. I ta tužba je bila prilično apsurdna.

“VREME”: Tu se optužujete da ste za novo izdanje knjige koristili prevod prof. Babića, sa kojim ste zajedno preveli neko ranije izdanje te knjige, čini mi se 2009. godine. Ali ta dva izdanja nisu iste knjige?

Pa naravno da ova izdanja nisu ista, tekst nije isti, deset godina deli ta dva izdanja. To je najprodavaniji udžbenik međunarodne ekonomije na svetu. Zamislite da oni drže iz jednog u drugo izdanje isti tekst, zašto bi iko kupio sledeće izdanje? To ja moram svaki put da ponovim, svaki prevodilac to zna, da je vama prethodni prevod praktično neupotrebljiv.

Vi ste taj novi prevod radili od nule?

Mora od nule. To je jedini način da se stvar pošteno uradi, da se ponovo prevede. Svaki autor u narednom izdanju pravi mnogo izmena – od stilskih do suštinskih! Izbacuje delove rečenica, ubacuje nove zaključke, premešta pasuse, poja-

TRAŠE ZATO ŠTO

Fotografije: Zoran Lončarević

čava ili ublažava neke zaključke... A zadatak prevodioca je da prevod bude – tačan. Ja sam kolegu Babića molila da se priključi, on me je par puta kategorički odbio, znajući koliki je to posao, koliko je mukotrpno, i stalno mi je govorio: molim te, nađi nove ljude, treba da predamo taj posao drugima, mi smo se tu već proslavili, neću više to da radim. Nisam uspela, nažalost, da ga ubedim. Prevod je bio završen godinu dana pre nego što je prof. Babić umro, međutim, knjiga nije odmah izašla jer je još bilo starog izdanja u prodaji, a fakultet neće da izda novo izdanje dok staro ne proda.

Iz nekih razgovora sa vašim bivšim studentima shvatam da ste jedan od retkih profesora koji ne piše svoje udžbenike, nego prevodi strane.

Meni je to bio osnovni cilj, da radim onako kao se u svetu radi! Kad pitate nekog u svetu po kome je učio međunarodnu ekonomiju, on će reći po Salvatoreu, po Krugmanu, ili po Obstfeldu i Rogofu. I sad treba da dođe moj student i da kaže: ja sam učio po Dani Popović; pa kako stranci odmah da zaključe da on potpuno vlada tim predmetom! Druga velika lekcija mi je bila u Londonu, gde sam saznala da profesori uopšte ne koriste svoje udžbenike. Kada sam pitala profesora sa Londonske škole za ekonomiju (London School of Economics) zašto je to tako, on je rekao zbog toga što imaju veoma malo tržište! Objasnio mi je da Amerikanci imaju tim od 300 ljudi, što dizajnera, što asistenata prodaje, marketinga, direktora, pa onda i 20-30 nobelovaca, koji učestvuju kasnije u komentarisanju tekstova knjiga, tako da su ti njihovi udžbenici toliko superiorni da jednostavno nema svrhe to raditi. I pošto su na taj način pokupili tržište, čak ni Englezi na LSE ne pišu sopstvene udžbenike. To je meni bilo naravoučenije da se tako u ozbiljnom svetu radi.

Kada je došlo to anonimno pismo i prijava?

U aprilu.

Zašto baš tada? Šta se tada dešavalo, pa je tada sve to krenulo? Mislim »

da ste negde rekli da se ovi napadi sada događaju jer 4. novembra treba da se donese odluka o plagijatu Siniše Malog, pa se, eto, pravi veštačka paralela: "a pogledajte šta oni rade". Ali, šta je tada bilo, u martu i aprilu?

U to vreme, komentari koje sam ja dobijala bili su "ti si targetirana". Ko god me sreo od kolega, to mi je rekao. Targetirana sam zato što sam potpisivala sve peticije, i "1 od 5 miliona" i protiv plagijata Siniše Malog i protiv svih ostalih plagijata. U sve to ja verujem, i naravno da nikada ne bih povukla taj potpis, ali ne znam da li ste primetili koliko je malo profesora sa mog fakulteta to potpisalo.

Koliko?

Od jedne do druge peticije, potpisivao ih je prilično mali broj redovnih profesora, i naravno, mnogo više onih koji su u penziji. Jednostavno, strahuju od uticaja moćnih ljudi na ovom fakultetu. Druga stvar, osim davanja potpisa za peticije, jeste što mi njima strašno smetamo, oni nas zovu "glasna manjina".

Mislim da je taj student upravo te reči upotrebio.

Da. Ali ja sam jednina, meni smeta da neko kaže da sam manjina. No, dobro, nema veze. Poenta je: pošto smo već manjina – kao da smo, recimo, insekti ili bubašvabe – lako ćemo ih srediti. I onda se ide od jedne do druge: za njih smo bubašvabe na kojima koriste ovakav sprej.

Ako se dobro sećam, vi ste gostovali na N1 u aprilu ove godine, rekli ste nešto o visini prosečne plate, a Vučić je valjda odmah sutradan izašao i rekao da to nije tačno i da vi tog studenta proganjate i tome slično.

To je bila senzacija da predsednik države po imenu i prezimenu navodi studenta koga ja "maltretiram na časovima nastave zbog izraženog suprotnog mišljenja". Tako je rečeno na televiziji, a to suprotno mišljenje je bilo da ja prodajem ispite. Mnogo kasnije, saznala sam iz medija da se taj mladić hvali da je blizak rođak Bratislava Bate Gašića i da ima jako dobre veze sa Vučićem. To – da ima jako dobre veze sa Vučićem – upravo se već tog dana potvrdilo, pošto ne znam da li predsednik Srbije zna ime još jednog jedinog studenta na ovom fakultetu. Dakle, priča se razvija potpuno nadrealno. Mene jedino u svemu tome teši što izgleda niko

"Targetirana sam zato što sam potpisivala sve peticije, i '1 od 5 miliona' i protiv plagijata Siniše Malog i protiv svih ostalih plagijata"

živ ne veruje u tu njihovu priču. Kome se oni obraćaju? Svom biračkom telu, da im pokažu kakvi su drugi? Da li se obraćaju meni da me zastraše, ili se obraćaju onima koji bi možda pisnuli, da vide kako ja prolazim. To je Udba, to je njihov cilj. Da je njima stalo do plagijata, pa oni bi Sinišu Malog sklonili pre pet godina. I Jorgovanku Tabaković, i ministra unutrašnjih poslova. Dakle, ti ljudi ne bi bili u vlasti da je njima stalo do toga. Ne, u ovom trenutku njima je stalo da mene diskredituju jer sam previše glasna.

Kako je fakultet reagovao? Koliko sam shvatio, oni su podigli celu priču na nivo koji nije baš uobičajen?

To biste morali njih da pitate, zbog čega su to uradili. Krajnji zaključak će biti donet za tri-četiri meseca, kada komisija da svoje mišljenje o tome da li je taj prevod zloupotreba autorskih prava.

A šta je, po vama, trebalo da bude epilog cele te priče, da nije bio upleten ovaj politički deo? Kako bi se rešavao bilo koji drugi slučaj?

Tužba bi bila odbačena kao nekompletna i neutemeljena zbog toga što u toj tužbi ne piše ništa.

Šta piše?

Čovek je poslao 15 strana iz jedne knjige, 15 iz druge i rekao: evo, izvolite pa gledajte.

A nije ništa izvučeno, u smislu, evo, ovo je...

Ne.

I sastav te komisije se menjao?

Promenjen je član Nacionalnog saveta za visoko obrazovanje nakon intervencije ministra Šarčevića u parlamentu. To je zaista presedan i skandal da ministar prosvete presuđuje u parlamentu šta će da radi neko univerzitetsko telo na univerzitetu koji je, ili bi barem trebalo da bude, autonoman.

To je bilo u septembru, ministar je tada u Skupštini sve lepo okarakterisao: kako je rekao, taj dečko je "jedan od najboljih studenata Ekonomskog fakulteta", "izuzetan momak" i "rodoljub". To je bio narativ, koji su prethodno postavili Rističević, Atlagić i ostali.

Ja ne mogu da budem zahvalnija Rističeviću i Atlagiću što su baš oni preuzeli te reči da izgovore, čime sam ja oslobođena istog trenutka pred svakim normalnim čovekom u ovoj zemlji. Međutim, ono što se desilo jeste da je nakon tog izlaganja u parlamentu već izabrani član komisije – zamenjen. Dakle, da posle dva meseca Nacionalni savet zameni kandidata kojeg je isti taj Nacionalni savet odredio! I to na elektronskoj sednici, dakle, bez tačke dnevnog reda, bez diskusije – samo glasanje! Kao ono zvonce u parlamentu kad zazvoni, pa svi glasaju... Ali ni to nije za čuđenje! Po novom Zakonu o visokom obrazovanju, ovo telo je "preuzeo" SNS, pa je ovakav ishod očekivan.

Još jednom se taj student žalio, na još jednog člana te etičke komisije Univerziteta. Sada je imao primedbu na to da smo

"Koji će se sledeći profesor oglasiti i braniti istinu, ako zna da posle treba o sebi na Pinku slušati razne laži i gadosti, a da će mu moralni sudija u toj emisiji biti Nenad Čanak ili Kija Kockar"

i taj član i ja potpisnici peticije "1 od 5 miliona", te da postoji sukob interesa, ali pošto Veće društveno-humanističkih nauka Univerziteta u Beogradu nije pod uticajem SNS-a, predlog da se taj član smeni jednoglasno je odbijen. Cela priča je potpuno besmislena. To stvarno liči na Jozefa K, mene samo raduje da ipak deluje benignije, pa ću i ja verovatno bolje proći od Jozefa K.

Kada se drugima takve stvari dešavaju, onda vam se čini da to nije ništa. Međutim, kada sam u nekoliko prilika ljudima prepričavala šta se dešava, videla sam toliko bolnu grimasu na njihovom licu dok govorim da sam pomislila, auuu, čoveče, kad njima ovako teško ovo pada, koliko li je ova priča u stvari bolesna i mračna?

Da pređemo na ekonomske teme. Fiskalni savet je objavio svoje mišljenje o fiskalnoj strategiji za sledeću godinu. Posle toga je MMF izašao sa nešto drugačijim podacima u vezi sa privrednim rastom od FS: Fiskalni savet kaže da ove godine neće biti preko 3 odsto, slično je i za sledeću, a MMF kaže 3,5 odsto rasta ove, a 4 sledeće godine.

Razlika između te dve projekcije je u tome kakav će biti uticaj krize u okruženju na Srbiju. Dakle, metodološki se te dve projekcije više po tome razlikuju nego bilo po čemu drugom. Fiskalni savet je dao strožu procenu, kao i Svetska banka. MMF se drži svoje procene, ali to su nijanse. Međutim, više ne govorimo o bitnim stvarima – "zlatno doba" i 4,5 do 5 odsto rasta su zaboravili svi. Toga sigurno neće biti.

A i to je minimum za "zlatno doba", tih 5 odsto.

Apsolutno, 5 odsto rasta BDP-a je minimum da bismo uopšte mogli da dostižemo ove što nam beže, što bi bio trenutak kada bi naši ljudi prestali tamo da odlaze. Što više mi zaostajemo, sve će više ljudi odavde želeti da ode, jer zaista su ovo teško podnošljive stvari. Ljudi su racionalni, oni gledaju kako drugi žive. Mladi će gledati šta mogu da zarade, i kada vide kako mogu da žive u Austriji ili Italiji, veoma veliki broj tamo i ostane, ne zato što je tamo idealno, nego zato što je milion puta bolje nego ovde.

Ima u tom izveštaju Fiskalnog saveta sjajna rečenica, vezana za povećanje plata u javnom sektoru: "Višak u budžetu pripada svim građanima Srbije, a ne samo budžetskim korisnicima, i trebalo bi ga usmeriti tamo gde su potrebe zemlje najveće, a to svakako nije neosnovano povećanje zarada u javnom sektoru."

Potpuno tačno. Ako mi ne možemo nijedan auto-put da završimo već 12 godina, ako je ovo zemlja bez kanalizacije, zemlja gde nikada nijedna institucija nije profunkcionisala, onda se zaista svodimo na to da ćemo biti zadovoljni ako nam doda još 10 dinara u novčanik.

I to ne svima.

Da, ovim svojima. Mada, istini za volju, plate rastu i u drugim zemljama, i u privatnom i u javnom sektoru, a i kod nas je počeo rast plata u privatnom sektoru.

Ali manje nego u javnom.

Naravno, mnogo manje. Tajna tog rasta je u tome što ljudi odlaze. Što je manja ponuda, veća je cena, to je ekonomska zakonitost. Tako da će plate, ako se ovako nastavi, ako svi odu, nama koji ostanemo biti baš velike.

To bi onda značilo i da će konkurentnost da opadne, pa se onda ne isplati ljudima da dođu ovde i ulože...

E, pa, neće dolaziti. Ono što je potrebno da bi ljudi dolazili jeste privredni ambijent, pravosuđe. To kad ja tužim "Kurir", da tu tužbu dobijem ili izgubim za dva meseca, a ne za sedam godina. Dakle, počev od tih stvari pa do većih, kada čovek uloži novac, pa mu ne bude vraćen i to čeka pet godina – on ne može da ostane privrednik ako su uslovi takvi. A uslovi su i bili i ostali takvi. I kad se pita čovek zašto nisu toliko dolazile strane investicije, zašto je sve zaostalo, pa eto zašto – veliki investitori su dolazili kad ih predsednici dovedu za ruku, daju subvencije, daju privilegije. Takvi su došli, ostali nisu. Pošto je već bilo tako, nije došlo do prelivanja tog rasta, da se neke druge grane naslone na te velike investitore, ništa od toga se nije desilo. Pogledajte Zastavu, odnosno Fijat sada. Ništa od toga. Gasi se, zato što ste napravili takav ambijent.

Ali to je nekako neprekinuta nit, od Dinkića naovamo – dovedemo, evo vam subvencije, i to je taj sistem rada skoro 15 godina.

Sistem rada je takav da ti ubijaš preduzetničku inicijativu u zemlji i prepuštaš je odabranim investitorima. Dakle, nije to da ovde može bilo ko. Šta se ovde dešavalo? Recimo, firma Henkel, koja je kupila Merimu, bila je prva firma koja je tražila da Srbija podigne carine za uvoz deterdženata, da bi štitili svoju proizvodnju.

To je još onda bilo?

Da, to je to doba o kome pričamo. Jedna od priča iz tog doba. A mi smo te investitore zvali da dođu da bismo mi bili najkonkurentniji, da bi ova privreda izgledala kako treba, a ne da od Henkela pravimo od vas novu Merimu. Apsolutno nikada nije bilo političke volje ili, bolje rečeno, nije bilo homogene vlade sve do Vučića koja bi mogla da sprovede tu političku volju. Moramo da priznamo da je jedino tada uspela fiskalna konsolidacija. Možemo mi da ne volimo Vučića koliko god hoćemo, ali isti taj Vučić, dok mu je Krkobabić bio u Vladi, nije mogao ni da sanja da smanjuje penzije. A onda je Krkobabića eliminisao, napravio jednopartijsku vladu i državu i sproveo, *lege artis*, fiskalnu konsolidaciju, kako treba. Šta je kasnije sve pogrešno uradio, to je druga priča. Da bi napravio strašno bitan potez, ti moraš da imaš političku većinu. Od kada je sastavljena zemlja Srbija, nije bilo političke većine, i nikad nisi mogao da zadovoljiš svačije ambicije a da sačuvaš njihov glas u Skupštini.

Ali, u mnogim zemljama postoje koalicione vlade, kako druge zemlje uspevaju bilo šta da urade sa takvim vladama, a mi ne možemo ništa?

Mislim da je možda jedan od odgovora naš izborni sistem. Mi uopšte i ne biramo ljude kojima verujemo, nego damo glas nekoj partiji, a onda ta partija izabere nekakve ljudske karikature koje normalan čovek nikad ne bi izabrao. I vi to gledate, pa na kraju opet imate zadatak da birate između manjeg zla, i na tome se priča završava.

Šta je lek za to? Drugačiji izborni sistem?

»

Mislim da je najpre sloboda medija osnova cele priče. Zato što Srbija ne zna šta se dešava. Sada kada gledam RTS kao režimsku stanicu i N1 kao njihovu suprotnost, ja ću čuti potpuno različite vesti, drugačije zaključke. Znam da RTS gleda cela Srbija, a da N1 gleda možda jedna desetina Srbije. Zaključak je da će svi misliti onako kako su videli na RTS-u. Sloboda medija je osnovna stvar, da ljudi saznaju. Jer, ako čovek treba da bira nekoga, on valjda treba da vidi između koga bira.

To je pitanje aktuelno već mesecima – da li su izbori zapravo izbori, ako ti nemaš nikakve informacije o tome koga biraš. Kako vidite celu tu debatu o bojkotu?

Ja nisam političar i ne usuđujem se nikada da dajem političke savete, ali ono što je meni očigledno jeste da nema nikakvog smisla izlaziti na ovakve izbore. Prvo, jer su besmisleni, a drugi razlog je taj što se na taj način Vučić dovodi u veoma nezgodnu situaciju. Jer, to što opozicija bojkotuje to je jedna stvar, ali ako građani bojkotuju – to je sasvim drugo. Međutim, Vučić uvek ima način da uz ove nazovi opozicione partije – Čanke, LDP i slične – skupi dvotrećinsku većinu u novom parlamentu, da izglasa i novi Ustav ili predaju Kosova ili šta god bude tražila međunarodna zajednica. Čini mi se da bi taj bojkot imao političkog smisla kada Vučić ne bi dobio toliku većinu, ali od toga neće biti ništa. A međunarodna zajednica će i dalje hvaliti Vučića i njegove reforme i uspehe, kao što rade i MMF i Svetska banka, i svi mi ćemo gledati zgranuto, a priča će se nastavi. Dakle, ne verujem u politički uspeh bojkota, ali zdrav razum mi nalaže da drugog dostojanstvenog izbora nema.

Dokle priča može da se nastavi, ekonomski gledano?

Ekonomski gledano nijedna zemlja nikada nije propala. Nije ni Rimsko carstvo, ono se politički razgradilo, kao što se i SFRJ politički razgradila. Ekonomije nikad ne propadaju. Smanjuje se nacionalno bogatstvo u jednoj fazi, u drugoj se povećava, ništa se bitno neće desiti. Moj najveći problem jeste što ja sve više vidim da u Srbiji nikad neće biti dobro ili odlično. A moglo je da bude.

Kad je moglo?

Moglo je da bude, možda, da Đinđić nije ubijen. Nisam sigurna, ali dve su stvari bile bitne odrednice tog vremena. Jedno je što su na vlast došli ljudi koji su prva petorka tadašnje srpske ekonomije. Kakva je, takva je, ne kažem da je to bilo najbolje na svetu, ali je bilo najbolje što je Srbija u tom trenutku imala. I druga stvar je bila važna – iako to pravosuđe nije funkcionisalo, DS i DSS su se toliko zamrzele, da su one bile kontrolori jedna drugoj za neku veliku korupciju ili velike skandale, tako da smo uz takvu neku nazovizaštitu pravnog sistema zaista mogli mnogo stvari da uradimo, i mnogo stvari da se pogura. A urađeno je dosta. Prva faza stabilizacije je prošla odlično, privredni rast je krenuo vrlo brzo, lični dohoci su rasli munjevitom brzinom. Mi smo videli da ovo postaje nekakva druga zemlja, i onda u jednom trenutku, kada je trebalo praviti velike rezove, odlučiti se o velikim privatizacijama, da od danas sve firme treba da plaćaju vodu i struju, ili neke takve banalne stvari, onda je sve to prekinuto. Onda je Đinđić ubijen, došao je sledeći premijer, kome ništa od toga nije bilo bitno. On je mislio o tome kako da zaštiti Kosovo i da promeni Ustav i stavi tu preambulu, što ne mogu da kažem da je nebitna stvar i nebitan prioritet, ali na ekonomiju ti ljudi jednostavno nisu ni pomislili.

Zanimljivo, tada je bio najveći rast.

Jeste, upravo zbog svega onoga što je bilo urađeno za Đinđićevog života. Oni su tačno seli u treću godinu, da je Đinđić ostao živ, on bi ovacije dobijao za to koliko privreda raste zbog stvari koje je uradio u prve dve godine. Kako je on poginuo, sve lovorike su nezasluženo pripale Koštunici.

To je i doba najvećih privatizacija, ali i najvećih mahinacija u privatizaciji, a da sa dobijenim parama ništa nije urađeno.

Tu postoje dve priče. Jedna je o tome da je svaka zemlja koja je pravila privatizaciju imala velikih problema sa nelegalnim poslovanjem, sa prevarama, sa svim tim stvarima. Rešavali su ih tako kao što ih mi rešavamo – nešto se uhvati, za nešto se sazna, za nešto se ne sazna. Međutim, osnovni cilj privatizacije jeste da se počisti ambijent, da na toj teritoriji više nema gubitaša.

A kod nas država drži skoro pola privrede.

Upravo o tome pričamo. Ove zemlje su oslobodile svoj privatni sektor, pustile ga da raste i tamo bi bila mnogo smešna priča o nekom PKB kompleksu. Možda je u Češkoj i postojala neka takva firma i bila velika pre 35 godina, a posle toga je ona, ostajući ista, relativno bivala sve manje i manje značajna. Kod nas – ne, kod nas se ništa ne menja, sve ostaje kao što je bilo.

Dakle, ta prva Koštuničina vlada je bila period propuštene prilike?

Apsolutno propuštene prilike. Ono što se desilo za vreme Vojislava Koštunice jeste da je munjevito rastao broj članova DSS-a – nije baš imao članstvo kao danas SNS, ali je to toliko brzo raslo da je to odmah bio signal da je reč o partokratiji. Ljudi su racionalni – što bih ja morala da se deklarišem za koga sam, ako ne očekujem neku veću korist. To je tada počelo, Dinkić je nastavio i ojačao partokratiju, doveo ju je dotle da je na kraju sam na TV-u rekao da i čistačica mora da bude u partiji da bi dobila posao. I onda, zar nas čudi kada dođe SNS sa mnogo manje obrazovanim kadrom...

A uz to su "gladni"...

Tako je, i oni su onda dali gas i doveli Srbiju do besmisla. Vi sad gledate da ljudi zaista ne smeju da pisnu, da je zaista reč o romanu *1984*. Strašno.

Možete li da povučete paralelu između Đinđića i Vučića, na kojoj ponekad vlast insistira?

Vučić ima jako dobre medijske savetnike, i očigledno je da sve to što u medijima radi, kada gledamo koji je njegov cilj, a to je da vlada što duže. Ja ne umem da napravim takvu paralelu, meni stalno padne na pamet sledeće: da je meni neko 5. oktobra 2000. rekao da će 5. oktobra 2019. godine na vlasti biti Aleksandar Vučić (već sedam godina), da će zavesti jednopartijski sistem, i da će me optužiti za potpuno nebulozne stvari, da će o meni pisati "Kurir", ja bih stvarno mislila da je ta osoba koja mi to kaže luda, a bogami se vidi da sam ja luda.

Nešto ste rekli, da li u "Utisku nedelje", da li u nedavnoj tribini na Filozofskom fakultetu, nešto u smislu "ja neću novog Vučića iz opozicije". Na šta ste mislili?

Ja nikako neću osobu koja će da nastavi partokratiju. Koja neće da uvede reformu pravosuđa, koja hoće sama da postavlja šefove i predsednike sudova, kao

■ “Vi možete da dođete u Bugarsku i napravite posao, a Bugari da dođu ovde i naprave posao pored SNS-a, e to ne može. To je razlika, ključ je u pravosuđu i medijima”

što su svi do sada radili. Ja takve neću, odmah vidim zašto to rade, da bi prljave ruke svoje i svojih saradnika prali čistom vodom iz našeg lavora! Ko god mi ne garantuje potpunu reformu pravosuđa, ali *lege artis*, iskrenu, istinsku, a ne da sudovi nastave da rade onako kako se na televiziji naloži, ja to neću.

Imali smo u Cvetkovićevoj vladi reformu pravosuđa, koja je napravila stvari još gorima. Kasnije će se ispostaviti i da je ta vlada trošila preko mere, pa se došlo u predbankrotno stanje.

Napravili su ogromnu štetu sa tom reformom pravosuđa. Zašto su uradili tu besramnu stvar? Osnovna stvar u svim uspešnim reformama jeste što je na čelu reformi bio čovek koji je imao ogroman kredibilitet, što su ljudi toj osobi verovali. Vi ovde to niste imali. Premijer Cvetković nije nijednom pokazao nijedno svoje mišljenje. On je radio to što mu se kaže, ali ja zaista ne mislim da je to posao premijera, nego nekog iz pomoćnih službi, kao što ga je crtao Marko Somborac. A kako je došlo do predbankrotnog stanja? Plate i penzije su rasle brže od produktivnosti rada, brže su rasle nego što je privreda rasla. To znači da ja svom detetu dajem 150 odsto svoje plate svakog meseca. Koliko meseci možeš to da daješ a da ne dođeš u predbankrotno stanje? To sada, nakon najave povećanja plata u javnom sektoru, ponovo govori i Fiskalni savet. Kažu, evo, počinje ista priča.

Privredni rast je “zakucan” negde na 3 odsto i ne može više osim ako ne bude jednokratnih efekata – poput usporavanja 2017, pa posledičnog rasta 2018. Sa druge strane, najavljene su javne investicije prvo od 5, pa od 10 milijardi, a Fiskalni savet je sve to skupio na gomilu i došao do iznosa od 15–20 milijardi, kojih nema. Da li to može da poveća rast, i odakle će da dolaze te pare?

To je bila toliko nedorečena rečenica o tim investicijama da je izgleda napravljeno baš tako da svako od nas dopuni onim što želi. Nažalost, to je nemoguće, tih para nema. Na sadašnjih milijardu i po ili dve može da se doda recimo pola milijarde, ali strašno zavisi u šta ćete ulagati.

Fiskalni savet kaže da postoji rizik da te “investicije” budu zapravo novi stadioni i kupovina nove vojne i policijske opreme.

To je sve totalno neproduktivno, kao što je neproduktivan i “Beograd na vodi”. On ništa ne proizvodi, ništa ne izvozi. Mi smo živeli u vreme kada je Novi Beograd počeo da cveta i videli smo toliko solitera u životu, da ja ne znam kako može sad da nas impresioniraju još četiri solitera, bilo kakva, da to neko podigne i da kaže da je to budućnost Beograda.

Kažu, turisti će da dolaze da vide to čudo.

Jedna farsa za drugom. Ali ono što je osnova privrednog rasta jeste pravosuđe. Ako vi to oslobodite, onda ćete osloboditi ljude koji su pošteni a imaju averziju prema riziku. Kada oni postanu sigurniji da je ovaj ambijent valjan, onda stvari kreću nabolje. Dok su ljudi uplašeni, dok samo jedan čovek u ovoj u zemlji donosi odluke, toga neće biti. A BDP će da raste toliko koliko raste. On raste i zbog ove izgradnje Beograda, svih ovih rekonstrukcija što sada rade. Koliko para tu ulože za toliko će da poraste BDP. Ako budu osam puta razbijali Trg republike i plaćali, sve više će rasti BDP.

Pa tako nešto je Ana Brnabić htela da uradi tamo 2017. Kad je postalo očito da će rast BDP-a da bude veoma nizak, rekla je, e sad ćemo da donesemo mere za jednokratni rast BDP-a, pa ćemo da čistimo kanale i da poljoprivrednicima kupimo traktore. Veštački da se podigne, bez suštine, nego, eto, da se kaže.

To je zato što nemate ljude sa preduzetničkim instinktom da pokrenu posao. Takvi ljudi su otišli, i radije će da odu u Bugarsku nego da ostanu ovde.

Zar tamo nije sličan nivo korupcije?

Jeste, ali nije toliko jaka partijska država, ipak tamo važe zakoni Evropske unije. Iako je korupcija velika i tamo i ovde, vi možete da dođete u Bugarsku i napravite posao, a Bugari da dođu ovde i naprave posao pored SNS-a, e to ne može. To je razlika, ključ je u pravosuđu i medijima. To je stalno ona priča – a zašto ti ne uđeš u Vučićevu vladu i ne popraviš stvari. Pa ne radi se o tome, radi se o partokratiji, slobodi medija, da se Srbija oslobodi, da ljudi oslobode da počnu da misle gde će da rade. Vama kao premijeru je zadatak da mislite o privrednom rastu. To je najvažnija stvar, kako će privreda da raste i to da već u vašem mandatu počne da se pokazuje, kao što je počelo u Đinđićevom. Jer vi onda radite i za onu većinu koja će da glasa za vas, a i dajete ljudima nadu da mogu da ostanu u zemlji. Kad bi svako od nas video da će biti bolje iduće godine, malo bolje, ali ipak bolje, onda bismo drugačije gledali celu tu stvar. Ali njima je osnovni zadatak “Beograd na vodi”, Evroazijska unija... a bogami i to da ućutkaju svakoga ko se ovde usudi da drugačije misli. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Nedostojni kompromisi

Ako je suditi po dosadašnjem delovanju, Aleksandar Vučić će Orden Svetog Save iskoristiti u dnevnopolitičke svrhe. Blizu su izbori, nije ni važno da li će biti jedini učesnik, važno je da kampanja traje. A zatim, šta god da sutra uradi u vezi sa Kosovom, moći će slobodno da kaže da je u toku procesa imao podršku vrha Crkve. Na kraju, patrijarh ga je i zamolio u onom govoru da nastavi da radi baš sve onako kako radi sada

U raznim tumačenjima, nakon što je predsednik Srbije Aleksandar Vučić odlikovan Ordenom Svetog Save prvog reda, našlo se i ono da su patrijarh Irinej i Sinod Srpske pravoslavne crkve na taj način obavezali Aleksandra Vučića da ne prizna nezavisno Kosovo, odnosno da u većoj meri uzme u obzir i stav Crkve. Znamo da se do sada priča o unutrašnjem dijalogu pokazala kao vrlo nedijaloška – jedan priča, a ostali treba da slušaju. Ali ima nešto dirljivo naivno u ovoj ideji da predsednika Srbije bilo šta što je simbolične i vrednosne prirode uopšte može da obaveže, kao i u ideji da je Sinod želeo da na ovaj način podrži, najpre, svoju subraću i verni narod na Kosovu. Jer je njima koji žive tamo najteže i oni znaju šta im jeste, a šta nije potrebno, kao i šta je za njih dobro.

Ako se pogledaju meseci, pa i godine, koji su tom ordenu prethodile, kao i nedelje koje su usledile, teško da se može, i pored najbolje volje, poverovati u ovakav scenario.

Koja je poruka koju su patrijarh i Sinod ovim ordenom poslali? Kakvi su danas odnosi države i Crkve? Kakvi su odnosi unutar Crkve? Zašto su reči "sabornost", u crkvenom rečniku, i "solidarnost", u svetovnom, postale toliko skupe i retke?

O, SKLOPI USNE...

Obrazloženje je glasilo da se orden dodeljuje za njegovu delatnu ljubav prema majci Crkvi, požrtvovano zalaganje za jedinstvo srpskog naroda i neumornu borbu za celovitost Srbije, posebno za očuvanja Kosova i Metohije u njenim granicama. Nekoliko meseci pre toga, predsednik Vučić je predložio plan o razgraničenju. Crkva je to odbila. Mnogo je puta ponovio da se ne može zanositi mitom i idejom da je Kosovo naše, što su verovatno vrlo retki trenuci njegove iskrenosti.

Gostovanje na Saboru – koje po rečima nekolicine vladika nije bila poseta sa kojom su se svi složili, naprotiv – nije proteklo u duhu "delatne ljubavi". Naime, kao i svi građani Srbije, vladike nisu čule "plan za Kosovo", ali se zato Aleksandar Vučić veoma neprijatno ophodio, tvrde oni koji su tom sastanku prisustvovali, najpre prema episkopu raško-prizrenskom Teodosiju koji, za razliku od ostalih članova Sabora, na tom Kosovu i Metohiji i živi.

Usledio je napad vladajuće partije, predsednika lično, tabloida i televizija na one vladike koji nisu ushićeni ili sumnjaju u ishod kosovske politike koju Aleksandar Vučić vodi. Nisu se štedele uvrede pa su se vladike nazivale lažovima, denuncijatorima, američkim ljudima, izdajnicima, onima koji rade protiv sopstvene države, i sve ono što inače dolazi iz SNS arsenala. U prorežimskoj žutoj štampi, koja je nezaobilazna karika kada je reč o obračunu sa onima koje vlast vidi kao neprijatelje, nizali su se naslovi: "Formirana posebna organizacija unutar Srpske crkve: Vladika Maksim pokrenuo zlokoban NATO projekat!"; "Dok Srbija oplakuje žrtve, vladiku Grigorija baš briga za 'Oluju'!"; "ŠOKANTNO: Vladika Teodosije ima šiptarsko državljanstvo"; "Šuruje sa Albancima: Baca kletve na Srbe, a na divan gosti komandanta albanskih specijalaca"; "Zaverenička grupa vladika (pod pokroviteljstvom stranaca) sprema PUČ u Srpskoj pravoslavnoj crkvi! Svilen gajtan za patrijarha!"; "Koji vladika priželjkuje smrt patrijarha Irineja i zbog čega"...

Nisu reagovali ni Sinod, ni patrijarh ni Informativna služba SPC.

Da može drugačije, pokazalo se u utorak 22. oktobra, kada je informativna služba SPC na čelu sa vladikom bačkim Irinejem objavila da je zbog tekstova u "Danasu" i "Blicu" koji, prema rečima saopštenja, targetiraju patrijarha i Sinod – a u vezi sa odnosima sa Carigradskom patrijaršijom, ali i drugim stvarima – na delu "najambicioznija kampanja protiv Crkve u poslednje tri decenije", kao i da je ta kampanja plaćena značajnim finansijskim sredstvima i da je to primetna tehnika isprobane škole medijskog spinovanja i manipulacije "istovetna ili veoma slična onoj iz devedesetih godina prošlog stoleća koja je primenjena u slučajevima Markale i Račak pred bombardovanje Republike Srpske i Srbije".

Verovatno oni napadi od pre koji mesec se ne računaju. A zbog ove izjave o plaćenim tekstovima makar bi trebalo da reaguju novinarska udruženja.

... NE GOVORI, ĆUTI...

Odluka da se dodeli orden čoveku čija partija i celokupni aparat vladanja besomučno napada sabraću baš onih koji su ga odlikovali – uz lavinu pohvala i divljenja tokom samog govora – sporna je dakle i zbog toga. Podele u Crkvi su sada još izraženije.

Ako je Orden Svetog Save prvog reda kod Aleksandra Vučića zbog Kosova ili Bosne i Hercegovine ili Crne Gore – jer se valjda na to jedinstvo Srba misli – nije li apsurdno da skoro sve vladike koje žive u Crnoj Gori, na Kosovu i u BiH o Vučićevoj "lavovskoj borbi" misle veoma loše, što nemali broj njih javno i govori.

Konačno, šta smo čuli od predsednika Vučića kada je reč o rešenju i delanju za Kosovu – da neće da laže da je Kosovo deo Srbije (što je ponovljeno pre neki dan, znači posle ordena), da narod voli mitove i bajke, da je razgraničenje najbolja mogućnost, i opet, razgraničenje. Naravno da kao političar ima pravo i obavezu da iskaže svoj stav o jednom od najvažnijih državnih pitanja, ali sve što on govori se ne podudara, takoreći ni ne dodiruje, sa zvaničnom stavom SPC po pitanju KiM.

RAZUMEVANJE: Patrijarh Irinej i A. Vučić
Foto: Predsedništvo Srbije

Možda da je nekima u Crkvi način na koji Vučić vlada dopadljiv i prihvatljiv – uz pokušaje da se uguši sloboda govora, da se svako ko misli drugačije "skloni" i ućutka

Da sve bude još mučnije, patrijarh Irinej je, dodelivši mu priznanje, kazao da je Srbija do vremena Vučića kaskala, da je sada sve krenulo, privreda i putevi kakve smo čekali sto godina, da je doneo i novi način života i da ljude više ne treba da napuštaju svoju domovinu kao pre, a potom, da je do vremena Vučića Srbija bila, u očima sveta, zemlja genocida, a sada se to promenilo.

Duboko je uznemiravajuće bez ikakvog zazora izjaviti da čovek onakve političke prošlosti koju ima Vučić čini da Srbiju više ne gledaju kao zemlju genocida.

Predsednik Aleksandar Vučić je kraj svog obraćanja, nakon dodele, iskoristio da se obračuna sa onima koji ga kritikuju, ali ima li ikoga ko sluša predsednikova obraćanja, a da može više da se začudi nad činjenicom da za njega ne postoji niti jedno mesto, niti jedan trenutak koji nije prigodan za napad na neistomišljenike?

U CRKVI

Pisane su peticije da se ne dodeli orden Vučiću, u znak protesta umirovljeni episkop Atanasije Jevtić vratio je panagiju (odličje) patrijarhu Irineju koju je dobio od njega, svoje učešće na proslavi jubileja 800 godina SPC otkazali su profesor Milo Lompar i akademik Matija Bećković. Kao deo svečanosti povodom proslave, u poseti KiM, nije bio ni patrijarh, a od svih članova Sinoda, među kojima su osim patrijarha vladika bački Irinej, šumadijski Jovan i kruševački David, prisustvovao je samo mitropolit dabrobosanski Hrizostom. Mitropolit Amfilohije je kazao da je trebalo dati orden igumaniji Pećke patrijaršije i monahinjama koje su ostale tamo posle svih progona i pretnji.

Veliki broj vladika traži jesenje zasedanje Svetoga arhijerejskog sabora. U pismu koje je procurilo u javnost među razlozima se navodi odluka Sinoda da se na krajnje skroman način obeleži jubilej autokefalnosti Crkve; činjenica da Sinod od maja meseca ništa nije preduzeo i time dezavuisao važnu saborsku odluku o nastavku dijaloga sa delom Crkve u Severnoj Makedoniji koja je u raskolu; problematično Saopštenje za javnost sa prethodnog Svetog arhijerejskog sabora (o tome je pisalo "Vreme", broj 1482); zabrinutost zbog eventualnog priznanja nezavisnosti KiM, o čemu postoje uznemiravajući signali, kao i problemi oko crkvene imovine u Crnoj Gori, koji traže novo oglašavanje Sabora; smatra se da je potrebno da se saborski razgovara o neutemeljenoj odluci Svetog arhijerejskog sinoda vezano za povlačenje blagoslova za predavanje dvojici profesora na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu.

Kada završavamo ovaj broj (utorak 22. oktobar), prema izvorima iz Crkve, na današnjoj sednici Sinoda taj zahtev je odbijen. Pitanje je da li će tako ostati, ali veća je mogućnost da jesenjeg zasedanja neće biti.

DVE STRANE JEDNOG TRENUTKA

Ako je suditi po dosadašnjem delovanju, Aleksandar Vučić će ovaj orden iskoristiti u dnevnopolitičke svrhe. Blizu su izbori, nije ni važno da li će biti jedini učesnik, važno je da kampanja traje. A zatim, šta god da sutra uradi u vezi sa Kosovom, moći će slobodno da kaže da je u toku procesa imao podršku Crkve. Na kraju, patrijarh ga je i zamolio u onom govoru da nastavi da radi baš sve onako kako radi sada.

Novac koji država daje Crkvi, uključujući i onaj za završetak Hrama Svetog Save, nesumnjivo je veliki. Sigurno da zbog toga postoji i velika zahvalnost crkvenog vrha. Na kraju, možda da je nekima u Crkvi način na koji Vučić vlada dopadljiv i prihvatljiv – uz pokušaje da se uguši sloboda govora, da se svako ko misli drugačije "skloni" i ućutka, da se disciplina i poslušnost postave kao najveća vrednost, a da se unutar onoga što se dešava u sopstvenim redovima ama baš nikome ne polažu računi.

S druge strane, Crkva je pokazala da u njoj postoje ljudi koji hoće da se suprotstave vlasti onda kada smatraju da ona čini pogrešne korake, koji se trude da ne pristaju na "nedostojne kompromise". Takvih nije malo.

Nažalost, u Srbiji se trenutno ne čuje baš veliki broj ljudi i institucija u kojima je više onih koji govore "ne" ovoj vlasti. Zbog bilo čega. Zato ova protivteža u Crkvi ohrabruje. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Bojkotom oslobađamo Srbiju

Foto: Marija Janković

I kad ne bismo bojkotovali izbore, svojim siledžijskim metodama SNS bi oteo ovo malo preostalih slobodnih lokalnih samouprava. Da se ne zavaravamo: u tom slučaju oni ne bi koristili samo one metode koje smo već videli, nego pomnožene sa sto. U tom kontekstu, ja bih zaista imao strah i za živote svojih kolega i za svoj život

Kada smo dogovarali intervju sa Markom Bastaćem, bili smo uvereni da će centralna tema razgovora biti događaji u vezi sa promocijom knjige Gorana Vesića, zamenika gradonačelnika Beograda. Podsetimo, Vesić je promovisao svoju knjigu u galeriji "Progres", dok su ispred stajale pristalice Saveza za Srbiju. Kad je promocija okončana, okupljeni su krenuli za Vesićem čije je obezbeđenje nasrtalo na okupljene. Sutradan, Vesić je na društvenim mrežama izjavio kako je njegovoj saradnici neko od pristalica SzS-a, "a moguće i Marko Bastać", ukrao koverat sa 64.000 dinara prihoda od prodaje knjige. Međutim, veče pred zakazani termin za intervju dogodio se incident. Marko Bastać zadržan je na Aerodromu "Nikola Tesla", jer je pri povratku iz Dubaija u zemlju uneo veću količinu novca od zakonom dozvoljene. Tako je počinio carinski prekršaj, a razgovor za "Vreme", neplanirano, počinjemo ovim događajem.

"VREME": Koliko ste novca imali kod sebe u nedelju uveče kad ste se vratili iz Dubaija i zašto?

MARKO BASTAĆ: Imao sam, kad se saberu dinari i evri, oko 13.000 evra, a dozvoljeno je 10.000. Znao sam da je 10.000 limit kada izlazite iz zemlje, ali ne i kada se vraćate.

Sleteo sam, prošao pasošku kontrolu, uzeo prtljag i na carinskoj kontroli, gde me nikad ranije niko nije zaustavio, carinik je pokazao na mene i tražio da izađem iz reda i otvorim prtljag. To sam i uradio. Otvorio mi je kofer, počeo da pregleda stvari, u jednom trenutku je čak rekao: "Šta je ovo, samo igračke za decu?" Onda me je pitao gde mi je telefon koji sam kupio. Nisam znao o čemu priča, jer nisam kupio nikakav telefon, na šta me on pitao koliko novca imam kod sebe. Izvadio sam sve, on je izbrojao koliko je toga, video da je novca bilo toliko koliko je bilo. Saopštio mi je da sam počinio carinski prekršaj. Dakle, ne krivično delo, nego carinski prekršaj, i tražio da uđem u kabinu kako bih se skinuo go i kako bi me oni pretresli.

Sve to je trajalo dva i po sata, možda i duže. Prvo su mi prevrtali stvari na samom izlazu, tamo kuda prolaze svi koji sleću. Tada sam prvi put i video da taj skener radi jer su mi tražili da provučem kofer. Čim su pokazali prstom u mene, bilo mi je jasno o čemu se radi jer je nekoliko dana po mom odlasku predsednik Srbije na televiziji sa nacionalnom frekvencijom pomenuo kako zna da sam ja u Dubaiju. To je klasičan primer zloupotrebe državnih resursa. Vučiću neko javlja kada bilo ko od opozicionih političara pređe granicu. Ne vidim kako drugačije on može da zna da je neko iz opozicije napustio zemlju.

A otkud vama 13.000 evra i šta će vam?

Prvo, ja nisam novac iznosio, nego unosio. Drugo, moja je greška što sam mislio da je iznos veći od 10.000 evra potrebno prijaviti samo kada izlazite iz zemlje, a ne i kada ulazite. Priznajem da sam pogrešio. Dobiću kaznu propisanu zakonom nakon što odem kod sudije za prekršaje. Stvarno, jeste moja greška. Nosio sam iz Dubaija novac prijatelju čiji član porodice je bolestan, i ponovo bih, jer je situacija bila jako hitna. Da sam znao da je to prekršaj, prijavio bih iznos koji imam kod sebe.

Sad ste meta tabloida. U kom pravcu mislite da će hajka ići? Već se govori o finansiranju opozicionog delovanja. Može li se srušiti vlast sa 13.000 evra?

Taj je iznos za naš standard veliki, jer ljudi rade za plate od 30.000 ili 40.000 dinara. Naglašavam da taj novac nije moj, ja sam ga samo doneo. Krenuće spin, jer sam ja bukvalno sedam minuta po izlasku sa carinske kontrole dobio poziv novinarke "Kurira" koja je odmah pitala u kakvom sam ja to carinskom prekršaju i da li je tačno da krišom unosim novac u Srbiju. Tu je već potpuno jasno kako Vučić Aleksandar sve prati i kako očigledno čak i carina radi za tabloide. Siguran sam da ću u narednih nekoliko dana biti na naslovnim stranama, ali sam isto tako siguran i da niko nikad neće pitati odakle njima informacije o tome gde se ja krećem.

Kad smo već kod para, Goran Vesić vas je optužio da ste od njegove saradnice ukrali deo novca od prodaje njegove knjige o Beogradu. Moja tašna se nalazi na metar od vas. Da li treba da je sakrijem?

Mi smo planirali da dođemo na tu promociju tako što ćemo prosto stati ispred galerije "Progres" i pokazati fotografije svega sto je Vesić srušio u Beogradu. Odredili smo liniju do koje idemo jer znamo da šalju Simu Spasića, znamo da imaju batinaše, provokatore, huškače, koji se stalno pojavljuju i pokušavaju da isprovociraju bilo kakav incident, ne bi li nas predstavili kao nasilnike. Videli smo na ulazu ljude koji izgledaju kao obezbeđenje splavova: nabildovani, kratko ošišani sa prilicnim brojem tetovaža. Stajali su na vratima i nisu dozvoljavali da uđe niko ko nema pozivnicu. Niko od nas nije ni pokušao da uđe. Čak su i neki mediji vraćeni i rečeno im je da je to privatna promocija. E sad ja vas pitam, kako je moguće da neko od ljudi koji protestuju, ili ja, uđe unutra, ukrade novac... Trebao im je spin jer je činjenica da je Vesić Goran jedan od najomraženijih političara u istoriji zbog toga što ruši grad i maltretira ljude koji žive u Beogradu.

Pritom, nije mu falila dlaka s glave, jedini ljudi koji su povređeni jesu oni koji su došli ispred "Progresa" da iskažu svoj protest i koje je njegovo obezbeđenje guralo. Naglašavam: kada je on krenuo napolje, to njegovo obezbeđenje je rušilo sve pred sobom.

Dakle, on ulazi u istoriju kao najveća štetočina ovog grada jer je nadmašio Nemce u Drugom svetskom ratu po porušenim i razoranim kvadratima ulica ovog grada. Posebna je priča kako on krade novac i na tom rušenju, ali više nije reč samo o novcu, on nama bukvalno krade život. Kad preračunamo koliko smo sati izgubili čekajući u automobilu, autobusu, na ulici, kružeći naokolo pešice da bismo stigli od kuće do posla, dolazimo do podatka da na godišnjem nivou gubimo nekoliko dana života.

Onda on takav piše knjigu o ovom gradu, ljudi su revoltirani. U takvoj situaciji propagandna mašinerija nema kako da ga opere, pa se zato služe lažima.

I na kraju promocija knjige, tu u blizini Trga, za čiju rekonstrukciju je potrošio 10 miliona evra naših para a koji se onda raspao posle deset dana. Umesto da odgovori ljudima zašto sve to radi, on pravi promociju zbirke kolumni koje objavljuje u "Politici" a koju za njega piše Ivan Radovanović. A ja vas podsećam da je upravo taj Ivan Radovanović vlasnik ofšor kompanije koji je priznao da je postavio Vesić Gorana za direktora svoje firme u vreme dok je Vesić bio sekretar privremenog organa gradske uprave. Pa umesto ukoričenih kolumni odgovorite na pitanja vezana za sukob interesa, pljačku...

Osim reka i gužve, Goran Vesić rekao je da voli i beogradske kafane. I tu je otprilike stao. Vi ste predsednik centralne gradske opštine. Da li je duh Beograda zaista samo gužva i kafana?

Dokaz da se Beograd pretvara u jednu veliku, ali lošu kafanu jeste i to da neko odluči da premešta most. U park! Ja moram da podsetim: Stari savski most je jedini koji Nemci nisu srušili za vreme povlačenja u Drugom svetskom ratu. Bio je jedan u Francuskoj koji se desetak dana nakon povlačenja Nemaca sam urušio od oštećenja. Taj most dakle nije samo most, on je simbol Beograda, simbol Evrope koja je pobedila fašizam. I onda on odluči da premešta taj most u park, i još mrtav hladan slaže kako su se građani izjasnili da žele most u parku. Kada bi se to desilo, a neće jer mu to nećemo dozvoliti, mi bismo bili uskraćeni za most preko koga se danas odvija 13 odsto saobraćaja. I to na tri godine. Da li možete da shvatite kakav bi to saobraćajni kolaps izazvalo?

Zašto se taj most uklanja? Zato što privilegovanim kupcima stanova u Beogradu na vodi smeta buka. Tako se ne ponaša odgovorna vlast koja je u službi građana. To nije normalno. To je dokaz ludila u kome živimo.

Ostali ste nam dužni odgovor: da li ste oteli koverat s novcem od prodaje Vesićeve knjige? Niste bili unutra, ali on nije precizirao da li se krađa desila u sali ili na ulici.

Naravno da nisam. Ja čak i nisam bio tu kad je on izlazio iz "Progresa" jer sam dobio informaciju da će možda izaći na sporedni ulaz ka Obilićevom vencu, i otišao sam da ga sačekam tamo. Valjda, kad ne mogu ništa drugo da smisle ili kad im neka laž ne prođe, oni moraju da smisle još veću. Kad je to izgovorio, rekao sam sebi: u redu, oprostio sam mu kad je slao batinaše dok smo blokirali radove na Trgu republike, prešao sam preko njegovih besmislenih optužbi u kojima me povezuje sa narko-klanovima iz Crne Gore. Prešao sam i preko toga što je tabloidima koje finansira našim novcem slao izveštaje inspekcija i optuživao me da sam lopov a da pritom nisam zbog svega toga dobio ni prekršajnu prijavu. Dakle, prešao sam preko svega toga, ali kad me je Vesić optužio za krađu novca za lečenje bolesnog deteta, rekao sam: u redu, sad ćeš dobiti jednu vaspitnu šamarčinu. A onda se odmah javio Vučić Aleksandar i poručio mi: šta si krenuo na slabijeg od sebe, hajde, udari mene, ja sam jači.

Tu je iz njega iskočila ona neostvarena želja da bude huligan. A Vučić Aleksandar je najveći lažnjak kog je ova zemlja videla. Trenirao je košarku, pa je bio toliko loš »

da je postao košarkaški sudija sa 15 godina. E to vam je on, uvek nešto hoće, a ne može, uvek je zamalo, pa ga gledamo kako detetu od deset godina zalepi "bananu". E to je lažnjak.

Ali, baš u tim trenucima najviše iz njega izbija ono radikalsko čega se nikad neće otresti.

Vi pripadate opozicionom bloku koji je nedvosmisleno za bojkot redovnih parlamentarnih i lokalnih izbora. Kako ćete razlikovati bojkot od proste apstinencije izbora? Kakav je plan za artikulaciju bojkota?

Što se mene tiče, nikakvi izbori ne postoje. To su lažni izbori i ne prihvatam njihove rezultate. Dokle god izborni uslovi nisu demokratski, nema govora o pravom izboru. Bojkot je sredstvo, nešto što morate da uradite jer neko pravi budalu od vas.

Pa dobro, šta ćete raditi dan nakon tih izbora, kad više ne budete imali većinu u Starom gradu?

Što se mene tiče, ja ih neću pustiti da uđu u ovu zgradu, pa nek me izbacuju. Nek dovode batinaše, nek nas tuku, nek nam rade šta god misle da mogu, uopšte me ne zanima.

Ali zakonski, vama u tom trenutku ističe mandat. U kom svojstvu ih ne puštate u zgradu?

Ne puštam ih kao građanin. Ja sam se kao građanin i vladao kao predsednik opštine i ne mogu da trpim sve što rade ovom gradu. Ljudi to vide i nisu uspavani, ljudi su iscrpljeni. Blizu 1,8 miliona ljudi živi na ivici siromaštva, 230.000 ljudi radi na ugovor i oni ih egzistencijalno ucenjuju, o tome govori otac poginulog radnika Milovan Milivojević na koga direktor šalje njegove kolege, kolege njegovog sina, da ga pljuju jer traži pravdu. U takvim uslovima ja branim opštinu. To je moja obaveza. Ako prestanem da se borim, onda mi preostaje jedino da se pridružim novoj seobi Srba koju je započeo Vučićev režim. Iz njihove Srbije koja je u zlatnom dobu dnevno pobegne 139 ljudi. Oni beže ne samo za boljim platama, oni beže mozgom za dostojanstvom. Ja ću to dostojanstvo građana da branim ovde gde sam.

Čekajte, vi mislite da vas policija neće izneti iz opštine ako u njoj ostanete nakon izbora?

Verovatno će probati. Kritičari bojkota kažu da predajemo SNS-u u ruke Šabac, Paraćin, Stari grad... Gledajte širu sliku: ova država je kidnapovana. Kidnapovala ju je Srpska napredna stranka. To vidimo na svakom ćošku. I ja se ponašam i borim u skladu sa onim što vidim. Da li će u naredne četiri godine opozicija, učestvujući na lažnim izborima, imati kao i sada šezdesetak ili više poslanika i da li će postojati tri-četiri slobodne opštine, to u životu građana neće promeniti ništa. Ja se borim za to da promena bude stvarna. Ne mogu da budem toliko sebičan i da kažem: ova opština je opoziciona, ovde nema šanse da nas pobede, ja ovo ne puštam, a vi se snađite. Ja sam 2016. stavio svoje ime na listu, iako sam bio praktično nepoznat. Protiv sebe sam imao Aleksandra Vučića jer se po njemu zvala ta lista. I pobedili smo ih. Na nekim narednim izborima pobedićemo ih još ubedljivije, ali na pravim izborima, na kojima građani znaju za koga glasaju. A ne da glasaju za Vučića a dobiju Vesića, Jutku, onog piromana Simonovića, Repca iz Plandišta...

Dakle, prvo borba za fer i poštene izbore na kojima će opozicija pobediti, a onda promena izbornog zakona, i to takva da građani znaju koga biraju, šta su čije ingerencije i, ako nešto ne valja, da se zna ko je kriv.

A do tada u kampanji bojkota, u okviru koje smo već obišli preko 100 gradova, nastavljamo da raskrinkavamo ovu vlast i njihove afere.

Dobro, ali kako će građani znati da Marko Bastać bojkotuje izbore, a ne da nastavlja sa svojim redovnim aktivnostima raskrinkavanja vlasti?

Pa evo, ja vam kažem, Stranka slobode i pravde i Marko Bastać neće učestvovati u izborima u Srbiji kojom Vučić vlada strahom i mrakom. I pobedićemo. Bojkotom ćemo osloboditi zemlju i naterati ih da omoguće građanima da biraju, to je naš cilj. A onima koji danas pitaju šta će biti dan posle izbora i hoće da mere uspešnost bojkota brojevima o izlaznosti ja poručujem da u zarobljenoj državi, u kojoj mi živimo po nalazu Fridom hausa, nije merilo koliko je ljudi izašlo da glasa, nego ko je sve bojkotovao te izbore. Ako ih, a ja verujem da hoće, bojkotuje opozicija, prava opozicija, a ne ovi koji glume opoziciju tako što sede u zarobljenim institucijama, znaćemo da je bojkot uspeo.

Otvara se tu još jedno pitanje: svašta smo videli u mestima gde su već održani lokalni izbori u skorije vreme, npr. u Lučanima i Medveđi, gde smo imali policiju, crne džipove, batinaše... Hipotetički, kada opozicija ne bi bojkotovala naredne izbore, da li bi zapravo Lučani i Medveđa bili ogledno dobro kako bi izgledala cela Srbija na dan izbora?

Apsolutno, Lučani i Medveđa su slika Srbije pod SNS-om. To je ono u šta ova vlast pretvara čitavu zemlju. Oni kao komandanti sede na nekoj bezbednoj lokaciji i žrtvuju ljude. Oni stalno pričaju kako će biti prolivena krv. Oni huškaju ljude da se napadaju međusobno dok oni sede sa strane na bezbednom.

U tom smislu, čak i kad ne bismo bojkotovali izbore, svojim siledžijskim metodama SNS bi oteo ovo malo preostalih slobodnih lokalnih samouprava. Da se ne zavaravamo: u tom slučaju oni ne bi koristili samo one metode koje smo već videli, nego pomnožene sa sto. U ovim izbornim uslovima – pomnožene sa sto. I u tom kontekstu, ja bih zaista imao strah i za živote svojih kolega i za svoj život, da nam se bukvalno ne dogodi najgori mogući scenario. Oni ne prezaju ni od čega. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Kako je moguće da neko od ljudi koji protestuju, ili ja, uđe unutra, ukrade novac... Trebao im je spin jer je činjenica da je Vesić Goran jedan od najomraženijih političara u istoriji zbog toga što ruši grad i maltretira ljude koji žive u Beogradu

TEOFIL PANČIĆ

Lament jednog (ne)satiričara

Ovi na koje je Srbija u međuvremenu spala, nisu za "ozbiljniji" tretman od onog koji bi neko, eto, mogao prozvati satiričnim, a da možda ne bude sasvim u krivu

Nije da se hvalim, ali opet, zašto ne spomenuti: nagradilo me za "satiričnu hrabrost", šta god to bilo, a valjda je isto što i hrabra satiričnost, samo otpozadi. Nagradu tradicionalno, još od davne 2016, dodeljuje Beogradski aforističarski krug, dosadašnji dobitnici su odlično društvo (Kesić, Sergej T, Mićko...), i sve u svemu čitava je stvar sasvim prijatna, osim tugaljive činjenice da nagrada nema tzv. novčani deo. Što će reći da ne mogu da je odbijem pompezno kao što je moralno gromadni Žan Pol Sartr onomad odbio Nobelove imperijalističke pare, pa se više godina kasnije predomislio i zatražio da mu se ono njegovo od onomad ipak iskešira, a Šveđani mu kulerski objasnili da se naknadne reklamacije ne uvažavaju.

Sasvim ozbiljno, kad su me nazvali saopštivši mi da su me ovenčali, pokušao sam da protestujem: "Ali, ljudi, ja ne doživljavam sebe kao satiričara!" To, međutim, nije ostavilo bog zna kakav utisak na aforističarsku ekipu. Zato sam se, kud ću – šta ću, pokorno prihvatio *laureatstva* računajući da valjda ljudi znaju šta rade, utoliko pre što se baš oni inače bave tim zanatom, i to dokazano kvalitetno.

E sad, zašto je sve ovo tema ove kolumne? Zato što mi je, štono kažu, *dalo misliti* o još nečemu osim o sopstvenoj, da prostite, poetici. Meni se, recimo, čini da kroz celu svoju tzv. karijeru pišem bazično isto, ne u smislu da gudim isti refren *kao Švaba tralala* (mada bi neki zlobnici baš tome prisnažili...), nego da zastupam u osnovi nepromenjene društvene i kulturne vrednosti, na neki u osnovi nepromenjen način, osim u onoj meri u kojoj je normalno da čovekov rukopis evoluira, prateći neko pretpostavljeno ljudsko i autorsko sazrevanje. I ma koliko da mi je tzv. društvenokritička oštrica uvek bila važna, i ma koliko da je duhovitost jedan od neizbežnih začina u spisateljskoj izvedbi, to se obično nije doživljavalo kao nešto osobito blisko satiričkom žanru. Što je sasvim u redu: nije ni trebalo da se tako doživljava. Drugačije su bile i namere, i sredstva, i stil, i samim tim, žanr.

Šta se onda u međuvremenu promenilo – ako se promenilo? Biće da se promenio društveni kontekst. Biće da se, kao posledica te strateške promene konteksta, promenio i sadržaj i ton društvene debate, i stil kojim se ona vodi (ili pak, pre će biti – ne vodi) i biće da su se bitno promenile najupadljivije osobine iliti značajke tipova (likova) koji su na vrhu državne i društvene piramide. Ume to tako da bude kada dođe do nešto korenitije smene elita u društvu, pri čemu, dakako, ne govorim o "autentičnim" elitama, onima koje su to po ugledu, znanju i zvanju, nego o *situacionim elitama* – onim koje u nekom trenutku raspolažu ključnim polugama političke i ekonomske moći. Koja je, pri tome, stečena na način klijentelistički, pa se tako i održava dok se može, slabo birajući sredstva i još slabije vodeći računa o, što bi rekla Milka Babović, umjetničkom dojmu.

Šta to znači za život i rad jednog kolumniste, esejiste, intencionalno objektivnog ali ne i neutralnog posmatrača društvenih tokova? Da mu ta promena gotovo imperativno, a pri tome gotovo neosetno (bar za njega...) nalaže i promenu pristupa: ako si neke koliko-toliko solidnije političke i društvene elite – i tokove koje su one pokretale, ili barem pratile – nastojao da shvatiš dovoljno ozbiljno da njihova nastojanja analiziraš na način u najmanju ruku fenomenološki, ovi na koje je Srbija u međuvremenu – a nipošto bez svoje krivice i konsenzualnog malograđanskog saučesništva – spala, nisu za "ozbiljniji" tretman od onog koji bi neko, eto, mogao prozvati satiričnim, a da možda ne bude sasvim u krivu.

Može li i ovo jednostavnije? Ma, može. Otkad smo revolucionarno raskrstili s uglađenim licemerjem srednjostrujaških građanskih i prodemokratskih politika (na kojem se u nemaloj meri bazira savremena politika i u mnogo "boljim" parčadima sveta) i vratili se na fabričke postavke "odveć ponarodnjačene" (Slobodan Jovanović) politike i prateće joj inteligencije, a samim tim i sveukupne društvene komunikacije, na kormilo društvenih tokova zaseli su opet nušićevski, domanovićevski, kovačevićevski tipovi i karakteri, ili čak prosto likovi iz nižeg komičko-satiričkog registra – oni "šojićevski". Otuda postepeni poetički zaokret kolumnizma izvorno drugačije namene ka nekovrsnom satiričnom pristupu: ti likovi samima sobom doslovno zahtevaju takav tretman, a i situacije koje oni proizvode su takve, takav je i njihov jezik, takvi su njihovi dometi, takvo je zapravo sve u društvu u kojem kakistokratija (vladavina najgorih; interesantno, tako se zvao jedan moj kolumnistički serijal iz devedesetih; još interesantnije, bili su to manje-više isti Najgori kao i sada) nezadrživo napreduje i osvaja jednu po jednu tačku ključnog društvenog uticaja – ako već ne i ugleda. Pošto to sa ugledom ipak ide malo teže, kako sada i oni shvataju, a što im je izvor silnih frustracija i velikog jeda.

I tako, eto, dođemo do toga da čovek mimo svog znanja i protiv svoje volje postane i – satiričar. Čestitajući sebi na (ne)zasluženoj nagradi, ujedno ću poželeti sebi da što pre prestanem da budem satiričar, što znači: da prilike prestanu da me navode na takav pristup. E sad, druga je stvar što se izgledi da se to u dogledno vreme dogodi sasvim nesatirično opisuju dvema rečima: mrka kapa. ¶

Pravo na normalan vazduh

Nakon dva protesta protiv aerozagađenja, građani Bora su dali rok državnim i lokalnim vlastima, kao i kineskoj kompaniji Ciđin Majning u čijem je vlasništvu RTB Bor, da do 24. oktobra "preduzmu mere u cilju sprečavanja višemesečnog trovanja građana". U suprotnom, prete da će radikalizovati protest. Kompanija se povodom toga za sada nije oglasila, a ćute i lokalni i državni organi

U Boru, ljudi oduvek žive na međi sa rudnikom bakra. Od kada su 1904. godine počela prva iskopavanja, oko rudnika je nikao grad koji je danas dom za nešto manje od 35.000 ljudi. Stanovnici Bora, iako naviknuti na činjenicu da žive u rudarskom mestu i da nemaju najčistiji vazduh, tokom proteklih meseci žale se na pojačano zagađenje. Merne stanice već mesecima pokazuju da građani udišu vazduh u kome parametri sumpor-dioksida (SO_2), glavnog zagađivača, ali ne samo SO_2, redovno prekoračuju dozvoljene granice.

U petak 18. oktobra, na mernoj stanici Brezonik Bor je u 10 sati ujutro izmereno čak 1017.24 mikrograma isparenja sumpor-dioksida po metru kubnom, a dozvoljena dnevna vrednost je 125 mikrograma po metru kubnom. Za satna merenja granica se ne propisuje. Kako su za "Vreme" objasnili iz Agencije za zaštitu životne sredine, prekoračenje graničnih vrednosti tokom jednog sata nije dovoljno za alarmiranje građana, već dozvoljena granica za sumpor-dioksid mora biti veća od 500 mikrograma po metru kubnom tri sata uzastopce kako bi se proglasio "oprez".

Merenja koncentracije suspendovanih mernih čestica (u koje, između ostalog, ali ne isključivo, ulaze nikl, živa, arsen i olovo), takođe prekoračuju dozvoljene vrednosti od 10 mikrograma po metru kubnom. U pokušaju da se snađu i zaštite, građani Bora pomažu se mobilnim aplikacijama poput AirCare i izbegavaju boravak na otvorenom, barem tokom sati kada je dim vidljiv golim okom.

BOR U OBLAKU DIMA

"Zagađenje je uhvatilo ceo grad. Tako nije bilo nikad, od onoga što ja pamtim", priča za "Vreme" Zoran Jovanović, predsednik udruženja Eko East Bor, koje je tokom prethodnih nedelja pozivalo građane na protest. "Nemamo stranačka obeležja", ističe Jovanović. "Mi samo želimo svoja osnovna prava – da dišemo normalan vazduh."

Kineska kompanija Ciđin Majning, većinski vlasnik RTB Bora sa udelom od 63 odsto, kupila je rudnik decembra 2018. godine. Do ove kupoprodaje, RTB je za poslednjih deset godina četiri puta bio bezuspešno na tenderu. Ciđin se tada obavezao da u rudnik investira nešto više od milijardu evra u narednih šest godina. Takođe su obećali da će otplatiti stare dugove RTB-a, sa kojima naše najveće rudarsko preduzeće muči muku još od kriza i ratova devedesetih godina. U taj dug, između ostalog, spada i 36 miliona evra koje RTB treba da isplati grčkoj kompaniji Mitilineos za neizvršavanje obaveza prema ugovoru potpisanom još 1996. godine.

Iz Ciđina su obećali i da će Topionica raditi punim kapacitetom od 80.000 tona koncentrata bakra godišnje. Prema Jovanovićevim rečima, problemi Borana počeli su upravo kada je ovo obećanje počelo da se ostvaruje. "Oni su toliko povećali proizvodnju da mi više ne možemo ovde da funkcionišemo", priča Jovanović za "Vreme". "Sa prethodnim rukovodstvom RTB-a, mi smo imali kakvu-takvu saradnju, pa kada se primeti zagađenje, mi kažemo ekološkom inspektoru, a on njima kaže da smanje proizvodnju. Od Kineza jednostavno ne dobijamo nikakav odgovor", ističe on. Na pitanja elektronskom poštom i na telefonske pozive "Vremena" nisu odgovorili ni Ciđin Majning ni Inspekcija za zaštitu životne sredine u Boru.

Kineska kompanija se do sada oglasila samo jednom. U septembru je izdala saopštenje u kome je objasnila da je uzrok problema to što je "pređašnja kompanija RTB zanemarila neophodne mere desulfurizacije izduvnih gasova prilikom izgradnje topionice, tako da sumpor-dioksid nije mogao efikasno i u potpunosti da se preradi pre ispuštanja". Pored toga, navedeno je da je oprema za topionicu veoma zastarela, te da problemi sa životnom sredinom nisu od juče.

"Nažalost, problemi zaštite životne sredine bili su ignorisani preko stotinu godina", smatra kompanija, i takođe ističe da je Ciđin već uložio "mnogo novca u zaštitu životne sredine", pa su tako popravljene merne stanice u Krivelju i Slatini, kupljena je prskalica za smanjenje prašine u vazduhu, vodeni topovi, oprema za čišćenje konvertora, i sve to je učinjeno da bi se smanjila koncentracija sumpor-dioksida u vazduhu.

Iz kompanije su takođe obećali da će postaviti haubu za odvod dimnih gasova, izgraditi postrojenje za odsumporavanje i izvršiti tehničku nadogradnju topionice. Ali, da li je Ciđin kompanija u čiju se brigu za životnu sredinu može verovati? Primeri njihovih dosadašnjih operacija u drugim delovima sveta pokazuju da to možda i nije slučaj.

DOSIJE CIĐIN

Korporacija za investicije i razvoj Sjamen Ciđin, u okviru koje posluje Ciđin Majning, jedna je od najvećih kineskih proizvođača zlata i bakra. Prema proceni Forbsa, godišnji prihod kompanije je oko 14 milijardi evra, sa čistom dobiti od oko 640 miliona evra tokom prošle godine. Beleže i vrtoglav rast: prema

PROFIT PRE SVEGA:
Sumporna, topionica, livnica...
Foto: Dragan Novaković

podacima dostupnim na sajtu korporacije (zaključno sa 2015. godinom), prihodi Sjamen Ciđina su u 2014. skočili za rekordnih 18 odsto, a neto profit za 10 odsto. Ponešto od zasluga za ovakav vrtoglavi napredak kompanija možda duguje svojoj politici da kopa brže, jače i dublje nego što dozvoljavaju propisi.

Istraživački portal za praćenje stranih investicija BankTrack piše da je Sjamen Ciđin umešan u više afera oko otkupa rudnika bakra u Aziji, Južnoj Americi, Australiji i na Novom Zelandu, koje prate kršenja lokalnih zakona i propisa o zaštiti životne sredine.

Korporacija je posredstvom kompanije-ćerke Monteriko metals u aprilu 2007. godine postala većinski vlasnik rudnika Henri Hil, poznatijeg kao Rio Branko (rudna bogatstva otkrivena su pre samo 25 godina i nalazište je takoreći netaknuto), preneo je tada Rojters. Rudnik se nalazi na tromeđi Perua, Ekvadora i Brazila. Prema proceni kompanije Monteriko metals, koja je započela istraživanje potencijala rudnika 2002. godine, eksploatacija Rio Branka u budućnosti mogla bi da donese između jednog i tri miliona tona bakarne rude, navodi specijalizovani portal *International Mining*.

Ovo čini Rio Branko jednim od najvećih neeksploatisanih rudnika na svetu. Prema peruanskim zakonima, potrebno je da lokalno stanovništvo na referendumu da saglasnost za početak eksploatacije prirodnih bogatstava. Studije uticaja na životnu sredinu, navodi *Oxfam International* koji se 2007. uključio u praćenje situacije u Rio Branku, pokazale su da bi eksploatacija ovog rudnika mogla potencijalno da dovede do zagađenja vodotokova i ugrozi stanovništvo pogranične zone kako u Peruu tako i nizvodno u Ekvadoru. Kada se na referendumu 2007. godine 97 odsto stanovnika pogranične peruanske zone izjasnilo protiv eksploatacije Rio Branka, britanska kompanija prodata je korporaciji Sjamen Ciđin. *Oxfam* se tada angažovao da podrži vladavinu prava, ali bezuspešno. Prema pisanju *BankTracka*, za sopstvene zakone više nije bilo briga ni peruansku vladu, koja je ignorisala napore zaštitnika građana i 2015. godine usvojila razvojni plan rudnika i potpisala sa Ciđinom ugovor o početku eksploatacije.

U Rio Branku trenutno je u toku priprema terena, dok je početak eksploatacije planiran za 2021. godinu. *BankTrack* piše da lokalne organizacije u poslednje dve godine prijavljuju masovno protivzakonito spaljivanje okolne borove šume, kao i povećano prisustvo policije i vojske u pograničnoj zoni. Ipak, državna reakcija nije sasvim izostala, pa su 2009. godine vlasti u Peruu, nakon nepovoljnog izveštaja državne inspekcije za zaštitu životne sredine (objavljen u februaru 2008. godine i dostupan na sajtu agencije), kaznile korporaciju za nezakonita bušenja i nepropisno odlaganje toksičnog otpada. Ciđin je platio kaznu i nastavio da radi.

Na sličan način završila se i afera sa izlivanjem toksičnog otpada u Kini 2010. godine. Kako je te godine izveštavao portal *China Daily*, iz postrojenja u provinciji Fuđijan na jugoistoku zemlje u blizini Ciđinovog rudnika zlata došlo je do izliva toksičnog otpada u reke Ting i Ciđinšan. Tada je zatrovano 2000 tona ribe (procena je da ova količina ribe može da hrani grad veličine Niša godinu dana), a Ciđin devet dana nikome nije ni prijavio incident. Za izazvanu opasnost, vlasti u provinciji Fuđijan tada su kaznile kompaniju sa oko 53 miliona evra. Tadašnji zamenik predsednika korporacije Đing He Čen, koji je nakon incidenta proveo neko vreme u pritvoru, danas je predsednik korporacije.

China Daily takođe je izveštavao da se iste godine u provinciji Guangdong (takođe na jugoistoku Kine) za vreme tajfuna srušila brana koju je izgradio Ciđin za potrebe operisanja rudnikom Đinjan, kada su u poplavi poginule 22 osobe. Inspekcija provincije Guangdong je u svom izveštaju utvrdila da su prekršeni propisi o bušenju, kao i propisi o projektovanju brane. Ciđin je iste godine donirao oko 6,7 miliona evra za pomoć žrtvama. Korporacija se pet godina kasnije na svom sajtu pohvalila nagradom "Civilizovana kompanija Provincije Fuđijan", koju za "izuzetan doprinos lokalnoj ekonomiji, politici, društvu i izgradnji ekološke civilizacije" dodeljuje pokrajinski komitet Komunističke partije Kine. Sa godišnjim prihodima koji se mere u desetinama milijardi evra, Ciđin nastavlja da širi svoje poslovanje, između ostalog i u Srbiji.

NEMA ODMORA DOK TRAJE OBNOVA

Ciđin i Ministarstvo rudarstva i energetike već su združeno najavili nove projekte u Srbiji, pa čak i "ekološki rudnik". Ove jeseni, Vlada Srbije potpisala je memorandum sa kompanijom o otvaranju još jednog rudnika na nalazištu u Čukaru Peki, u okolini Bora.

Ministar rudarstva i energetike Aleksandar Antić posetio je u septembru Kinu i grad Šanghang, iz kojeg je korporacija Ciđin 1986. godine započela rad. Nakon susreta sa rukovodstvom kompanije, Antić je za "Novosti" najavio kako bi Srbija uskoro mogla da dobije "zeleni rudnik", zahvaljujući najsavremenijoj tehnologiji koju će Ciđin doneti u Srbiju. Tokom posete ministra Antića Kini, dogovoreno je otvaranje nove fabrike za preradu u Majdanpeku, najavljene su investicije u rudnike Jama i Cerovo.

U tmurnom iščekivanju novih investicija i "eko-rudnika", meštani Bora nadaju se dobrom vetru. "Dim uglavnom pada na centar grada. Mi samo imamo sreće što vetrovi sa Crnog vrha duvaju ka centru grada i odnose dim iz topionice ka Bugarskoj", kaže Zoran Jovanović iz udruženja Eko East Bor. Više od sumpordioksida, građane brinu količina i vrsta teških metala u gradskim i prigradskim zonama Bora i okoline. "Naše udruženje trenutno radi na utvrđivanju količine i vrste teških metala, a nadamo se da ćemo uskoro izaći u javnost sa podacima", kažu iz Eko Easta.

Prema planu rada koji je usvojen kada je Ciđin preuzeo vlasništvo nad RTB-om, kapacitet topionice bi u narednih šest godina trebalo da se skoro udvostruči, do prerade 150.000 tona koncentrata bakra godišnje. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Bela limuzina za predsednika

Zašto su pobesneli taksisti brzo podvili rep posle sastanka sa Aleksandrom Vučićem, šta su se sa njim dogovorili i kada ćemo sve to da vidimo na ulicama

"Ako treba, blokiraćemo auto-put, blokiraćemo mostove, radikalizovaćemo protest do ispunjenja zahteva", grmeli su predstavnici taksi udruženja u Beogradu skoro tri nedelje. I tako sve dok, kao što je bilo nagoviješteno u "Vremenu" od 11. oktobra 2019, na scenu nije izašao predsednik Srbije i SNS-a Aleksandar Vučić i za jedno prepodne rešio sve probleme.

Do tada se javnost pitala kako to da Vučić ništa ne komentariše i ne oglašava se? Zašto ćuti on, koji se bavi svim i svačim? A onda se razumelo da je Vučić prvo najavio da će razgovarati sa taksistima, a zatim i da je svojim ubeđivačkim moćima uspeo da ih ubedi da momentalno obustave štrajk. Očigledno, procenio je da je protest taksista doneo pozitivne stvari za lokalnu vlast u Beogradu, opekao SPS ministre, Anu Brnabić i Zoranu Mihajlović opet uvaljao u čokoladu da se hrvaju i odlučio da tu stvar zaustavi dok se ćurak ne okrene naopako.

Do tada, dve nedelje su građani bili bombardovani pričama o zlim, prljavim i odvratnim taksi vozačima udruženim u kartel koji blokiraju grad i život u njemu, sprečavaju stare i nemoćne da odu u bolnicu, koče poslove ljudi... Tokom te dve nedelje prestale su priče o nakaradnim poslovima gradske uprave koja je blokirala Beograd mnogo duže od taksista i koja je dovela život u urbanom delu prestonice na ivicu održivosti: niti radi javni prevoz, niti su ulice funkcionalne, niti se završavaju poslovi u bilo kom roku.

I dok su jedni u gradu gunđali jer ih je blokada usporavala, drugi su se svrstavali u tabore – ko je za taksiste, a ko za one što podržavaju "inovativni" Kargo sistem. Kao i u svemu, preterivalo se na obe strane, ali posle okončanja protesta, najavljene su neke promene koje bi mogle da dovedu do izmena u ovom delu javnog prevoza ne samo u Beogradu nego u čitavoj Srbiji.

ŠTA IM JE VUČIĆ OBEĆAO

Taksisti su, to se videlo – iako važe za "namazane" tipove – bili ushićeni što su sedeli sa Vučićem i njegovim "nosačem torbe" Ivicom Kojićem. Oni su, kako za "Vreme" govore neki od onih koji su bili na sastanku, tražili da država primeni zakon, što bi značilo da eliminiše sa ulica vozila iz Kargo sistema. To je, uostalom, bio i razlog protesta, usmeren u većoj meri ka Vladi Srbije. Tu im je resorna ministarka Zorana Mihajlović "držala stranu", ali ih je zato premijerka Ana Brnabić "udarala po čukljevima" izjavama da nema razloga za blokadu grada, da dođu da razgovaraju i da Kargo radi legalno; ovo je taksiste, kao, izludelo.

U takvoj atmosferi pojavio se Vučić da "razreši stvari" i "miri zavađene" pa im je, koliko je moglo da se čuje, predočio i svoje ideje: da država pomogne taksi vozačima koji rade legalno (njih je oko 17 hiljada u Srbiji) da dođu do novih automobila tako što će im omogućiti neku subvenciju do 5 hiljada evra, ali – podelio je predsednik svoju ideju – da vozila budu sva bela.

Zašto baš bela, pitali smo Boška Vukojevića, jednog od predstavnika taksista? On kaže za "Vreme" da je taksistima rečeno da Beograd ubrzano postaje prava svetska metropola, pa je potrebno da i takve stvari budu brendirane i jasne – kada stranci dođu, da im odmah bude jasno koje je vozilo taksi a koje nije.

Pored toga, taksistima je ponuđeno da se fiskalizuju uvođenjem kasa i terminala za bezgotovinsko plaćanje, što ionako ima veliki broj taksi vozila u Beogradu. Navodno bi Grad finansirao nabavku te opreme. Ovo će verovatno opet poslužiti za razvijanje novih teorija o tome kako je u ceo posao uključen brat Ane Brnabić, već markiran kao glavni prodavac terminala za bezgotovinsko plaćanje u Srbiji.

Na kraju, pitali smo Vukojevića, kako to da su se svađali sa Anom Brnabić i upirali prstom u njenog brata kao jednog od skrivenih vlasnika sistema Kargo, a sada će od njega kupovati terminale? Vukojević ovo nevoljno potvrđuje i kaže "to je tako, šta da se radi".

Sve u svemu, čini se da se na sastanku o kome ne žele detaljno da pričaju ni jedna ni druga strana desilo sledeće: nema ništa od ukidanja Kargoa, ali hajde da vidimo kako vama da se nadoknadi ovo što ste za nas uradili i pomerajući fokus javnosti sa važnih stvari na štrajk taksista.

GDE SU TAKSITI SLABI

Iako su uspeli da se okupe u priličnom broju, taksista u protestu nikada nije bilo više od hiljadu i kusur, što je šestina onog zvaničnog broja. Ceo sistem je tako ustrojen da omogućava vlasnicima taksi kompanija, koje su, na neki način, prepoznate u "istorijskom kontinuumu" da kroz članarinu zarađuju ogroman novac i to zato što daju tablu i motorolu. Protest je tako u većoj meri ogolio slabosti taksi sistema nego što je naudio Kargou kao jednoj od alternativa za ovaj vid javnog prevoza.

Vlasnici taksi kompanija se ne pojavljuju često u javnosti i verovatno postoji razlog zbog čega je to tako. U tim kompanijama su "članovi" koji osim motorole i table na krovu imaju mogućnost da "deponuju" svoju taksi dozvolu i da, na primer, odu u inostranstvo da voze neko vreme, pa kada se vrate, ako im nedostaje malo keša, izađu na ulicu i rade koliko

IZLAZ NA MALA VRATA: Predstavnici taksista napuštaju zgradu Predsedništva nakon dogovora sa predsednikom (Srbije) Aleksandrom Vučićem
Foto: Rade Prelić /Tanjug

im treba. Pored toga, neke kompanije su toliko jake da uspevaju za svoje članove da izbore mogućnost da rade uprkos činjenici da godinama ne plaćaju porez i da na ime poreza duguju državi više miliona dinara. Ukupni dug koji taksisti imaju procenjen je na oko 2,5 milijardi dinara ili oko 20 miliona evra, što je suma koju bi država mogla da im da u vidu subvencija za nabavku novih vozila.

Kada pitate predstavnike taksista koliko je kolega u poreskom dugu, oni ne znaju da vam kažu. Nevoljno govore o svemu što je statistika ili tačna računica, a u vezi je sa njihovim poslom, pa nasuprot njima Kargo izgleda kao najčistiji eksel na kome jasno piše ko vozi, kad vozi, koliko vozi, koliko je to novca i kome taj novac ide. Procena predstavnika taksi kompanija je da će nastaviti da taksira oko 80 odsto sadašnjih vozača pošto će ostali da otpadnu zbog toga što nisu bili spremni da regulišu dug prema državi.

KARGO I DALJE NA ULICAMA

Dok se taksisti prebrojavaju, presabiraju i raspravljaju da li je protest nešto korisno doneo, Kargo nastavlja da radi kao i pre toga, što bi značilo da ni Vučić nije ispunio zahtev da aplikacija bude ugašena. Naprotiv, od prestanka protesta, vlasnici Kargoa su saopštili da je "broj članova udruženja" narastao na 750 hiljada, što bi trebalo da znači da su ljudi masovno "skidali" sa interneta aplikaciju u vreme protesta taksista.

Otkad je "stanje redovno", jedno vozilo Kargoa je oduzeto i to se dogodilo u ponedeljak uveče 21. oktobra 2019. godine. Vlasnici i "drugi članovi" ovo su iskoristili da predstave kao brutalnu upotrebu sile policije protiv njih. U suštini, policija je u redovnoj kontroli zaustavila vozilo, policajac je pokrenuo postupak provere na alkohol vozača u kolima, ovaj nije hteo da posluša sve instrukcije policajca i tu je nastala tarapana.

Zaustavljenom "članu" Kargo udruženja (ne kompanije) pridružili su se i drugi članovi, pa je intervenisala i oklopljena policija i na koncu oduzela jedno vozilo.

U utorak je predsednik NVO Kargo Aleksandar Vučić držao konferenciju za medije ispred kancelarije EU delegacije u Srbiji, čime je valjda cela stvar trebalo da se internacionalizuje. U izjavi za "Vreme" on je rekao da "pritisci rastu, oni ih osećaju", ali da je taj slučaj bio jedini kada je oduzeto nekom vozilo.

U zbiru, velika galama, puno glasina i poluinformacija, sa slabim značajem za "širu javnost". Čini se da je nju baš briga ko će je voziti onda kada nema normalnog gradskog prevoza.

Najava da će država nešto da subvencioniše takođe treba da se prati i kontroliše, i lako je moguće da bude primenjen model kao sa ljudima zaduženim u švajcarskim francima. I, na kraju, izgleda da će bela škoda, model rapid, posle tajanstvenog uvođenja u sistem srpske policije, postati deo taksi prevoza. Da li je reč o miliciji, policiji, kargou, kameu ili taksiju – koga briga. Važno je da se rade nabavke. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Bez sumnje najliberalnije novine između Beča i Stambola.
Miljenko Jergović

MEDIA MARKET

Štand dnevnog lista Danas
Hala 3 Beogradskog sajma
u okviru Sajma knjiga
subota 26.10.
10-20 časova

Danas FEST

DEPO
Nove solidarnosti
Izdavači poklanjaju knjige za Užičku gimnaziju
10-20 časova

NOVI OPTIMIZAM
www.novioptimizam.rs

10.00 **Na pola puta**
Otvorena vrata festivala „Na pola puta" iz Užica
Prijatelji festivala: **Novi Optimizam, KudeS, Danas**

11.00 **50 godina Filosofije palanke**
Branislav Jakovljević, *profesor na Univerzitetu Stenford, Kalifornija:*
Filosofija palanke - englesko izdanje
Projekcija kratkog filma sa obeležavanja pedesetogodišnjice u Ivanjici

11.55 **Dijalog D: Solidarnost - Pobuna - Promena**
Jelena Vasiljević (Mreža akademske solidarnosti i angažovanosti - MASA),
Biljana Stojković (Inicijativa žena Srbije, MASA), **Danilo Ćurčić** (A11),
Moderatori:
Gazela Pudar Draško (Institut za filozofiju i društvenu teoriju),
Gojko Božović (Izdavačka kuća Arhipelag, Nova solidarnost)

13.00 **Dijalog D: Reč tajkuna - odjeci i reagovanja**
Zoran Drakulić (Predsednik poslovnog kluba "Privrednik"),
Jelena Žarković (profesorka Ekonomskog fakulteta u Beogradu),
Vladimir Milutinović (filozof), **Miša Brkić** (novinar)
Moderator : **Aleksandar Milosevic** (urednik ekonomske rubrike lista Danas)

14.30 **Dijalog D: Vojvodina - 101 godinu sa Srbijom**
Promocija zbornika „Vojvodina i Srbija 100 godina posle (1918-2018)"
u izdanju Vojvođanskog kluba, Novi Sad
prof. dr **Vesna Rakić-Vodinelić**, dr **Branislava Kostić** (predsednica Vojvođanskog kluba),
Dragomir Jankov (potpredsednik Vojvođanskog kluba), **Dimitrije Boarov** (analitičar),
Živan Marelj (ekonomista), **Mihal Ramač** (književnik)
Moderatorka:
Gordana Nonin (novinarka, šef dopisništva lista Danas za Vojvodinu)

15.30 **Dijalog D: Hrvatsko predsedavanje EU**
Marija Stojanović (novinarka lista Danas) i ambasador Republike Hrvatske **Gordan Bakota**

16.00 **Klub Danas**
Jelena Diković (novinarka lista Danas) i **Marija Lukić** (Brus)
Dragoljub Bakić (arhitekta i prijatelj lista Danas) i **Snežana Čongradin** (novinarka lista Danas)
Gde je gore? Željko Bodrožić (NUNS, Kikindske novine)
- **Hrvoje Zovko** (Hrvatsko novinarsko društvo) - **Stevan Ristić** (Asocijacija medija, Vreme)
- **Rade Radovanović** (Danas)
Milena Minja Bogavac (rediteljka): Šabac - otvoren grad

17.30 Violinski koncert – **Milica Miličić**

18.00 **Antologija Danas**
dr Latinka Perović (istoričarka) – Omaž **Borki Pavićević**
Predrag Koraksić Corax (karikaturista) i **Vladimir Jokić** (novinar i pisac)
Svetislav Basara (pisac i kolumnista lista Danas)
Dragan Bjelogrlić (glumac i reditelj, prijatelj lista Danas)
Aleksej Kišjuhas (sociolog, kolumnista lista Danas)
Miša Brkić (komentator Danasa) - Otvoreno pismo Ani Brnabić: Dva i po meseca bez odgovora

Poslednja reč: **Dragoljub Draža Petrović** (glavni i odgovorni urednik lista Danas)

DRAGAN ILIĆ

Grupa

Foto: RTS printscreen

Roditelji su zabuljeni u male ekrane, dok se tu pred njima dešava valjanje robe. To rade njihova deca i njihovi prijatelji. Narko-biznis nije nešto što je negde, on je tu, u školi, klubovima i u vašoj kući

Srbija je zahvaljujući rivalitetu dva najveća kablovska provajdera postala regionalni produkcijski centar. U ovom trenutku se priprema desetak igranih serija, ali je najpopularniji žanr postao – krimić. Od popularnosti "Ubica moga oca", a zatim i "Senki nad Balkanom", možemo nazreti stvaranje podžanra – balkanske kriminalističke serije. U ovom trenutku su najznačajniji predstavnici "Besa" i "Grupa". Slične talase imali smo iz Britanije ili, još skorije, iz Skandinavije. Može se govoriti o regionalnoj tematici, jer su kriminalci na ovim prostorima umreženi i povezani sa tržištem na zapadu i severu Evrope.

Serija "Grupa" predstavlja autorski rad Uroša Tomića i producenta Dragana Đurkovića. Pre više godina nastala je kao pilot-epizoda ("Odeljenje"), ali je tek danas doživela punu realizaciju. Ona je, prema modernoj produkcijskoj praksi, kolektivni, da ne kažem "Grupni" rad grupe scenarista (Katarina Mitrović, Dunja Matić, Strahinja Madžarević, Mirjana Novaković, Gvozden Đurić, Staša Bajac, Vladimir Đurđević, Đorđe Milosavljević) i reditelja (Uroš Tomić, Ivan Stefanović, Jelena Gavrilović, Nemanja Ćeranić, Slobodanka Radun, Miloš Radunović, Gvozden Đurić). Ovim se dobija raznolikost rukopisa i slike unutar zadatog okvira serije, čija je glavna tema život mladih dilera u Beogradu danas.

Grupe koje je moguće definisati jesu policajci, dve bande kriminalaca i klinci koji su na životnoj i moralnoj raskrsnici – jednom ili sa obe noge sa one strane zakona. I glumačka podela je u prvi plan dovela veliki broj mladih ili do sada nepravedno neprimećenih glumaca. U glavnim ulogama su Igor Benčina, Vojin Ćetković, Marko Milivojev (aka Mili), Denis Murić, Filip Đurić i Ivana Zečević. Podela je zaista duga i neobično fer, jer je šansa data celoj jednoj plejadi mladih ljudi, dok su, recimo, Branka Katić ili Bojan Žirović fenomenalne epizode.

Dakle, pošto je, najšire rečeno, tema serije vezana za prodaju narkotika u Srbiji, ovde ćete videti razvojni put mladih dilera, kao i sukob dve vrste narko-bosova – tradicionalnog (Rade Sremac), gde se vidi tradicija devedesetih, reketiranje, klubovi i gruba sila protiv upeglanih narko-menadžera koji pokušavaju da svoj biznis legalizuju i organizuju po principima savremenog biznisa. Tu nema emocija, samo borba za tržište.

Tokom prve dve epizode sa malih ekrana se može čuti kako mediji neprekidno razglabaju o problemu narkomanije. Roditelji su zabuljeni u male ekrane, dok se tu pred njima dešava valjanje robe. To rade njihova deca i njihovi prijatelji. Narko-biznis nije nešto što je negde, on je tu, u školi, klubovima i u vašoj kući.

Ipak, ne radi se o moralisanju u cilju prebacivanja odgovornosti, sve "grupe" su prikazane realistično, pa ćete videti ograničenja policije, sputanost porodice, socijalne razlike i primamljivu lovu od dilovanja. Nesporno, ovo je globalna tema, do danas možda najbolje obrađena u italijanskoj seriji "Gomora", gde vidite Napulj i život njegove mafije. Međutim, za razliku od "Gomore", gde je radnja praktično kompletno smeštena u univerzum mafije, serija "Grupa" opisuje i "civile", kako ih kriminalci zovu. "Grupa" još uvek daje kakvu-takvu šansu klincima da se izvuku iz dilerske priče dok je, recimo, u "Gomori" jedini izlaz odlazak iz Napulja, negde na sever Italije ili još dalje.

Za mene je potvrda autentičnosti priče serije "Grupa" došla već dan nakon prikazivanja prve epizode (nedeljom na RTS-u). Naime, u ponedeljak je glavna vest u novinama i na sajtovima bio video snimak sa jedne od kamera za osmatranje u Beogradu. Tu se videlo kako se klinac u duksu sa kapuljačom podvlači pod luksuzni automobil i postavlja eksplozivnu napravu, kojom je izvršen atentat na izvesnog biznismena sa zanimljivom biografijom. Samo dan ranije istu scenu (samo je u pitanju bio džip) gledao sam u seriji.

Po ko zna koji put je život u Srbiji napetiji od najmaštovitijeg trilera, ali bih pogrešio ako bih rekao da je autentičnost jedina vrednost serije. Ovo je glumačka serija, jer je donela veliki broj veoma živopisnih likova – koji po pravilu u sebi imaju određenu dihotomiju, neki unutrašnji sukob ili raspolućenost. Zanimalo me je kako će publika u Srbiji prihvatiti jednu ozbiljnu dozu crnjaka, ali su rezultati gledanosti zaista fascinantni i čini mi se da je publika "kupljena". Sada ćemo videti kako će junaci proći kroz sve izazove, a posebno je zanimljivo što imate različite scenariste i reditelje koji mogu sa dobro postavljenim likovima da se igraju, svako na svoj način. Ovo je formula koja je dala fantastične rezultate u seriji "Breaking Bad", kroz koju je prošla čitava plejada scenarista i reditelja. Za sada formula odlično "radi" u Srbiji, čak zastrašujuće dobro.

Na kraju, ne očekujem srećan kraj, jer ga u kriminalu ne može biti, ali je suočavanje sa tim mračnim svetom sigurno katarzično iskustvo. Negativci u seriji, ma kako živopisni i zanimljivi bili, nikako ne mogu biti idoli nakon ovakvih serija, jer je njihov pad neminovan i strašan. ¶

Pokretni praznik

Predsednik Saveza antifašista Vojvodine Duško Radosavljević, komentarišući za "Vreme" posetu Dmitrija Medvedeva Srbiji, kaže da se istorija revidira iz ideoloških razloga, upravo zato što su na vlasti potomci onih koji su izgubili rat. Antifašizam se, po njemu, s vremena na vreme koristi da bi se Rusima pokazalo kako smo na "istoj strani"

Foto: Predsedništvo Srbije

Društvenim mrežama u danima koji su prethodili "veličanstvenoj" poseti ruskog premijera Dmitrija Medvedeva Srbiji kružio je jedan ne toliko smešan, koliko poučan vic. Navodno je – a verovatno se to dešavalo u susednoj BiH – Mujo pitao Sulju da li je čuo da Medvedev stiže u Beograd. Suljo mu je odgovorio: pa to nije nikakva novost, on je non-stop u Beogradu. Ispostavilo se, naime, da je Suljo mislio da Mujo misli na Milorada Dodika, kojeg pojedinci u BiH odmilja zovu prezimenom najbližeg saradnika Vladimira Putina. I to sigurno ne samo zbog toga što je i Dodik, kao i Medvedev, bio i predsednik i premijer, i što, kao i on, gaji neskrivenu ljubav prema prvom čoveku Ruske Federacije i, po svemu sudeći, drži njegovu fotografiju u novčaniku.

Dodik se posebno trudio da bude vidljiv na vojnom prikazu koji je u Beogradu organizovan u okviru posete ruskog premijera Dmitrija Medvedeva Srbiji, a koji je, je li, zvanično, održan u čast 75. godišnjice oslobođenja Beograda od nemačke okupacije. Kada naprednjaci sa Dodikom slave antifašistički dan, to svakako deluje kao vic samo po sebi i otkriva koliko je beskrajna dubina ovdašnjeg političkog licemerja. Ne postoje valjda ljudi koji su u svojoj političkoj i ličnoj istoriji učinili više štete antifašističkim tekovinama od bivših i sadašnjih radikala (ne treba naravno zaboraviti ni hrvatske ultradesničare), kao što ne postoji deo bivše SFRJ koji je više "zagađen" anti-antifašizmom od manjeg bosanskohercegovačkog entiteta – Republike Srpske. Naprednjaci i Dodik su, kao onomad, 2014. godine, kada je Srbiju posetio Vladimir Putin, preko noći postali antifašisti, a razlozi su veoma prosti – da se dodatno preporuče Rusima, koji prema antifašističkom nasleđu, za razliku od Srbije, imaju afirmativan stav. Oni, takođe za razliku od Srbije, ne podržavaju reviziju istorije iz ideoloških razloga. U tom smislu bi se moglo reći da je u pitanju ipak ozbiljna država. Rusija. Ne Srbija.

ZVECKANJE TUĐIM ORUŽJEM

Dodik je i ovu antifašističku proslavu iskoristio da javnosti pošalje poruku koja se, kao i mnoge njegove izjave proteklih godina, mogu čitati kao zveckanje oružjem, doduše ovog puta – tuđim oružjem. "Državotvorna" banjalučka agencija SRNA prenela je njegovu izjavu da je parada pokazala da je Vojska Srbije "dobro organizovana, opremljena i pod čvrstom upravom" i da ona predstavlja – "garant bezbednosti svih Srba u regionu". Dodik nije naravno podsetio na to da je Srbija bila garant bezbednosti svih Srba u regionu i tokom devedesetih, pa se to i nije baš najbolje završilo, ni po koga, pa ni po Srbe. Dodik ne bi bio "Medvedev" da nije dodao još nešto – rekao je naime da pre deset godina Vojska Srbije nije bila ovako "spremna" i "odlučna", i za tu promenu nabolje pohvalio je Aleksandra Vučića

za Ruse

BEOGRADSKE VEČERI: A. Vučić i D. Medvedev

kao vrhovnog komandanta. Ovo je, inače, već godinama lajtmotiv naprednjačke propagande: otprilike, Vojska Srbije je – za vreme vladavine "žutih" – dovedena na ivicu opstanka, a onda su se pojavili naprednjaci koji su je obnovili i modernizovali. Vojska je, kao i sve drugo, odličan adut u večitoj predizbornoj trci koju trči Aleksandar Vučić. Dodik ne bi bio Dodik da nije zaboravio kako je i za vreme onomadne vlade non-stop boravio u Beogradu i takođe hodao po vojnim svečanostima, tvrdeći da je Boris Tadić – garant bezbednosti i stabilnosti u regionu. Doduše, ni mi ne treba da zaboravimo da ni Tadić nije izbegavao da se slika u *military* fazonu, misleći da će tako dobiti koji glas više, zaboravljajući da niko ne može savladati u toj igri bivše radikale koji su takoreći rođeni u maskirnim uniformama.

No, nije samo Dodik primetio kako ništa više nije isto kao pre desetak godina, za vreme "strahovlade" pomenutog Tadića. Predsednik Srbije Aleksandar Vučić voli da – kao onaj lajavi krelac Sofronije iz legendarnog crtanog filma – pred vazda upaljenim kamerama prepriča šta su mu razni državnici i velikani rekli "u četiri oka", bilo da su u pitanju susreti u toaletu ili pak zvanični razgovori zatvoreni za javnost. Navodno je Medvedev – ako je verovati Vučiću – bio očaran kako Beograd danas izgleda. Medvedev, elem, ima jako dobro pamćenje, pogotovo kada je u pitanju Beograd – i konstatovao je da je danas ovaj grad mnogo lepši nego pre desetak godina kada je takođe bio u poseti Srbiji. Ruski premijer je posebno primetio "sređene fasade", a potpuno je – prenosi Vučić – bio zadovoljan time kako napreduje izgradnja "Beograda na vodi". Stručnjaci ne mogu sa sigurnošću da potvrde gde je tačno Medvedev video sređene fasade, i da li je zadovoljstvo "Beogradom na vodi" eventualno iskazano na osnovu futurističkih maketa ili stanja na terenu. Postoji veliki broj ljudi koji bi Vučiću poverovali čak i kada bi on rekao da je bio na Mesecu zajedno sa Nilom Armstrongom. Ali čak ni oni neće otići baš tako daleko da poveruju da Beograd izgleda – lepo. Reklo bi se da Beograd izgleda kao da njime upravlja King Kong lično.

Vučić je – a šta bi drugo – iskoristio posetu Medvedeva da ukaže na prijateljske odnose između Srbije i Rusije, posebno na vojnom planu. Tom prilikom je takođe istakao da postoji enormna razlika u stanju i opremi Vojske Srbije u poređenju sa "nekim ranijim periodima". Obećao je da će i dalje raditi na polzu "naoružanog naroda" i da će uskoro Srbija dobiti još bespilotnih letelica i raznoraznih PVO sistema. Upozorio je, naravno, da naoružavanje Srbije ne predstavlja pripremu za rat već za mir. Jer, sasvim je logično da se izdvajaju veliki novci za kupovinu oružja kako bismo se valjano spremili za dugotrajni mirnodopski period. Istina je, međutim, da naoružavanje nije priprema ni za rat ni za mir, već isključivo politička propaganda, koja uzgred može da donese i dobru zaradu za povezane firme. O tome bi, da smeju, rado govorili oficiri i vojnici koji se osećaju veoma loše kada na vojnim paradama moraju da glume ono što nisu – funkcionalnu vojsku. Još bolje to znaju i osećaju onda kada se vrate u svoje zapuštene kasarne koje izgledaju kao kuće duhova, prepune vlage i depresije.

NIKAKO DA 20. OKTOBAR PADNE NA 20. OKTOBAR

Zbog "ranije preuzetih obaveza", Medvedev nije mogao u Beogradu da boravi 20. oktobra, kada je Dan oslobođenja Beograda, pa je srpska vlast odlučila da proslavu prilagodi tajmingu ruskog premijera, odnosno održi je dan ranije. Zahvaljujući "ranije preuzetim obavezama" ruskih zvaničnika, Dan oslobođenja Beograda je postao – pokretni praznik. Setimo se da je 2014. godine, kada je Putin bio u poseti Beogradu, 20. oktobar – zbog Putinovog "gustog rasporeda" – proslavljen 16. oktobra. Tada se slavilo 70 godina od oslobođenja Beograda. Putin je tada imao samo nekoliko sati za Srbiju, jer je praktično bio na proputovanju. Glavni cilj njegovog putešestvija je bio Milano, gde se održavao samit lidera zemalja Evrope i Azije. Naprednjaci su međutim, na čelu sa tadašnjim premijerom Vučićem, uspeli da veliku vojnu paradu uklope u tih nekoliko slobodnih Putinovih sati. Tu paradu pamtimo manje po Putinu a više po velikom nevremenu. Iako su razni proroci i meteorolozi tvrdili da kiša nije moguća, iako su naslovi u tabloidima glasili otprilike ovako: "Putinovo čudo: Ruski predsednik tera oblake" ili "Neće biti kiše – ne da Putin" – ipak se tokom parade udesio prolom oblaka. Doduše, tvrde prisutni, nevreme je započelo u momentu kada je Putin završio govor, u kojem je – oštro kritikovao istorijski revizionizam.

Putin je, te 2014. godine, dočekan uz sve počasti i radosno urlanje naroda iako je u decembru prethodne godine Rusija saopštila da odustaje od projekta Južni tok, »

Pogibija maršala Birjuzova u očima beogradske štampe

U 11 časova i 34 minuta 1964. posada aviona sa sovjetskom delegacijom poslednji je put stupila u kontakt za kontrolom leta. U nesreći je poginulo svih 18 putnika i članova posade, od toga sedam komandanata Crvene armije

"Nije se smelo oklevati sa nastupanjem... Osnovna snaga trećeg ukrajinskog fronta koncentrisala se na to kao bi neprijatelj bio proteran iz Jugoslavije. Trebalo je nastupiti u pojasu između Dunava i Balkanskog hrpta a zatim dolinom Zapadne Morave." Ovim rečima je maršal Sergej Birjuzov započeo svoje sećanje na početak operacija za oslobođenje Beograda tokom jeseni 1944. godine u svojim memoarima *Sovjetski vojnik na Balkanu*.

Nakon dolaska jedinica Crvene armije, prevashodno 2. i 3. ukrajinskog fronta, na teritoriju Rumunije i Bugarske stekli su se uslovi za sadejstvo sovjetske vojske i jugoslovenskih partizana na tlu Srbije. Kako se nemačka grupa armija E užurbano povlačila iz Grčke i Albanije, od prvorazrednog značaja je bilo presecanje moravsko-vardarskog koridora i zauzeće Beograda kao glavnog saobraćajnog čvorišta Balkana.

Tokom Beogradske operacije od 23. septembra do 20. oktobra, jedinice 3. ukrajinskog fronta u sadejstvu sa Prvom armijskom grupom NOVJ uspele su da oslobode Beograd, ovladaju dolinom Velike Morave, kao i da preseku odstupnicu nemačkoj grupi "Štetner" koja se iz Istočne Srbije povlačila ka Savi i Hrvatskoj. Četvrti gardijski mehanizovani korpus pod komandom general-potpukovnika Vladimira Ždanova i delovi 57. armije pod zapovedništvom general-lajtnanta N. N. Škodunoviča neposredno su angažovani u operacijama za oslobođenje samog grada, dok je načelnik štaba fronta general-pukovnik Birjuzov. U borbama u gradu poginulo je 940 vojnika Crvene armije i 2953 jugoslovenska partizana. Preko dve hiljade sovjetskih vojnika je odlikovano jugoslovenskim ordenima, a od toga je 13 boraca proglašeno za narodne heroje Jugoslavije.

TRAGEDIJA NA AVALI

Nakon otopljavanja međusobnih odnosa posle Staljinove smrti, proslava Dana oslobođenja Beograda i dolazak komandanata i ratnih veterana Crvene armije pripreman je kao događaj od prvorazrednog diplomatskog značaja. Delegacija iz Sovjetskog Saveza se uputila ka Beogradu 19. oktobra 1964. u jutarnjim časovima u avionu Iljušin 18, dok se oko 11 časova pre podne približavala Beogradu iz pravca planine Avale. U 11 časova i 34 minuta posada aviona je poslednji put stupila u kontakt za kontrolom leta na surčinskom aerodromu, a beogradska "Politika" je opisala atmosferu na aerodromu: "Počasna četa pripadnika JNA i vojne muzike bila je spremna za svečani doček. Vojnici u svečanim uniformama već su stajali u besprekornom poretku pred pristanišnom zgradom aerodroma... Rečeno je: 'Očekujemo ga za pet minuta'... Ali ubrzo je javljeno da je sa pristanište zgrade ugledan u daljini, prema Avali, kratkotrajan plamen a zatim dim."

NIŠTA BEZ NJEGA: M. Dodik sa A. Vulinom, A. Vučićem i D. Medvedevom
Foto: Tanjug / Zoran Žestić

o kojem smo godinama slušali bajke. Rusija je praktično tada javno obznanila da je zeznula Srbiju, koja joj je – navodno, upravo zbog Južnog toka – za sitne novce prodala svoju naftnu industriju. Na paradi je i tada bio neizbežni Milorad Dodik, a nebo se – kažu neimenovani zlobnici – provalilo jer nije moglo da izdrži činjenicu da naprednjaci i Dodik proslavljaju Dan oslobođenja Beograda. Gotovo svi ministri u Vladi Srbije, predvođeni Vučićem, bili su mokri do gole kože. Sa nelagodom se posebno prisećamo tadašnjeg ministra kulture Ivana Tasovca, čija se nakostrešena frizura pretvorila pod uticajem kišnih oblaka – u zalizani južnoitalijanski *hairstyle*. Građani su iskazivali veliku ljubav prema Putinu i uzvikivali su, između ostalog: "Putine Srbine", ali i "Srbija, Rusija, ne treba nam Unija (evropska)!".

Očekivano je da Medvedev nije mogao da ima takav "istorijski" doček kakav je imao Putin, i to ne samo 2014. godine nego kad god ga put nanese u ove krajeve. No, ipak je Medvedev imao čast da se i zbog njega pomeri dan proslave oslobođenja Beograda. Iako nije mnogo govorio o revizionizmu, Medvedev je sigurno svestan da je u Srbiji proces revizije istorije, pogotovo Drugog svetskog rata, već praktično dovršen proces. Istoričari ukazuju da je najveći deo građana prihvatio osnovne postavke te revizije, pa je tako postao opšti stav da su takozvane nacionalne snage u ratu – od Draže pa do

Vladimir Ivanovič Ždanov
(Kijev, 1902. – Beograd, 1964)

General-pukovnik Crvene armije. U vojsku stupa 1920. godine i učestvuje u ruskom građanskom ratu. Između dva rata završava brojne vojne škole, a 1942. postaje načelnik štaba 13. tenkovskog korpusa. Nakon što je korpus preimenovan u 4. gardijski mehanizovani korpus zbog zasluga u Staljingradskoj bici, general Ždanov ostaje na istom položaju. Od marta 1944. postaje komandant korpusa i učestvuje u oslobođenju Rumunije, Bugarske, Jugoslavije i Mađarske. Dvadesetog oktobra 1944. proglašen je za narodnog heroja Jugoslavije.

Sergej Semjonovič Birjuzov
(Skopin, 1904. – Beograd, 1964)

Maršal Sovjetskog Saveza. Nakon stupanja u vojsku napreduje do komandira bataljona a 1934. odlazi na vojnu akademiju Frunze koju završava 1937. godine. Kao komandant 132. streljačke divizije dočekuje napad Nemačke na Sovjetski Savez, a tokom prve godine rata ranjen je pet puta. Rat provodi na raznim dužnostima, uglavnom kao načelnik štaba armija i frontova. Od maja 1944. godine je načelnik štaba Trećeg ukrajinskog fronta i učestvuje u planiranju Beogradske operacije. Bio je i šef Sovjetske vojne misije u Bugarskoj do 1947. godine. Posle rata je obavljao brojne komandne dužnosti, između ostalog bio je i komandant Strateških raketnih snaga, a 1963. načelnik Generalštaba. Član Centralnog komiteta KPSS-a je od 1961. godine. Heroj Sovjetskog Saveza i narodni heroj Jugoslavije.

U nesreći je poginulo svih 18 putnika i članova posade, od toga sedam komandanata Crvene armije. Osim maršala Birjuzova, poginuli su i general-pukovnik Ždanov, general-lajtnant Škodunovič, general-lajtnant u penziji Kvarcov, general-major Bočarov, general-major Mironov, potpukovnik Šeludko i svi članovi posade.

Avion je u potpunosti uništen, a reporter "Večernjih novosti" opisuje mesto nesreće sledećim rečima: "Sudeći po polomljenim stablima, avion je padao oko 300 metara a zatim je udario u brdo i – eksplodirao. Na mestu udara u brdo razneta su eksplozijom stabla u širini oko 100 metara i tu se nalazi i središnji deo aviona koji je najduže goreo. Umesto trupa može da se vidi samo pocrnela gomila aluminijuma... Pored nekoliko ugljenisanih leševa na kojima je gorelo odelo, na mestu nesreće je nađena samo jedna plava bluza od uniforme i bela pidžama na kojoj su se još videli šavovi od peglanja."

Izvlačenje i identifikacija leševa je trajala do duboko u noć, a već sutradan ujutru novinar "Borbe" je na putu pored mesta nesreće zatekao 18 kovčega, a pored svakog po jednog pripadnika vojne policije koji su držali počasnu stražu. "Neshvatljivim čudom od plamena sačuvana oznaka kaže da je to bio maršal Birjuzov: načelnik Štaba Druge gardijske armije na Volgi... načelnik Štaba Južnog fronta... načelnik štaba Četvrtog ukrajinskog fronta... načelnik štaba Trećeg ukrajinskog fronta..."

Beogradska štampa je u izdanjima od 20. oktobra najveći deo sadržaja posvetila nesreći. "Večernje novosti" su imale dva vanredna izdanja tokom dana. Pored opisa same nesreće i fotografija mesta tragedije, u novinskim stupcima smenjivali su »

Nedića i Ljotića – predstavljale ispravnu opciju. Možda ni nebo nije obraćalo puno pažnje na Medvedeva koliko je – po *defaultu* – posvećuje Putinu, pa je dan bio lep. Ili je i ono, jadno, već naviklo na naprednjake i njihovo licemerje.

Medvedev je poslao snažnu poruku da Rusija podržava Srbiju u očuvanju njenog teritorijalnog suvereniteta i integriteta, i da će prihvatiti samo ona rešenja za Kosovo koja su u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN. Time je pokazao, još jednom, da je tačno ono što ovdašnji nacionalisti tvrde – da su Rusi veći Srbi od Srba. A što ne bi bili – ništa ih ne košta! Medvedev je zahvalio Srbiji što nije uvela sankcije protiv Rusije "uprkos velikim pritiscima". (Valjda bi srpske sankcije potpuno dotukle Rusiju.) Gostovanje ruskog premijera je iskorišćeno da se potpišu razni kreditni sporazumi, između ostalog i oni koji će omogućiti da – ako je verovati ministarki Zorani Mihajlović – srpski vozovi za "samo" nekoliko godina nesputano jure "čak" 100 kilometara na sat.

PARTIJA POTOMAKA ONIH KOJI SU IZGUBILI U RATU

Komentarišući za "Vreme" posetu Dmitrija Medvedeva i proslavu Dana oslobođenja Beograda, predsednik Saveza antifašista Vojvodine Duško Radosavljević ukazuje na to da vodeća politička snaga u Srbiji, Srpska napredna stranka, u svojim temeljima ne sadrži ideju očuvanja antifašizma, odnosno da je ona napravljena na "kontrastavu prema ideji jugoslovenskog socijalizma". Po Radosavljeviću, SNS su napravili ljudi koji se otvoreno zalažu za "reviziju i partizanske borbe i svega što se dešavalo u Jugoslaviji od 1941. do 1945. godine". "Čak bi se moglo reći da je u pitanju partija potomaka onih koji su izgubili u Drugom svetskom ratu", kaže Radosavljević.

On, međutim, tvrdi da je, sa druge strane, ta partija – proruska. "Kada se desi poseta nekog ruskog zvaničnika, naprednjaci nakratko postaju antifašisti, sređuju groblja oslobodilaca, menjaju imena ulica... Ako gledamo iz ugla očuvanja antifašizma, na antifašističke tekovine posete ruskih zvaničnika deluju delotvorno. Ruska država je ostala pri stavu da je Drugi svetski rat bio veliki herojski i domovinski rat, i ona ne želi da, kao Srbija, revidira istoriju dovodeći u pitanje ko je pobedio u ratu od 1941. do 1945. godine, a posebno ne da je revidira po pitanju ko je podneo velike žrtve", kaže Radosavljević. »

se telegrami saučešća jugoslovenskih rukovodilaca, biografije i nekrolozi poginulih članova delegacije. Na oglasnoj strani "Borbe" dominirala je reklama za knjigu *Beogradska operacija*, "koju je u zajedničkoj redakciji maršala Sovjetskog Saveza S. S. Birjuzova i general-pukovnika JNA Rada Hamovića, napisala grupa sovjetskih i jugoslovenskih vojnih istoričara".

VRŠNJACI OSLOBOĐENJA BEOGRADA

Ukaz o odlikovanju stradalih je objavljen na naslovnoj strani svih beogradskih novina i posebno je naglašeno posthumno proglašenje maršala za narodnog heroja Jugoslavije. Nakon prvobitnog šoka, štampa počinje da prenosi izjave jugoslovenskih ratnih drugova koji su poznavali poginule, naročito generala Ždanova koji je lično komandovao svojim jedinicama na beogradskim ulicama. Već 21. oktobra objavljuje se feljton sa delovima ratnih uspomena maršala Birjuzova, izjavama članova delegacije date sovjetskoj štampi pre kobnog puta za Beograd.

U samom centru Beograda, u Domu JNA, dva dana posle nesreće organizovan je ispraćaj posmrtnih ostataka žrtava pada aviona. Od 10 časova smenjivale su se počasne straže koje su činili aktivni oficiri, ratni veterani, osoblje sovjetske ambasade itd. Novinarsku pažnju je naročito privukla počasna straža sačinjena od devojaka i mladića koji su rođeni u poznu jesen 1944. godine i koje su novine simbolično nazivale "vršnjaci oslobođenja Beograda". Hiljade građana je ušlo u salu da oda poslednji pozdrav, a nakon toga održano je nekoliko prigodnih govora. "Ovaj grad je hteo da budete srećni s njim, u njemu, u vremenu kada su mnogi snovi boraca za njegovu slobodu već postali stvarnost. Umesto da vam kao najlepši dar pokaže svoj današnji lik... Beograd je u neizmernom bolu svrstao da vam oda svečanu poštu, da vas isprati kao svoje najbliže drugove."

ovčezi su preneti na vojne kamione i povorka je krenula kroz centralne gradske ulice, dok su po rečima izveštača "Večernjih novosti" kolone građana bacale cveće na povorku sve do aerodroma Batajnica nekih 25 kilometara od centra grada. Povorka je krenula od Trga Republike, sa istog mesta na kome je komandant Ždanov dvadeset godina ranije držao govor nad humkama poginulih crvenoarmejaca.

Narednih dana štampa je izveštavala o ispraćaju posmrtnih ostataka sa vojnog aerodroma u Batajnici, polaganju urne sa pepelom maršala Birjuzova ispod Lenjinovog mauzoleja na Crvenom trgu i sahrani ostalih nastradalih na Novodevičjem groblju u Moskvi. Sahrani je prisustvovao i načelnik Generalštaba JNA Rade Hamović, koji je posle toga posetio porodicu Brijuzov zajedno sa sovjetskim vojnim i političkim zvaničnicima.

U gradu Beogradu 1964. godine izlazilo je pet dnevnih listova, od čega je jedan bio specijalizovan za sport. Štampao se i jedan politički nedeljnik, kao i veliki broj glasila udruženja i radnih organizacija. Pojedini listovi, poput "Večernjih novosti", imali su u slučaju potrebe i nekoliko izdanja u toku jednog dana. Specijalizovana štampa Jugoslovenske narodne armije, pre svega nedeljnik "Narodna armija" posvetio je ceo broj poginulima u nesreći. Uz detaljne biografije ratnih komandanata, objavljeni su telegrami saučešća nekadašnjih ratnih drugova, sećanja generala Save Drljevića na susrete sa generalom Ždanovim i niz fotografija zgrade komandnog mesta iz oktobra 1944. godine, koje je danas dečija bolnica u Tiršovoj ulici. List ratnog vazduhoplovstva "Naša krila" na naslovnoj strani je objavio fotografiju ispraćaja posmrtnih ostataka sa vojnog aerodroma u Batajnici uz centralni naslov "Hvala za ratno drugarstvo" i podsećanje na sovjetsku pomoć u formiranju jugoslovenske avijacije. Politički nedeljnik NIN je u broju od 25. oktobra objavio prigodan tekst "In memoriam: Trenutak prevelike tuge" uz najavu da će prirediti veliki feljton sa sećanjima jugoslovenskih boraca na sovjetske ratne komandante. Dnevni sportski list "Sport" objavio je obaveštenje da se zbog dvodnevne žalosti otkazuju sva sportska takmičenja u Beogradu. "Politika ekspres" je već 20. oktobra najavila da će na mestu nesreće biti podignut spomenik u slavu poginulih, što je i ostvareno sledeće godine kada je postavljeno vajarsko delo Jovana Kratohvila.

NEMANJA KALEZIĆ

Radosavljević dodaje da se u Srbiji istorija revidira iz ideoloških razloga, upravo zato što su na vlasti potomci onih koji su izgubili rat. Antifašizam se, po njemu, s vremena na vreme koristi da bi se Rusima pokazalo kako smo na "istoj strani". "Predstavnici Rusije, međutim, dobro znaju kakva je situacija u Srbiji po ovom pitanju i apsolutno znaju da su ovde abolirane sve one sluge okupatora tokom Drugog svetskog rata", kaže Radosavljević.

I BUDISTI, I SATANISTI, I ANTIFAŠISTI... AKO TREBA

Profesor na novosadskom Pravnom fakultetu Bojan Pajtić, bivši predsednik DS-a, u razgovoru za "Vreme", komentariše posetu Medvedeva Srbiji i ističe da SNS vodi "razroku" politiku. "Sa jedne strane se kune u evropske integracije, a sa druge čini sve ono što je suprotno evropskim vrednostima – guši slobodu medija, suspenduje ljudska prava, koncentriše vlast u rukama jednog čoveka, ignoriše institucije i princip podele vlasti", kaže Pajtić.

On smatra da Srbija danas mnogo više liči na Rusiju nego na neku od evropskih zemalja. "Preko svojih medija SNS produkuje snažnu antievropsku i antizapadnu atmosferu u društvu, suštinski ubijajući proevropski duh, posebno u mladoj populaciji. I u tom smislu je licemerno zalaganje za evropske integracije onih koji su doveli do toga da je ogromna većina Srbije protiv evropskih integracija", kaže Pajtić.

Pajtić, međutim, ističe da ne misli da je SNS kao stranka naročito vezan za Rusiju. "Oni su vezani za sebe i svoj finansijski interes i biće, ako je neophodno, i budisti, i satanisti, i Rusi, i Evropljani", kaže on.

Pajtić komentariše i zloupotrebu antifašizma, ističući da su naprednjaci i antifašisti kada je to neophodno, iako je "cela politička i životna istorija Aleksandra Vučića i njegovih saradnika upravo suprotna osnovnim tekovinama antifašizma". "Potpuno je bizarno da ljudi koji su izraziti šovinisti, koji i danas svaku priliku iskoriste da izbace neku šovinističku parolu i svađaju ljude u regionu – slave antifašizam. Suština antifašizma je internacionalizam, a internacionalizam može da se veže za mnoge ljude, ali nikako ne za Aleksandra Vučića ili za nekoga ko sa njima na bilo koji način sarađuje", kaže Pajtić. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Tragična smrt detalja

Neće nas u budućnost odvesti, niti će nas u njoj spasti opšta fraza ili nemušti apsolut. Spasiće nas detalj i nijansa

Preciznost je životno važna u jednom društvu, jer je najbolja zamena za istinu, kada je do ove teško doći. Preciznost je, međutim, opasna

Najmasovnija istorijska žrtva u Srbiji je detalj.

Izgladnjivan je više od jednog veka i konačno zadavljen u nekoj guduri u maglama vremena i mitova, grubim jutanim kanapom od džakova za žito, a negde i kožnim opasačem sa alkicama za bombe.

Prve žrtve susreta ideje s masom su detalj i nijansa. U populističko-verničkim diskursima, kakvi preovlađuju kod nas, dugotrajnim i intenzivnim treningom koji nam je nametnut političkom i medijskom sferom, izgubi se sposobnost preciznog izlaganja i razgovora. Mi nemamo kulturu preciznosti argumenta i kogentnosti izlaganja u našim javnim i privatnim debatama. Artikulacija misli i njihovo pakovanje u specifične, jasne i logične rečenice bole nas kao zatvor od previše barenih jaja iz dosadnih kasarnskih doručaka.

I ovlašni pregled našeg medijskog mulja, prevashodno jutarnjih i večernjih TV programa u kojima se šepure razni intelektualci opšte prakse i analitičari bez analitičkih aparata, naježi kožu mislećeg stvorenja. Opštost caruje. Izlizane fraze klize s jezika ko 'ladno pivo. Preovlađuju dve škole mutljavina: tapaciranje rečenica kompresovanom maglom u jastučiće besmisla je jedna, kreirajući na taj način naduvani dušek na kome sujetni analitičar može komotno da se ispruži, bez straha da će potonuti u bilo kakvu dubinu svoje teme.

Druga je busanje u grudi velikim lirskim konceptima i našim raznim "najskupljim rečima", harmonikašenje i guslarenje epskim vrhuncima naših mitova na kojima je vazduh toliko razređen da se čovek prosto zagrcne, da mu se disanje ubrza i srce podivlja. Nema se tu vremena za analize; a i dosadne su. U mitomaniji, detalj je zamenjen opštom emocijom, svetlo toplotom, mirni racio beslovesnom epskom ustreptalošću.

U obe škole nema analize koja bi izdržala detalje, posebno na prokletstvu koje se zove televizija, koja detalje ne dozvoljava već i po svojoj bazičnoj epistemologiji fragmentiranosti, kratkoće, sloganstva, zabavnosti i površnosti.

Nekoliko je razloga za ovu tragičnu situaciju.

Jedan je smrt ili koma kvalitetnih medija, gde čak i iskrena borba za istinu i bolju sadašnjost često nije praćena i odgovarajućim medijskim i pripovedačkim treningom koji bi tu borbu ojačao. Dobra namera, sa slabim mišićima.

Drugi razlog je korist. Preciznost je životno važna u jednom društvu, jer je najbolja zamena za istinu, kada je do ove teško doći. Preciznost je, međutim, opasna. Zato je populisti izbegavaju. Preciznost otkriva i daje tačku za argumentovan napad. Opštost je energetski štit kojim se brane mutivode, njihovo toplo energetsko polje za otklizavanje argumenata.

Treći razlog je nepoželjnost. Preciznost i detalj su u društvima autoriteta iritantni, izazovni i uvredljivi. U autoritarnim sredinama se veruje na reč, na ličnost, na funkciju, detalji koji dovode u pitanje sve to su nepoželjni. Zato analitičko i kritičko razmišljanje ne učimo u školi, niti se neguje u medijima. Ne neguje se ni u porodici, jer je i u njima dogovor, nasuprot naređenjima, anomalija.

Deca koja insistiraju na logici su bezobrazna; detalj uvek gubi od šamara, nijansa se uvek davi u podsmehu. Zato mi razmišljamo u binarnim formulama, u dihotomijama, bilo da su crno-bele ili crveno-bele, mada je većina njih samo crna-crna. Seksu dozvoljavamo pedeset nijansi, ali društvenoj konverzaciji samo jednu, onu našu; ostale su, ionako, bezvredne.

I, naravno, prokletstvo koje se zove televizija...

Ubistvom detalja i nijanse, postali smo nesposobni da pričamo, i međusobno i sa svetom; posebno ovo drugo, jer nas skupo košta, već decenijama. Kada smo argument zamenili maglom i emocijom, dobili smo jednu beskrajnu platformu za obećavanje i svađu, u isto vreme. Ta platforma je vanvremenska, baš zato što nema specifičnosti; sve je moguće, ništa nije moguće, sve se može obećati, ništa nije moguće dokazati, sve je bilo, sve može da bude, sve je istina, ništa nije istina, sve se razume, ništa se ne razume, u sve se veruje, ni u šta se ne veruje...

Neće nas u budućnost odvesti, niti će nas u njoj spasiti, opšta fraza ili nemušti apsolut. Spasiće nas detalj i nijansa. Dve najskuplje srpske reči... ¶

Saradnja prirodnih partnera

Decenijama se smatralo da Balkan izvozi nestabilnost u zapadnu Evropu. Danas, nemačka ekstremna desnica nastoji da proširi svoju ideologiju u jugoistočnoj Evropi

Autor: **Nenad Radičević, iz Berlina, Beograda, Zagreba, Štutgarta i Frajburga**

Ljutnja je poput senke preletela preko lica Markusa Fronmajera. Poslanik u Bundestagu besni kada ga u medijima prikazuju kao radikalnog desničara kojeg kontroliše Rusija i koji je povezan sa ekstremistima. "Ludost" je reći za njega da je rasista, objašnjava, imajući u vidu njegovu životnu priču – rođen je u Rumuniji, usvojen od strane nemačke porodice, a u braku je sa ženom iz Uzbekistana.

"Mi smo ono što se u Nemačkoj naziva 'multi-kulti' porodica", govori Fronmajer za BIRN na terasi bara koji se nalazi na obali jezera u Beblingenu, malom gradu u blizini Štutgarta na jugu Nemačke. "Ja smatram da zagovaram normalne stavove."

Sa 28 godina, Fronmajer je najmlađi poslanik partije Alternativa za Nemačku (AfD), desničarske populističke stranke koja se uzdigla do značajne pozicije u Nemačkoj, delom i time što je dizala glas protiv priliva mahom muslimanskih migranata sa Bliskog istoka i Severne Afrike počev od 2015. godine. Ova stranka je trenutno treća najsnažnija u Bundestagu.

Fronmajerova migrantska prošlost nije predstavljala nikakvu prepreku njegovom brzom napretku u okviru AfD-a. A nakon što je dobio platformu na nacionalnom nivou, ovaj poslanik nastoji da iskoristi svoje balkanske korene da pronađe istomišljenike u tom regionu, naročito u Hrvatskoj i Srbiji.

DESNIČARSKA INTERNACIONALA

Suprotno sveprisutnoj percepciji na Zapadu da je Balkan izvor etničkog nacionalizma i nestabilnosti koja ugrožava Evropu, u poslednjih nekoliko godina svedoci smo nastanka obrnutog trenda, da se ekstremne desničarske ideologije izvoze iz Zapadne Evrope u zemlje Balkana, raspirujući islamofobiju i istorijski revizionizam.

Mete im nisu samo političari i političke stranke, već i crkveni velikodostojnici i intelektualci, a aktivnosti se, prema istraživanju BIRN-a, sprovode kroz desetine sastanaka, konferencija, panel diskusija, seminara i drugih događaja. Nastupi su osmišljeni tako da se izdignu iznad podela, koje svoje korene imaju u ratovima posle raspada Jugoslavije tokom 90-ih godina.

I dok drugi iz AfD-a ostvaruju napredak u Hrvatskoj, Fronmajer je rekao da ova stranka aktivno poziva Srbe i Srpsku pravoslavnu crkvu da vide kako je AfD "mesto gde se njihove potrebe shvataju ozbiljno", koristeći bogatu podlogu neprijateljstva prema NATO-u i EU, kao i afinitet koji među Srbima postoji prema Rusiji. "Mi smo prirodni partneri", izjavio je. Pritom, AfD nije jedina politička stranka koja se okreće ka Balkanu.

Boris Buden, berlinski filozof i analitičar fašističkih trendova u Evropi, rekao je za BIRN: "U međunarodnom umrežavanju ovih grupa, svedoci smo nastanka desničarske profašističke internacionale. A ona se stvara u samom srcu Zapada."

PARIZ–BERLIN–BEOGRAD–MOSKVA

Osnovan 2013. godine, AfD je predvodnik ponovnog rasta ekstremne desnice, ostavljajući iza sebe stranke poput neonacističke Nacionalne demokratske stranke NPD, koja ima istoriju dugu skoro pola veka. NPD je, kaže Kai Archajmer, profesor političkih nauka na Univerzitetu Majnc, "klasična desničarska ekstremistička stranka". AfD, sa druge strane, je "mnogo bliža modelu radikalne desničarske populističke stranke".

Najradikalniji elementi u AfD-u su organizacije podmlatka stranke, Mlada alternativa (Young Alternative, JA) i Krilo (Flugel), ekstremna frakcija koja je često bila u sukobu sa konvencionalnijim konzervativcima iz stranke. I jedne i druge nadzire domaća obaveštajna agencija BfV, zbog potencijalne pretnje po "liberalne demokratske principe ustava Nemačke", potvrdila je BfV u januaru.

Nakon pristupanja AfD-u, Fronmajer je 2015. godine postao predvodnik JA i bio je jedan od prvih potpisnika Rezolucije iz Erfurta, koja je dovela do stvaranja Krila. Fronmajer je za BIRN rekao da ne vidi ništa "posebno radikalno" među članstvom AfD-a. "Moji stavovi bili bi više nego normalni u svim zemljama širom sveta", navodi.

Međutim, istraga nemačkih medija je 2016. godine identifikovala Fronmajera kao deo ekstremne frakcije u AfD-u, uz njegovog bliskog saradnika Dubravka Mandića, člana Krila, koji je nedavno izabran u gradsku skupštinu u Frajburgu, bogatom univerzitetskom gradu na jugozapadu Nemačke.

Poput Fronmajera, 39-godišnji Mandić nije rođen u Nemačkoj. Njegovo mesto rođenja je u Bosni i Hercegovini, tada delu Jugoslavije. Dete oca etničkog Hrvata i majke Srpkinje, Mandić je od svoje treće godine odrastao u Nemačkoj.

Zajedničkim trudom, Mandić i Fronmajer nastoje da prošire poruku AfD-u u Hrvatskoj i Srbiji. "Mi smo njihov glas", kaže Mandić, "čak i ako nas ovde smatraju desničarima, rasistima i protivnicima stranaca."

SLIČAN MILJE

Fronmajer je posećivao Srbiju barem jednom godišnje u prethodnih šest go-

NEMAČKA: Jačanje desnice i njen uticaj van granica zemlje
Foto: Stephane Cardinale/Corbis/getty images
Illustration by Joan Wong for Foreign Policy

dina, gradeći savezništvo sa malom desničarskom strankom Narodni slobodarski pokret i Miroslavom Parovićem, njenim 35-ogodišnjim liderom. Počev od 2014. godine, i Parović i Fronmajer javno izjavljuju kako rade na stvaranju "osovine Pariz–Berlin–Beograd–Moskva".

U martu 2017. godine, Fronmajer je govorio na predizbornom skupu u Smederevskoj Palanci, u okviru Parovićeve neuspešne kandidature za mesto predsednika Srbije. Parović je dobio tek 11.500 glasova, odnosno 0,32 procenta, ali su zahvaljujući savezništvu sa Fronmajerom on i njegove stranačke kolege, koji nisu zastupljeni u Skupštini Srbije, pozvani da prisustvuju konferencijama u Bundestagu i Evropskom parlamentu.

U intervjuu za BIRN, Fronmajer je rekao kako činjenica da AfD i Parovićeva stranka nisu na vlasti "nije problem", ali i da veruje da Srbija može da odigra ulogu "mosta" između Zapada i Istoka.

AfD je podržao još jednog kandidata na izborima 2017. godine – Boška Obradovića iz desničarske stranke Dveri, koja ima sedam poslanika u Skupštini Srbije i postala je jedan od najžešćih kritičara vlasti, sa predsednikom Aleksandrom Vučićem na čelu.

Obradović je bio gost lidera AfD-a Jerga Mojtena, u njegovoj kancelariji u Štutgartu u martu 2017. godine. "Razgovarali su o porodičnoj politici, problemima sa briselskom birokratijom i migracijama", izjavila je Dragana Trifković, član užeg rukovodstva Dveri za BIRN. Trifković je rekla da se ove dve stranke nisu formalno sastajale od tada, i primetila je da je u martu 2019. godine delegacija AfD-a posetila Skupštinu Srbije, ali da se sastala samo sa poslanicima iz vladajuće koalicije.

U oktobru, poslanik AfD-a i šef Komiteta za međunarodne odnose te stranke Armin-Pol Hampel otišao je korak dalje tokom svoje druge posete Beogradu u toku pet meseci, sastajući se sa Markom Đurićem, koji je u Vladi Srbije zadužen za Kosovo.

Za razliku od formalnih kontakata AfD-a u Srbiji, ova stranka se u Hrvatskoj mahom oslanja na "privatne inicijative" Mandića, rekao je Fronmajer za BIRN. Posredstvom hrvatske desničarske medijske ličnosti Velimira Bujaneca, Mandić se u julu 2018. godine upoznao sa dva desničarska poslanika u Hrvatskoj – bivšim ministrom kulture Zlatkom Hasanbegovićem i penzionisanim generalom Željkom Glasnovićem.

Bujanec je tog meseca u svojoj emisiji "Bujica" intervjuisao Mandića, koji mu je tom prilikom rekao da su "Nemačku porobili antifašisti". Taj izbor reči je imao odjeka kod konzervativnih i desničarski nastrojenih Hrvata, koji umanjuju zločine koje je počinila hrvatska kvislinška država tokom Drugog svetskog rata i koji preziru liberale, kao ideološke naslednike jugoslovenskih komunista.

U aprilu 2019. godine, Mandić i poslanik AfD-a Ditmar Fridhof organizovali su panel diskusiju u Frajburgu sa temom "Budućnost Hrvata u nacionalističkoj Nemačkoj". Na tabli sa sponzorima je bilo istaknuto da je "podršku pružila 'Bujica'".

U intervjuu za BIRN, Mandić opisuje Hasanbegovića i Glasnovića kao ljude koji pripadaju "njemu sličnom miljeu, koji se protivi političkoj korektnosti". Podržao je rastući trend u Hrvatskoj koji teži ka umanjivanju zločina koji su počinjeni od strane ustaškog režima tokom Drugog svetskog rata, kada je ogroman broj Srba, Jevreja i Roma ubijen u koncentracionom logoru Jasenovac.

Mandić je izjavio da se dosta toga menja u načinu na koji ljudi posmatraju ulogu hrvatskih fašista u Drugom svetskom ratu. "Nije okej da se odmah predate i priznate zločine ukoliko to nije potrebno", rekao je. "U Hrvatskoj nema poente da se sve vrti oko Jasenovca. To nije hrvatski identitet."

Iako Glasnović (65) kaže za BIRN da se ne seća sastanka sa Mandićem i da nema nikakvu saradnju sa AfD-om, ne mogu se poreći njegove veze za ekstremnom desnicom u Nemačkoj.

KONTAKTI SA NEONACISTIMA

NPD se 2014, tri godine pre nego što je doneta odluka da podseća na nacističku stranku i da je protivustavna, ali kojom prilikom ipak nije zabranjena, dao u potragu za saradnicima u Srbiji i Hrvatskoj. Te godine, član NPD-a je ostvario kontakt sa članovima desničarske Srbske akcije. Njihova saradnja je naposletku i ozvaničena učešćem ove stranke na godišnjem kongresu podmlatka stranke NPD, Mladih nacionalista (JN), rekao je Marko Dimitrijević iz Srbske akcije.

Potom, u novembru 2018. godine, godišnji kongres NPD-a je javno objavio saradnju te stranke sa Glasnovićem, članom skupštinske grupe Nezavisni za Hrvatsku. "On je njihov heroj", rekao je Boris Buden za Glasnovića. "On predstavlja ono što oni priželjkuju u sopstvenoj zemlji – da imaju naoružanog istorijskog revizionistu koji je skoro pa na vlasti."

Prisustvujući kongresu, Glasnović je rekao za Dojče vele da su se članovi NPD-a borili pod njegovom komandom tokom ratova u Jugoslaviji 90-ih godina. Nemačka vlada je saopštila da je više od sto ekstremno desničarskih plaćenika iz Nemačke ratovalo na strani Hrvata.

Iako Glasnović nije uspeo da se izbori za poslaničko mesto u Evropskom parlamentu na izborima održanim u maju ove godine, ovaj bivši borac Francuske legije stranaca je, zahvaljujući njegovim vezama sa NPD-om, posetio u junu Liban kao član delegacije Alijanse za mir i slobodu, ekstremne desničarske evropske političke stranke čiji je jedan od osnivača bio i NPD.

U Hrvatskoj, mediji su primetili gostovanje Glasnovića na kongresu NPD-a u 2018. godini zbog činjenice da su i srpski nacionalisti takođe prisustvovali tom kongresu, čime je NPD doveden u skoro neverovatnu poziciju mosta između zakletih neprijatelja.

Glasnović je rekao za BIRN da nije video srpske predstavnike na tom događaju. Međutim, Marko Dimitrijević iz Srbske akcije izjavio je za BIRN: "Naravno da nam se ne dopadaju kontakti NPD-a sa onim neprijateljima Srba, ali to ipak ne predstavlja prepreku za našu dobru saradnju sa NPD."

Dimitrijević je rekao da je Srbska akcija sarađivala sa NPD-om na zajedničkim panel diskusijama u Beogradu, na publikaciji na engleskom jeziku za onlajn magazin Koplje (*The Spear*), kao i na demonstracijama u glavnom gradu Češke Pragu povodom obeležavanja 20. godišnjice NATO bombardovanja Srbije tokom sukoba na Kosovu 1999. godine.

BIRN je otkrio da je Srbska akcija pominjana u nekoliko navrata u godišnjim izveštajima o desničarskom ekstremizmu, koji je izradila domaća obaveštajna agencija nemačke savezne države Saksonija.

Dimitrijević je rekao kako je saradnja sa NPD-om zasnovana na "zajedničkoj svesti o sudbinskoj povezanosti svih nacija Evrope, koja predstavlja našu širu domovinu". Ta "domovina", kako je izjavio, "nalazi se pod atlantskom okupacijom NATO-a, EU i bankarskog sistema". Ova okupacija, sa svoje strane, "ohrabruje naseljavanje migranata u Evropi", islamizaciju kontinenta i promociju "antihrišćanskih, liberalno-fundamentalističkih i marksističkih ideja", navodi on.

ISLAMISTIČKA BABAROGA KAO MOST

I AfD i NPD se u građenju mreže saradnika na Balkanu umnogome oslanjaju na navodnu pretnju koju predstavlja islam, prilagođenu spram ciljane publike.

Sa Srbima, akcenat se stavlja na Kosovo, gde su se etnički Albanci, od kojih se mnogi deklarišu kao muslimani, otcepili u ratu pre dve decenije i proglasili nezavisnost 2008. godine, uz podršku velikih zapadnih sila. Sa Hrvatima, fokus se stavlja na poziciju njihovih sunarodnika u Bosni i Hercegovini, gde se Hrvati žale da su u podređenom položaju u odnosima sa brojnijim bosanskim muslimanima, odnosno Bošnjacima.

Parović, kontakt za AfD u Srbiji, kaže da se sve svodi na dve stvari – 1990-ih, kako kaže, Zapad je "proglasio da su muslimani na Kosovu i u Bosni i Hercegovini dobri muslimani".

Fronmajer kaže da bi Nemačka "mogla da uči od Srba i njihovog iskustva sa islamskim terorizmom, posebno tokom 1990-ih", kao i da podržava "mirne" napore Srbije na Kosovu "da povrati svoju zemlju".

Na evropskom kongresu podmlatka NDP-a u maju 2018. godine, Ivan Bilokapić je obrazlagao da borba protiv islama u Bosni i na Kosovu ima potencijal da dovede do pomirenja Srba i Hrvata. Bilokapić je hrvatski nacionalista iz Nemačke, član glavnog odbora Evropa naša zemlja (Europe Terra Nostra), zvanične evropske političke fondacije ekstremne desničarske Alijanse za mir i slobodu.

Za BIRN je izjavio da Srbija i Hrvatska treba da prevaziđu "plitki šovinizam". U Bosni, kako navodi, Srbi i Hrvati "treba da podrže jedni druge u naporima da se oslobode uticaja Sarajeva i islamizma".

Potpredsednik NPD-a Torsten Hajze, istaknuti nemački neonacista, izjavio je za BIRN: "Ukoliko okupimo sve saborce iz Evrope koji prethodno nisu pričali jedni sa drugima, postavili smo temelj za buduće umrežavanje."

ŠIRENJE JEVANĐELJA

Umrežavanje, međutim, ide i van političkih krugova. Konzervativni intelektualci i crkveni velikodostojnici sa Balkana postali su redovni učesnici na sastancima AfD-a i NPD-a sa njihovim saveznicima u Srbiji i Hrvatskoj.

Fronmajer je za BIRN izjavio da je njegova stranka otpočela saradnju sa Srpskom pravoslavnom crkvom u Nemačkoj, tako što je pozvala Sergija Karanovića, tadašnjeg pravoslavnog episkopa frankfurtskog i cele Nemačke, i njegove saradnike, da prisustvuju konferenciji o porodičnim vrednostima, koju je ta stranka organizovala u Štutgartu u decembru 2015. godine.

Fronmajer je rekao da političke stranke u Nemačkoj "nikada nisu probale da budu glas" pravoslavnih hrišćana u Nemačkoj. "Rekao bih da je to bio prvi put da je (nemačka) stranka imala zvaničan sastanak sa tako velikom grupom pravoslavnih hrišćana u Nemačkoj. I to je bilo zadovoljstvo za nas. Za mene, veoma je važno da imamo dobre odnose sa našim partnerima u Srbiji", izjavio je Fronmajer, "ne samo sa strankama već i sa intelektualcima."

Na sličan način, i Hajze iz NPD-a je izjavio da NPD "blisko sarađuje" sa malom pravoslavnom sektom poznatom kao

Istinska pravoslavna crkva, koja se protivi modernizaciji. Tokom njegove poslednje posete Beogradu u novembru 2017. godine, Hajze i tadašnji predsednik NPD-a Udo Vojt sastali su se sa episkopom Akakijem, poglavarom Istinske pravoslavne crkve.

NA ISTOJ POZORNICI

Grupa od najmanje šest srpskih i hrvatskih konzervativaca i ekstremno desničarskih intelektualaca su takođe redovni govornici na skupovima AfD-a i NPD-a, prema saznanjima BIRN-a.

Bilokapić i ekstremno desničarski bivši profesor hrvatskog porekla iz Amerike, Tomislav Sunić, bili su među glavnim govornicima na evropskom kongresu podmlatka NPD-a u maju 2018. godine.

Na panel diskusijama povezanim sa NPD-om koje su se održale u Beogradu u septembru 2016. i novembru 2017. godine, univerzitetski profesor Branislav Filipović i profesor ruskog jezika Zoran Buljagić su se pridružili Hajzeu na pozornici.

U julu 2018. godine, srpski konzervativni intelektualac Dušan Dostanić i hrvatski publicista i međunarodni sekretar hrvatske identitarne grupe Generacija obnove, Leo Marić, bili su među glavnim govornicima na seminaru povezanom sa AfD-om u Nemačkoj.

Njihovi nemački parnjaci putuju u drugom smeru. Organizacije građanskog društva i levičarski aktivisti u Srbiji su bili zgroženi kada je Gec Kubiček, desničarski publicista i jedan od osnivača "tink-tenk" Instituta za državnu politiku IfS, koji je povezan sa AfD-om, održao dva predavanja u ovoj zemlji u avgustu 2017. godine. Mark Jongen, filozof i poslanik AfD-a u Bundestagu, izazvao je slične reakcije kada se pojavio u srpskoj javnosti u julu 2017. godine.

Dostanić, istraživač saradnik na beogradskom Institutu za političke studije, kaže da su obojica govorili o "akademskim" pitanjima. "Bilo je to daleko od bilo kakvog umrežavanja", rekao je Dostanić za BIRN.

Seminar na kojem je Dostanić učestvovao u julu 2018. godine bio je redovan sastanak u mestu Šnelroda, koji je u ovom gradiću nadomak Lajpciga na istoku zemlje organizovao Kubičekov IfS uz podršku AfD-a.

"Kubiček pokušava da pomogne AfD-u", kaže Dostanić. "To je i normalno, jer je konzervativna scena u Nemačkoj smatrala da joj je potrebna sopstvena stranka."

Ali Archajmer, profesor političkih nauka iz Majnca, kaže da Kubiček ima daleko veće planove. "On tvrdi da je meta-političar, neko ko je manje zainteresovan sa svakodnevnu politiku stranke i ko gleda u daljinu obrazujući buduće elite i pomerajući društveni konsenzus prema ekstremnoj desnici", navodi Archajmer. "U nekom smislu, ovaj projekat je mnogo veći i ambiciozniji od AfD-a."

Dubravko Mandić navodi da bi AfD želeo da sarađuje sa svim "alternativnim" desničarskim strankama. "To je pokret koji primećujemo na celom Zapadu", rekao je za BIRN. "To je trampizam."

Fronmajer kaže da je napredak koji je AfD ostvario na Balkanu i među dijasporom iz bivše Jugoslavije učinio mejnstrim stranke "nervoznim", zbog glasačke moći dijaspore. "Mi se zaista trudimo da imamo dobre odnose, naročito sa državama sa Istoka", navodi on. ¶

Klima se menja, moramo i mi

Uprkos opsežnim naučnim dokazima i globalnom pokretu za reagovanje na klimatske promene, čini se da region Balkana ne prepoznaje neophodnost hitnog preduzimanja akcije

Piše: **Fransin Pikap**

Autorka je stalna predstavnica UNDP u Srbiji

Foto: UNDP

Pre šest meseci stigla sam u Srbiju, a pre toga sam živela u drugim državama i regionima, teško pogođenim uticajem klimatskih promena. Na Bliskom istoku pretvaranje zemlje u pustinju i sve veća nestašica vode izazivaju tenzije i sukobe. U Indoneziji seča prašuma i isušivanje tresetišta zbog poljoprivrede smanjuju sposobnost apsorbovanja CO_2 na globalnom nivou. U Indiji sve učestalije poplave i cikloni dovode do stradanja ljudi i ekonomskih gubitaka. Misliti da su klimatske promene nešto što se događa daleko od Evrope i da smo mi, u regionu Balkana, zaštićeni od njihovih najgorih efekata, bila bi greška. Klimatske promene ne poznaju granice – bez obzira gde se nalazimo na ovoj planeti, osećamo njihov uticaj.

Klima na Zemlji menja se brzo i korenito. Intenzitet ekstremnih vremenskih nepogoda – toplotnih talasa, šumskih požara, poplava i suša, povećao se u proteklih 50 godina. Ove pojave su se javljale i ranije, ali prosečno jednom u deceniji, a danas se događaju svake godine ili čak nekoliko puta godišnje. Sa trenutnim povećanjem prosečne globalne temperature za približno 1°C iznad predindustrijskog nivoa, očigledno ne možemo da poništimo globalno zagrevanje tokom naših života. Bitka koju možemo da dobijemo je zaustavljanje globalnog zagrevanja na 1,5–2°C u odnosu na predindustrijski prosek. Do te granice ljudi, kao vrsta, mogu da se prilagode. Samo u 2018. godini, 17,2 miliona ljudi je raseljeno zbog katastrofa izazvanih klimom u 148 zemalja i teritorija širom sveta.

U Srbiji klima već utiče na proizvodnju hrane i na zdravlje ljudi. Suše dovode do pada prinosa useva i rasta cena. Toplotni talasi doprinose povećanju stope smrtnosti. Poplave iz 2014. godine dovele su do zagađenja zemljišta opasnim materijama i kanalizacionim otpadom. Ako se ostvare neka od najstrašnijih predviđanja, zemlje Zapadnog Balkana mogu da očekuju zagrevanje do 3°C do sredine veka, uz povećanje količine padavina, češće i duže periode toplotnih talasa i suša. Ukoliko nastavimo po starom, ekstremne vremenske nepogode dovešće do propadanja useva i nestašice hrane, povećane potrošnje energije i smanjenja dostupnosti vode leti, kao i širenja novih bolesti. Najsiromašniji, kao što su ruralne zajednice sa niskim primanjima, imaju najmanje kapaciteta za prilagođavanje, što bi moglo da ubrza dalje napuštanje sela. Međutim, i urbane sredine su izložene riziku.

Tokom samita Ujedinjenih nacija o klimi u Njujorku prošlog meseca desilo se otrežnjenje – države, gradovi i privatni sektor predstavili su konkretne planove. Čak 65 zemalja obavezalo se na nultu neto emisiju gasova sa efektom staklene bašte do 2050. godine, dok se 130 banaka – trećina tog sektora globalno, obavezalo da će uskladiti poslovanje sa ciljevima Pariskog sporazuma. Mladi su istupili, jasno poručivši da smo mi odgovorni za klimatske promene. Na nama je da uvedemo preko potrebne promene u funkcionisanje naših privreda i ponašanje. Vreme za akciju je sada.

DA LI SE SRBIJA I REGION BUDE

Uprkos opsežnim naučnim dokazima i globalnom pokretu za reagovanje na klimatske promene, čini se da region Balkana ne prepoznaje neophodnost hitnog preduzimanja akcije.

Prema podacima istraživanja nedavno sprovedenog za UNDP, većina ljudi u Srbiji svesna je klimatskih promena u svom okruženju, a 67 odsto smatra da su izazvane delovanjem ljudi. Ali samo jedna trećina nešto i preduzima, poput štednje energije ili kupovine energetski efikasnih uređaja. Ljudi na svojoj koži osećaju uticaj suša i poplava, kao i jakih oluja i ekstremno hladnog vremena, kroz nestašicu struje i vode ili kroz štetu u oblasti poljoprivrede i na imovini.

Znamo da moramo da radimo na dva fronta – da ublažimo uticaje smanjenjem emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG) i prilagodimo se izmenjenim uslovima života.

Iako je doprinos Srbije od 0,1 do 0,2 odsto u globalnoj emisiji GHG izuzetno nizak, i ostale manje zemlje imaju slične nivoe. Kada se sve te emisije saberu, to je značajan udeo globalno. Zato i zemlje koje imaju visoku emisiju GHG, kao i one čija je emisija niska, moraju da nađu rešenje optimalno za sve i da se klone delimičnih rešenja koja pogoduju samo nekima. Energetski sektor u Srbiji emituje 80 odsto GHG. Pravovremeno ulaganje u prelazak na obnovljive izvore energije i povećanje energetske efikasnosti, značajno bi smanjilo emisije i ublažilo teret tranzicije po građane. Odlaganjem promena, konačnu cenu ćemo platiti pogoršanjem zdravlja i skraćiva-

POTREBNI SU AMBICIOZNI PLANOVI DA SE ODGOVORI IZAZOVIMA VREMENA: Spomenik prirode Ostrovica
Foto: Marko Risović

njem životnog veka usled zagađenja vazduha prouzrokovanog sagorevanjem uglja.

Iako Vlada Srbije preduzima pozitivne mere – povećanje nacionalno utvrđenih doprinosa prema Sporazumu o klimi iz Pariza, izrada Strategije borbe protiv klimatskih promena i nacionalnog plana prilagođavanja – potrebni su daleko ambiciozniji planovi i ubrzavanje konkretnih aktivnosti, što važi i za druge slične zemlje. U nedavnoj zajedničkoj poruci Vladi Srbije, Delegacija EU i UNDP ukazuju na oblasti u kojima je potrebno ubrzati uvođenje i primenu dostupnih rešenja u borbi sa klimatskim promenama, i pozivaju Republiku Srbiju da preduzme konkretne korake kako bi zemlja spremno dočekala buduće izazove, u skladu sa ciljevima održivog razvoja.

Mnogo toga se može učiniti. Na primer, efikasnim upravljanjem vodom u skladu sa standardima EU mogu da se izbegnu nestašice. Ušteda energije smanjuje ne samo emisije GHG, već i račune za struju. Uzgoj otpornijih kultura i razvoj sistema ranog upozoravanja i nadgledanja mogu da poboljšaju prilagođavanje klimatskim promenama u oblasti poljoprivrede.

Za jačanje otpornosti na promene klime neophodne su početne investicije, ali ako se ništa ne učini – troškovi će samo rasti. Prilagođavanje na klimatske promene ne mora nužno da dovede do gubitka radnih mesta. Izgubljena radna mesta u nekim sektorima (npr. vađenje uglja) mogu se nadoknaditi u drugim sektorima (npr. šumarstvo). Takođe, izračunato je da bi suma troškova štete nastale usled ekstremnih vremenskih nepogoda od 2000. godine bila dovoljna da se završe gotovo svi potrebni radovi na sistemima vodosnabdevanja i prečišćavanja otpadnih voda u skladu sa normama EU.

AKCIJE U TOKU

Radi povećanja udela energije iz obnovljivih izvora u energetskom miksu Srbije, UNDP i Globalni fond za zaštitu životne sredine (GEF) obezbedili su početni kapital za izgradnju šest biogasnih postrojenja za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije pomoću poljoprivrednog otpada, uspostavili onlajn platformu za e-trgovinu biomasom i osigurali da dalja ulaganja u postrojenja na biomasu predstavljaju manji rizik za investitore iz privatnog sektora.

Povećavanje energetske efikasnosti javnih zgrada i pomaganje lokalnim zajednicama da pronađu inovativna rešenja za smanjenje emisija GHG, još jedan je primer kako UNDP i GEF pomažu gradovima i opštinama u Srbiji da postanu otporniji na klimatske promene. Primena pet podržanih inovativnih tehnoloških rešenja smanjiće količine CO_2 za približno 500.000 tona, što je jednako sadnji drveća na površini 145 fudbalskih terena.

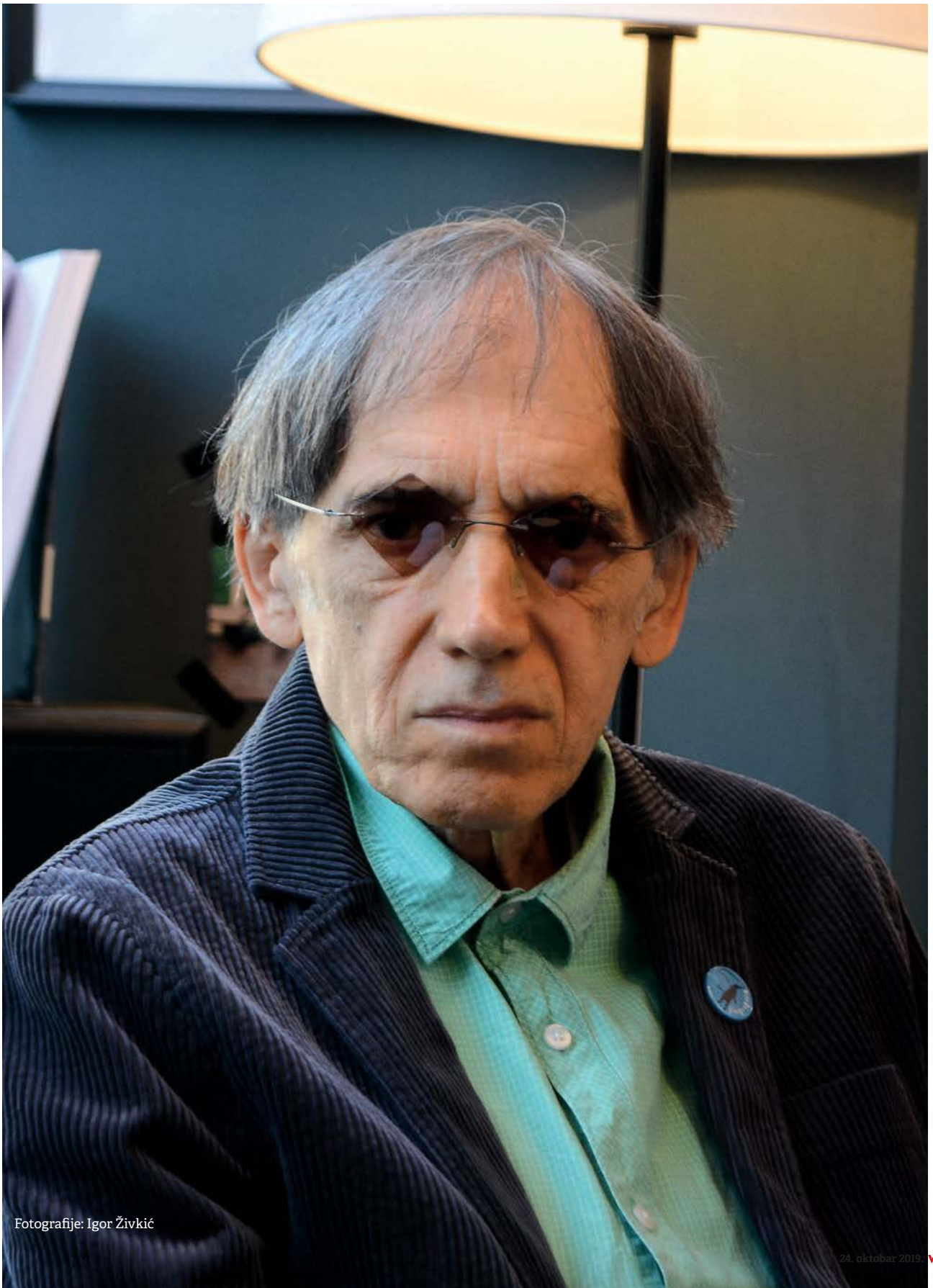
Bačena hrana koja trune na deponijama izvor je 8 odsto globalne emisije GHG. UNDP je prošle nedelje najavio partnerstvo sa kompanijom Delhaize, najvećim maloprodajnim lancem prehrambenih proizvoda u Srbiji, kako bi višak hrane koja ispunjava bezbednosne i zdravstvene kriterijume bio distribuiran ljudima kojima je potreban, što će smanjiti emisije GHG i podstaći cirkularnu ekonomiju.

Mladi u Srbiji pokazuju mnogo bolje razumevanje i veću zabrinutost u pogledu klimatskih promena od starijih generacija. Postoje ohrabrujući primeri koji ukazuju da se mladi u Srbiji pridružuju globalnoj kampanji i Akciji za klimu: *Trash Hero* organizuju akcije čišćenja u urbanim sredinama, Gerila baštovani sade zelenilo u napuštenim gradskim prostorima, Zelena omladina podiže svest među vršnjacima, dok drugi pozivaju na životni stil bez otpada.

Negativni trend izazova uzrokovanih klimatskim promenama ubrzava se sa svakom godinom izgubljenom usled nereagovanja. Zemlje regiona sada moraju da ulože zajedničke napore kako bi se izborile sa posledicama. Znamo da klimatske promene utiču na kvalitet našeg života, zdravlje i životnu sredinu, pri čemu su najsiromašniji najviše izloženi riziku. Kao što je generalni sekretar Ujedinjenih nacija Antonio Gutereš istakao – klimatske promene su najvažnije pitanje doba u kome živimo. Ono što radimo danas, koraci koje sada preduzimamo, ako ih preduzmemo, imaće trajan uticaj na našu i budućnost generacija koje dolaze. ¶

Intervju:
Slobodan Tišma,
pisac i konceptualni umetnik

Mi starci

Fotografije: Igor Živkić

smo reakcionarni

“Umetnik mora uvek biti u kontri naspram sredine u kojoj živi, inače ga nema, adio, umetnosti. Naravno, umetnost koja deli takve propozicije nije nikakva preporuka za život”

“Situacija u novoj državi je prijatno zaudarala, bilo je mnogo laži i licemerja, što je u nekom smislu uvek inspirativno. Animirao me je nacionalizam, zatim, pojava Crkve na političkoj sceni, koja je samo smenila Komunističku partiju, zauzela je njeno mesto i to sa punim pravom. Popovi su počeli da se pojavljuju na ulicama, mantijali su na sve strane, što ranije nije bio slučaj. Sećam se da sam jedno jutro video ispred samoposluge nekog popa kako ljušti kikiriki, i odmah mi je bilo jasno da neće biti mira na Balkanu.(...) Međutim, moje shvatanje umetnosti je postalo pomalo čudno. Smatrao sam da je jedina ispravna pozicija umetnika, pozicija izdajnika.” Ovo je deo teksta “Moj slučaj, ukratko” koji i sam Slobodan Tišma predlaže čitaocu da ga prvo pročita, pre nego zaroni u priču o Stivu Naivu i drugim likovima “i izvođačima” u njegovom novom romanu “*Grozota ili...*” koji je upravo pred ovaj Sajam knjiga u Beogradu objavila Čarobna knjiga.

“VREME”: Kroz ceo vaš roman se provlači teza o pokušaju pisanja romana, kao razgovor “sam sa sobom” na temu da li vredi? I kredo vaše nove knjige su reči Nanija Balestrinija: “Pisanje je kao i život, samo pokušaj.” Sada, kada je knjiga objavljena, da li je vredelo?

SLOBODAN TIŠMA: Taj moto je citat, zapravo parafraza, jednog stiha italijanskog neoavangardnog pesnika Nanija Balestrinija koji glasi: “Život je samo pokušaj.” Ja sam dodao: *Pisanje je kao i život*... Da li je vredelo, teško je reći. Pisanje je teranje, nešto te goni, moraš to da radiš i ne pitaš za cenu. Prija ti, ali može i da ti pozli. Nekada se pitam otkud mi to, kako sam počeo da pišem o nečemu... Koliko se ovaj roman razlikuje od prethodnog? Kao da ga je pisao neko drugi.

Napomenuli ste da je ovaj roman u stvari arte-povera poema. Da li je ta upotreba svakodnevnih, jednostavnih stvari i kod vas protest protiv visokih stilova u umetnosti?

Jeste, to je siromašna umetnost, spoj niskog i uzvišenog. To je književnost koja oskudeva u sredstvima, tzv. niskobudžetna proza, kako sam definisao još moju knjigu *Urvidek*. Ja svakako nisam *poeta doctus*. Postoji profesorska književnost, kao što postoji i voditeljska književnost, i to je po meni smrt, ta književnost kao dobro pisanje pati od dosade, a nema ničeg goreg od dosade. Ona je na visokom zanatskom nivou, ali njen problem je iskustvo, tj. slab doživljaj, jednostavno, nema erosa. Ima puno takvih knjiga. Više volim nepismenu knjigu u literarnom smislu, ali koja ima energiju, nego bledunjavu, lepo očešljanu.

Nedavno ste na tribini “Socijalna plastika” u Novom Sadu govorili o tome kako ste nekada, dok ste se bavili konceptualnom umetnošću, potom i muzikom, osećali da to ima smisla, dok u poslednje vreme, pišući, ne vidite smisao, ne osećate ga. Šta mislite, zašto je do toga došlo?

To je verovatno zato što sam star, više nego zato što živimo u jedom žalosnom vremenu, iako, možda se to poklopilo. Voleo bih da sam imao vedriju starost, ali ona je po prirodi stvari teška. Više nam umetnost nije dovoljna kao što je bila u mladosti. Sada se postavljaju ona poslednja pitanja na koja zapravo nema odgovora. A okolo haos...

U tekstu “Moj slučaj, ukratko” iz kog je zapravo i nastao čitav roman napisali ste: “Za mene, u pisanju je bila najbitnija nedoslednost, vrludanje, stalno menjanje stava, preskakanje sa jedne na drugu stranu, čas si ovde, čas onde. Međutim, posle će se pokazati da je sa godinama to sve teže izvoditi. Kako sam stario, gubio sam gimnastičke sposobnosti, postajao sam manje elastičan, krivio sam se sve više na jednu stranu. Ali na koju?” Možete li sada nama dati odgovor na to pitanje?

Igra sa smrću, ples, tužni valcer, iako ne znamo šta je smrt, kao tren krajnje neizvesnosti, singularnost. To je ta strana na koju se sve više krivimo, saginjemo se. Ne postoji više levo i desno, kao u mladosti ili u srednjem dobu, nego samo gore i dole, podižemo pogled ka praznom nebu sa kog su nestale zvezde.

Ima li, u svemu tome, onog izdajničkog jer, i sami ste napisali, da je pozicija umetnika pozicija izdajnika?

Starci su po definiciji reakcionarni. Dok smo mladi, opredeljujemo se za levo ili desno. Kad ostarimo, vodimo sebično samo svoju brigu. Iskustvo nam govori da je sve zamenjivo, tj. da je levo desno i *vice versa*. Sa aspekta večnosti stvari izgledaju tako, ali u istoriji je, naravno, drugačije. Starim ljudima se to samo čini, jer levo je uvek levo i desno je uvek desno. Ja kao građansko lice sam uvek za levo a protiv desnice, protiv fašizma. To je i porodični zavet. Moji roditelji su bili partizani, tri mamina rođena brata su poginula kao dečaci, mama je terana u logor Tenje, otac ranjen. Danas sebe smatram Jugoslovenom, tj. apatridom. Ako sam nešto naučio od oca, to je da u ljudima druge nacionalnosti vidim samo braću, a svojima da puno ne verujem, poješće te za doručak. Zato je za umetnika najbitnija sloboda, izdaja, tj. politički kontradiskurs koji je tehnologija svake nezavisnosti, umetnik mora uvek biti u »

Ne znam ni ko piše, ni za koga se piše, ni kako se piše, ali to je nešto pomoću čega premećem dane i dobro mi je bar za sada. Pisanje je kao tehnologija zapravo pipanje u mraku, od jednih vrata do drugih. Nema ni početka ni kraja, koji su u neodređenosti. Isti je slučaj i sa Istinom, izbledi, postane nebitna

kontri naspram sredine u kojoj živi inače ga nema, adio, umetnosti. Naravno, umetnost koja deli takve propozicije, nije nikakva preporuka za život. Budale obično misle da im pisac govori šta treba da čine, da ih savetuje. Shodno tome dušebrižnici, političari i popovi, gledaju i dandanas kako da osujete i eliminišu takve umetnike trovače, ali u toj funkciji brige za svoj narod su i umetnici tradicionalisti koji su zapravo iluzionisti i mitomani, posvećeni čuvanju patrijarhalnih stereotipa, da ne kažem, laži.

U tizeru ste naveli da je ovaj roman "surova pripovest o jednom svetu bez Boga ali i bez čoveka, u kom je jedini spas od patnje i bola, u pisanju kao pseudoumiranju". Kako smo se našli u svetu bez Čoveka? Kako smo to dozvolili?

Mi živimo na groblju svih definicija, Čovek kao pojam, ali i kao pojava, je nestao, kao što je nestao i Bog. Čovek je još samo nekakva utvara. Ali to je prilično stara ofucana priča, znamo ko je to govorio još krajem devetnaestog veka. Isto kao što je i telo nestalo, pošto ono naravno, nije samo skup organa, tj. moralo bi da bude nešto više od toga. Zato danas imamo trgovinu tim stvarčicama, postoji tržište, makar tajno, pored donorstva. Kada kažem da će me pisanje spasiti, mislim na tehnologiju, verujem u tehnologiju, u taj proces, iako ne znam zapravo šta je tehnologija. Ne znam ni ko piše, ni za koga se piše, ni kako se piše, ali to je nešto pomoću čega premećem dane i dobro mi je bar za sada. Pisanje je kao tehnologija zapravo pipanje u mraku, od jednih vrata do drugih. Nema ni početka ni kraja, koji su u neodređenosti. Isti je slučaj i sa Istinom, izbledi, postane nebitna. To su te tzv. post istine. Opet matori senilni skrivoman filozofira po onoj Delezovoj preporuci da je filozofiranje i za pacere. Da li znam šta govorim?

Da li ste upravo zato hteli da podsetite da je istina važna? Stavili ste za moto teksta "Moj slučaj" jedan Andrićev "znak pored puta" u kom piše: "Pisac treba da piše i priča, ali ne da od svog života stvara priču. Oni koji to čine greše i prema sebi i prema čitaocima, a ponajviše prema *istini*." Reč istinu ste vi stavili u kurziv. Da li je moguće, po vama, putem književnosti vratiti Istinu u centar važnosti sveta?

Andrić se tu okliznuo. Pretpostavlja da postoji jedna Istina, ali mi danas znamo da postoji više istina, pa se onda postavlja pitanje: Koja istina? Da li je to istina onog koji piše, ili je to istina onih o kojima on piše, ili istina izvan svega toga? Ima još takvih problematičnih mesta u *Znakovima pored puta*. Ali tako je to kad neko filozofira a nije filozof, i to u vreme pre Deleza koji je, kao što sam već rekao, otvorio prolaz svim amaterima. Čovek je imao potrebu da poseduje jednu istinu u jednom telu i jednoj duši, ali čovek je nestao. Danas malo ko mari za Istinu. Ipak, u pisanju mora postojati bar namera da se bude iskren, makar da je to nemoguće. Jednostavno, takva je priroda jezika, da svedoči, ali i da prikriva, i da krivotvori.

Vi niste želeli da od svog života napravite priču, ali su drugi to svakako uradili. Vi pišete i pričate priče, a i dok ste se bavili konceptualnom umetnošću, potom muzikom, uvek ste se trudili da budete na margini, ali ste, i ne samo u Novom Sadu, ličnost oko koje se ispleo mit. Imate status kultne ličnosti. Možda se to može objasniti onim što je Erih From napisao da nije dovoljno upoznati se sa drugim idejama, čak i kada su suštinski ispravne i moćne, već da ideja stvarno utiče na čoveka ako je živi onaj koji je predaje. Čini li se i vama da ste upravo zato što ste svoje ideje živeli, učinili da ih i drugi prepoznaju?

Mnogo sam sladak, ali da li sam stvarao pravu dobru umetnost? Postoje razne strategije da se zadobije moć i umetnik često nije ni svestan te manipulacije, te prevare. Da li sam ja postao kult prodajući maglu? Umetnik kao političar? Kako da nametnemo svoj diskurs, da obrlatimo što više obožavalaca. Ipak, samo živeti jedan san, mislim da nije dovoljno za dobru pravu umetnost. Postoji tu nešto drugo, nešto neshvatljivo, sudbina da budeš mali ili veliki Tišma. Ja jesam neka gradska figura, ali delo... Bilo bi mnogo bolje da sam stvorio dobru umetnost, nego što sam popularan u jednom malom gradu. Kao pesnik sam bio bledunjav, kao prozni pisac napisao sam drugorazrednu književnost, tzv. be produkciju, najvrednije sam ipak ostvario u muzici, neke pesmice od La Strade: *Usamljeni vozač*, *Nečujni hod stranca*, *Okean u suton*... ¶

GORDANA DRAGANIĆ NONIN

Humanističko razdoblje je završeno

Fotografije: Marija Janković

“Možete pisati šta god vam padne na pamet, svet je uglavnom ravnodušan. Kad nije takav, onda je zlurad. U stvari, čini mi se da bi pisac i dalje trebalo da bude glas razuma, i u pisanju i u javnom delovanju, ali ne bih mogao da potvrdim da je zaista tako”

Knjiga eseja i proze Mihajla Pantića *Solvitur scribendo* jedna je od novih izdanja Arhipelaga na aktuelnom Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu. *Solvitur scribendo* je osmi nastavak autorske edicije *Puzzle*, posvećene pitanjima književnosti i komentarima na okolnosti u kojima ona nastaje i postoji. Ovog puta, polazeći od latinske izreke iz naslova knjige – pisanje rešava, Pantić piše o povodima i uzrocima pisanja, o kreativnom pisanju, novom nomadizmu, ljubavi, vinu, Novom Beogradu, Albancima u srpskoj književnosti...

Pantić je pisac rado čitanih, prevođenih i nagrađivanih priča. Dugogodišnji je aktivan kritičar, i profesor Filološkog fakulteta u Beogradu na kojem predaje nekoliko kurseva. Prvi je u univerzitetsku praksu, krajem prošlog veka, uveo predmet Kreativno pisanje, za koje kaže da ga i dalje ispunjava, a koji je u međuvremenu postao uobičajen kako na ostalim fakultetima, tako i pri drugim kulturnim ustanovama. Do sada je objavio pedesetak knjiga različitih žanrova. Ne prestaje da piše.

»

"VREME": Osim eseja, u *Solvitur scribendo* uvrstili ste i priče, dijaloge sa kolegama i piscima, zapise o fenomenima i temama svakodnevice, opise savremene književne produkcije... pa zato vašu novu knjigu, između ostalog, čini posebnom i raznolikost formi. Kako je nastala?

MIHAJLO PANTIĆ: U pitanju je pola odgovora. Takve knjige su danas srazmerno česte, a bilo ih je i ranije, namah se sećam Mihizovih *Kazivanja i ukazivanja*, pa brevijara *Svitak po svitak* Muharema Pervića, Kišovog *Skladišta*... One se sklapaju same, kako piscu dolazi podruku u tom neprestanom odgovaranju na "zadatke dana", što bi rekla Isidora Sekulić. Na prvi pogled bi se moglo cinično primetiti da je reč o kupusarama u koje se trpa sav "rasuti teret" tekstova nastalih različitim prilikama i povodima. Ali, ne. Ukoliko su dobro komponovane one uspevaju da sačuvaju i prenesu dinamiku vremena u kojem su nastale. I da pritom pokažu sa kakvim se sve pitanjima susreće i na njih pokušava da odgovori neko ko pripada tom manjem, zapitanom delu sveta. Onom delu koji piše i koji se s jedne strane odupire inerciji vrtoglavog ubrzanja našeg doba, a s druge nastoji da u tom ludilu ipak otkrije nekakav sistem, da se izbori za delić preostalog smisla. Izgleda da je to uzaludan napor, ali, nažalost, nisam uspeo da iznađem neki bolji način od samog pisanja. Pisanje ipak rešava. A šta rešava, svaki pisac daje svoje tumačenje. Slobodno je i da ostane bez njega, jer je u stalnoj potrazi za njim. Davno sam tu izreku čuo od Voje Čolanovića i posvojio sam je kao sopstvenu istinu.

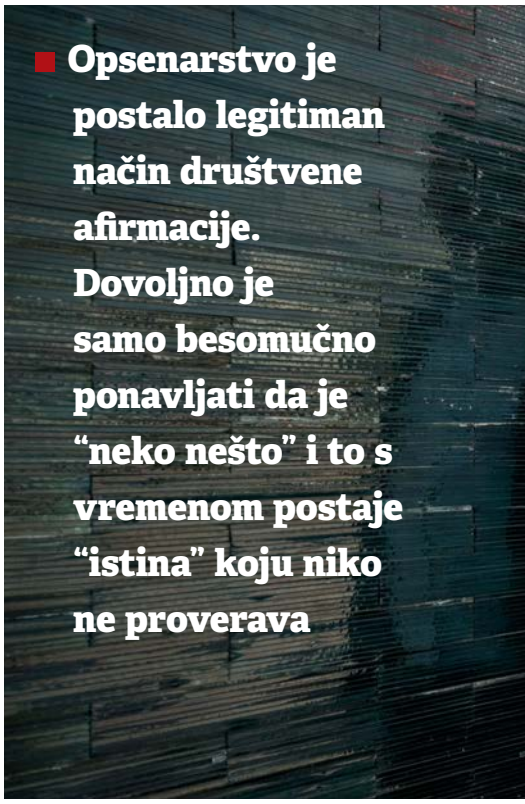
Naslovom knjige nedvosmisleno tvrdite da pisanje rešava, a zatim ga opisujući sopstveno iskustvo i preporučujete "kao odvaljivanje ličnog kamena" i više od toga. Raspravljate i o razlozima zbog kojih čovek piše, pa navodite nezadovoljstvo, nemir, zablude, potrebu da čovek deluje rečima... ali u suštini ti razlozi ostaju neimenljivi.

Pisanje je izbor. U početku, on je sasvim spontan, gotovo organski. Čovek oseti potrebu da piše, da nešto kaže svetu, da uobliči sopstvene misli, da osećanja snabde rečima. I kako ga ta radnja postepeno uzima pod svoje, on počinje da se pita ne samo o njenim razlozima, već i o posledicama. Kome se obraća, ko će to uopšte primetiti, razumeti, prihvatiti ili ne prihvatiti? Književnost postaje umetnost tek kada odjekne u drugome. Pre toga je pisanje samo mala privatna stvar, poželjna, simpatična, nekom neophodna autoterapijska seansa, način da se ostane priseban i samoprisutan. Svetu, međutim, nije potrebna takav solipsizam, puki verbalni gest čoveka koji nešto misli, a svako ko misli ne može biti srećan, što bi rekao Krleža. Književnost postaje potencijalno važna tek kada se izdigne iznad pojedinačnog slučaja, i kad na osnovu tog slučaja progovori o pitanjima univerzalne važnosti. Nedvosmisleno, taj mehanizam je donekle delovao unazad tridesetak godina. Posle toga je estetski kriterijum zamenjen tržišnim, umetnost je velikim delom postala predmet proizvodnje, a ne kreacije. Knjižare su postale samoposluge sa uredno poređanim artiklima, o tome je pisao Dejvid Lodž. I zato poezija pretrajava na način preživljavanja u ranohrišćanskim katakombama.

Šta je pisac danas, kakav je njegov status u društvu? Da li je osnovano mišljenje da su pre pedeset-šezdeset godina književnost i pisci bili društveno važniji nego danas?

Reći ću da pisac danas sigurno nije ono što je, možda, nekada bio. Nije ni prorok, ni glas naroda, ni onaj koji oblikuje, oglašava i sledi različite mitove, niti je povlašćena figura nacionalne kulture. I dalje ima sporadičnih pojava toga porekla, ali sve pobrojano deluje anahrono. Ukoliko je pisac kritičar društva, onda je to mahom u svom političkom delovanju, kolumnama i javnim istupima, a ne u fikcijama koje stvara, jer kritički tonovi u takvim tekstovima više nikoga ne obavezuju. Možete pisati šta god vam padne na pamet, svet je uglavnom ravnodušan. Kad nije takav, onda je zlurad. U stvari, čini mi se da bi pisac i dalje trebalo da bude glas razuma, i u pisanju i u javnom delovanju, ali ne bih mogao da potvrdim da je zaista tako.

Ako pisac više nije povlašćena figura kulture, otkuda i dalje važnost te profesije? Danas svi žele da budu pisci.

Ili doktori nauka. Da, očuvana je, ko bi znao kako i zašto, neka predstava o važnosti tih profesija i zvanja. Ne jednom sam video naslovne strane romana na kojima se autor potpisuje svojom punom akademskom titulom, kao da doktorat potvrđuje i književni talenat i značaj ponuđenog dela. Čini mi se da je sumanuta trka za poznatošću i važenjem u velikoj meri zaklonila samu suštinu stvari. Opsenarstvo je postalo legitiman način društvene afirmacije. Dovoljno je samo besomučno ponavljati da je "neko nešto" i to s vremenom postaje "istina" koju niko ne proverava, pa tako imamo pevače koji samo otvaraju usta, političare bez osnovnih zanimanja, naučnike i doktore nauka bez publikovanih radova, pisce bez kakvih-takvih knjiga... I da paradoks bude celovit, njihova javna čujnost tim više raste.

Nekoliko puta se dotičete odnosa književnosti i automatizovanih kompjuterskih sistema. Kakvo i koje je mesto književnosti u sajber sferi?

U mojoj mladosti postojao je samo jedan televizijski kanal, program nije emitovan utorkom. Radio je svirao po ceo bogovetni dan, na novinskim stranicama nalazila se po jedna ili nijedna fotografija.

Sve ostalo bio je tekst. Sećam se da je tada nekom mom rođaku izašla slika u novinama, na sreću, ne među umrlicama, očigledan znak da je uspeo u životu, i taj se isečak iz novina nekoliko godina povlačio po kućnim fiokama. Prepričavali smo televizijske emisije i filmove za koje smo danima čekali kartu, mada je u Beogradu onda bilo pedesetak bioskopa. Danas je potpuno uobičajeno, da ne kažem normalno, da nekoliko sati dnevno, van radnog vremena, a i tokom njega, zurimo u ekran televizora, kompjutera, tableta, mobilnog telefona. Retko ko provodi sate i sate nad knjigom, a čak i kada se to dogodi, stalno ga nešto prekida. Naša svest je programirana na fleš-informacije, koncentracija nam traje minut-dva, fokus se munjevito menja i po pravilu reaguje na negativne impulse, genijalnosti političara, nesreće, svađe, incidente, katastrofe... Ne lamentiram, samo opisujem stvarno stanje stvari. U takvom okruženju teško je zamisliti čoveka koji uzima knjigu, isključuje sve elektronske uređaje i povlači se u sobu da na miru čita. Izgovor "kako nemamo vremena" sasvim je bled, gotovo banalan. Imamo vremena, ali nemamo volje, postali smo ekranski zombiji, otupeli od emitovanih slika i zaista se bližimo novom vidu analfabetizma...

Sa pisanjem je nekako lakše. Kažete da je današnja društvena funkcija književnosti neodređena, uglavnom svedena na zabavu, ali da je njen individualni značaj nesumnjiv i da raste upravo zahvaljujući takvim okolnostima.

Rekao bih da je tako svuda, ne samo kod nas. Umetnost je postala deo industrije zabave. Pisci, slikari, muzičari, pa čak i filozofi, postali su estradne zvezde. Velika tržišna i kulturna područja zahtevaju velika imena, stvaraju ih i promovišu. Ovde, međutim, ponekad sve to podseća na lošu karikaturu. Planeta se ugiba od materijalnih dobara, prirodne rezerve troše se do granice potpune iscrpljenosti, u okeanima je više plastike nego riba, otapaju se polovi, širi se ozonska rupa, raste prosečna godišnja temperatura, u gradovima se više ne može disati, rat je najunosnija privredna delatnost, ako ga nema, začas će ga negde pokrenuti... Reklo bi se da ima svega, samo nedostaje smisla. Utopije su se istorijski istrošile i samokompromitovale, na delu je siva svakodnevica koja se ne može promeniti medijskim i sportskim spektaklima, niti lažnim optimizmom. Čoveku ne preostaje ništa drugo nego da se posveti nekoj opsesiji, i da iznađe neko ludilo kojim ne ugrožava druge, kako je govorio Meša Selimović. Pisanje u tom pogledu nije najgore rešenje.

Rekla bih da se, ipak, makar u profesionalnim krugovima, zna ko je ko i šta je šta. Evo, pisali ste priče koje se zbivaju na Novom Beogradu i postali ste počasni građanin tog dela Beograda.

Da, čaša je ili poluprazna ili napola puna, zavisi kako ko gleda. Neko je iz opštinske uprave to zapazio, i sad bi moje uverenje da je Novi Beograd iz tih priča čista fikcija samo pokvarilo dobru volju svete majke administracije. U stvari, reč je o fikciji koja se graniči sa stvarnošću, koja je, izvinjavam se na ovom opštem mestu, neverovatnija od bilo čije mašte. Evo lepog primera. Svake subote, kad idem na pijacu, prođem kraj spomenika Žambilu Žabajevu, kazačkom pesniku koji je živeo sto godina. Mahnem mu i pitam: "Kako je danas, brate Žambile?" To je čista groteska, na centralnoj novobeogradskoj raskrsnici, preko puta zgrade opštine, nalazi se spomenik pesniku za koga niko nije čuo. Nisam ni ja, pre nego što mu je postavljeno znamenje na postolju, mada poeziju čitam, intenzivno, više od četrdeset godina. Naravno, raspitam se ko je brat Žambil. Pesnik poznat po odama Josifu Visarionoviču. I sad ne znam da li ja izmišljam Novi Beograd ili je taj grad izmislio mene.

Izgleda da vas stiže "gorki talog iskustva", kao što je rekao Kiš, zvučite prilično defetistički?

Moguće da je tako. Mada, nema odustajanja. Rekao bih da je Kišova formula "pisati uprkos svemu" prilično dobar nauk. Kad to ne bih radio, ne bih znao šta da radim sa sobom i od sebe. Moja generacija nije uspela da se izbori za bolji svet, naprotiv. Najpre smo vaspitani, da ne kažem dresirani, da volimo imperatora, iz te kolektivne hipnoze prenuli smo se u najrugobnijoj mogućoj istoriji bez snage da je promenimo... Za trenutak nam se učinilo da stvari idu nabolje, sad opet živimo čistu imoralnu farsu. Nismo poverovali u ideologiju naših očeva, bio je to zastor preko praznine i opravdanje za svemoć vlastodržca, i taj se obrazac mehanički ponavlja do današnjeg dana, sve gluplji i sve apsurdniji. Semper idem. Zaobišla nas je i religija, minule decenije su nas uverile da je utopija jedno dok o njoj maštate, a drugo kada postane stvarnost. Sve u svemu, treba se nekako izboriti sa činjenicom da je svet dolina apsurda. Moderna vremena samo su radikalizovala to saznanje. Humanističko razdoblje je završeno, svet se sve brže kreće u pravcu samodestrukcije.

Pisanje, znači, ipak nešto rešava?

Upravo tako, to što rešenje nije na vidiku ne znači da ne postoji. I ne znači da treba prestati da tragamo za njim. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Izvinite, zašto vičete?

Naši glumci viču. I oni jako dobri i oni ne baš sjajni. Odakle ta neobuzdana potreba za vikanjem na našoj sceni? Da li je to vikanje u naše pozorište stiglo sa javne scene

U ovom prikazu govorićemo o tri sasvim različite predstave u tri sasvim različita beogradska pozorišta koje povezuje jedna neobična pojava...

NOŽEVI U KOKOŠKAMA

Noževi u kokoškama je predstava koja se daje u Teatru u podrumu, scena "Petar Kralj", Atelja 212. Ovo je master predstava glumice Katarine Žutić koja je nakon uspešne glumačke karijere odlučila da se oproba i u režiji. Njen izbor je neobičan. Reč je o čuvenom komadu škotskog dramskog pisca Dejvida Harovera iz 1995. godine. Dejvid Harover je nakon ovog uspešnog prvenca nastavio da ređa uspehe. Naročito se istakao adaptacijom dramskih klasika poput *Vojceka*, *Ivanova*, *Revizora*, *Marije Stjuart*... Komad *Noževi u kokoškama* je odmah svrstan pod "kišobran" pojam *in-yer-face* (Sara Kein, Mark Rejvenhil...), ali za razliku od drugih komada iz ovog bloka, i dalje se sa uspehom igra. Stoga bi ovaj komad umesto pod prevaziđenu odrednicu *in-yer-face* trebalo sagledavati u kontekstu komada koji poetskim jezikom govore o brutalnosti života u ruralnoj sredini. Toj plejadi pripadaju neki od najznačajnijih komada evropske (*Vilovnjak sa zapadnih strana*, *Sakati Bili sa Inišmana*...) i domaće dramaturgije (*Kamen za pod glavu*, *Odumiranje*...). *Noževi u kokoškama* govori o sudbini Mlade žene (Jelena Petrović) koja živi u surovoj i sirovoj škotskoj zabiti. Muž (Nikola Šurbanović) je nenormalno (perverzno?) vezan za svoje konje, a suprugu tretira kao besplatnu radnu snagu. Tera je da radi i poslove koji u poljoprivrednoj podeli posla nisu "ženski" – na primer da nosi džakove ječma. Mlinara (Marko Grabež) svi u selu mrze jer je stranac i uzima im procenat za mlevenje, a i terete ga za (nerazjašnjenu) smrt njegove žene. Međutim, ono po čemu se mlinar zaista razlikuje od svoje sredine je činjenica da on čita. Malo-pomalo on Mladu ženu nauči da čita i time probudi u njoj sasvim nove svetove. Kada se jednom vrati ranije iz mlina supruga otkriva da je Muž vara sa komšinicom. Tada Žena ubija muža, Mlinar napušta selo, ali Žena odlučuje da ne pođe sa njim, već da mirno nastavi da živi kao gazdarica imanja. Rediteljka u svojoj eksplikaciji objašnjava ovakav rasplet komada tvrdnjom da Mlada žena, time što je ostala na zemlji i nije krenula za ljubavnikom u grad, u stvari ostaje vezana patrijarhalnim stegama. Međutim, isto tako bismo mogli reći da je upravo zato što je nastavila da živi na zemlji kao gazdarica imanja suštinski ostvarila ekonomsku nezavisnost. U tom (ne)razumevanju motivacije junakinje leži glavni problem u režiji ovog komada. Nejasan je njen odnos prema mužu i ljubavniku, nejasna je i njena transformacija od neartikulisanog živinčeta do nadahnutog bića koje pronalazi poeziju u jednoj bari. Radnju prate video-radovi scenografkinje Jasmine Holbus, koji deluju ekspresionistički i oniričkи i više odmažu nego pomažu razumevanju toga što se dogodilo između jedne žene i dva muškarca. Ono po čemu ćemo ipak pamtiti ovu postavku je požrtvovana igra Jelene Petrović, koja je od početka do kraja svim svojim glumačkim snagama branila glavnu junakinju.

Foto: Dragana Udovičić

KONJIĆ GRBONJIĆ

Konjić Grbonjić je nova predstava Pozorišta "Boško Buha" u egzilu (Ustanova kulture "Vuk Karadžić"). Bajku su adaptirali dramaturški tandem braća Presnjakov (komad *Terorizam* igran u BDP-u, a *Glumeći žrtvu* u Narodnom pozorištu). Rediteljka Iva Milošević je napravila zanimljivu postavku u kojoj je akcenat stavila na razvijanje mašte kod gledalaca. Naime, predstava se igra na praznoj pozornici ograđenoj oslikanim rikvandima (scenograf Gorčin Stojanović), a sve događaje, situacije, predmete, pa i rekvizitu glumci dočaravaju pokretom. To je najlepši i najuzbudljiviji deo predstave koju mala publika veoma lepo prihvata. Posebno veliko oduševljenje nastaje kada momak Ivan (Joakim Tasić) konačno osvoji carevu devojku koju igra Jelena Trkulja (u poslednje vreme stalno igra slatke princeze "čepe" praveći od toga manir). Srednja generacija "Buhinih" glumaca Vladan Dujo-

vić i Katarina Gojković igraju Cara i zlog Sobara. Dok je u većini "Buhinih" predstava princeza uvek slatka čepa, a kralj matori blesan koji mnogo viče, Katarina Gojković nastoji da svakoj zloći koju igra dâ malo drugačiju boju. Nadajmo se da će tokom igranja glumci kondenzovati radnju i da se neće dalje upuštati u "šmiru" za koju je malena publika u prvom trenutku zainteresovana, ali onda ubrzo gubi interes jer "šmirajući" glumci koče radnju predstave. To bi bila šteta za *Konjića Grbonjića* jer ova predstava uči decu da veruju u mogućnost promene, u iskreno prijateljstvo, i da se uz pomoć dovitljivo-

IZAZOV ZA REDITELJA: *Sumrak bogova*

sti i odvažnosti pravih prijatelja kakav je Konjić Grbonjić (Milica Sužnjević) slabi mogu pobediti jake. Ta vera u mogućnost pozitivne promene je odavno napustila nas odrasle i sigurno je jedan od razloga zašto živimo tako kako živimo.

SUMRAK BOGOVA

Nova predstava Beogradskog dramskog pozorišta je *Sumrak bogova*. Jug Radivojević je nakon dva neuspešna pokušaja da postane direktor nekog beogradskog pozorišta (pre koju godinu JDP, a prošle direktor drame NP) konačno postao direktor Beogradskog dramskog pozorišta. On je novoj funkciji pristupio veoma ambiciozno, čvrsto rešen da od BDP-a napravi uspešno komercijalno pozorište. Sa tom idejom pravi se tromesečni repertoar i sprema značajan broj novih predstava. Karte se pod geslom "Tvoje pozorište" prodaju za sve predstave uključujući i premijere. To za posledicu ima radikalno kresanje premijernog protokola u čemu su, izgleda, posebno loše prošli kritičari i novinari. To je onomad izazvalo buru u javnosti i glasno negodovanje što je "spin" koji marketinški ide naruku novom direktoru.

Jedan od prvih poteza novog direktora je postavka na malu scenu "Predrag Pepi Laković" pozorišne adaptacije filmskog klasika *Sumrak bogova*. Adaptaciju je uradio poznati hrvatski dramski pisac mlađe-srednje generacije Ivor Martinić, koji ide stopama nešto starijeg britanskog kolege Dejvida Harovera. Ova adaptacija je imala veoma uspešnu praizvedbu u SNG Maribor, a domaća pozorišna javnost je imala prilike da se sa njom susretne na ovogodišnjem Festivalu na raskršću u Nišu gde je pobrala veliki broj nagrada. Slično se događalo i na gostovanjima ove predstave i na drugim festivalima u regionu. Dakle, Martinićeva adaptacija je regionalni pozorišni hit koji je zamešen od svega onoga što čini hit predstave: Poznati naslov, izazov za reditelja da isprovocira (samo) prepoznavanje savremenog društvenog konteksta, tzv. "masne" uloge za dobre glumce... Reditelj Jagoš Marković još od *Lukrecije iliti Ždero* uspešno barata ovim elementima i ponovo je napravio predstavu koja će se sigurno dugo gledati.

Pisac Ivor Martinić je dao snažan naboj priči Viskontijevog filma time što je postigao jedinstvo mesta. Čitava radnja predstave dešava se oko dugačkog stola za ručavanje. Glumci sede za stolom, gledaju u publiku i imaju mogućnost da se istovremeno obraćaju i publici i partnerima. Viskontijev film je dobar i on slika jednu dekadentnu sredinu koja se rastače pod mlinom nacizma u uspo-

nu. Međutim, u predstavi je reč o nečem drugom. Reč je o tome kako članovi jedne nekada ugledne, složne i moćne porodice dozvoljavaju da ih uništi pojedinac željan apsolutne vlasti. Predstava počinje tako što publika na putu ka svojim mestima prolazi pored glumca Pavla Pekića, koji u kostimu SS Kapetana Ašenbaha sedi u prvom redu sale. Kada publika zauzme svoja mesta, Pavle Pekić ustane, zaključa salu i sedne na svoje mesto za sto sasvim sa strane. Ešenbah vodi intrigu povlačeći nevidljive konce. Mi gledamo kako on, iz senke, računajući na sujetu, strah, grabljivost, naivnost, pa i glupost ostalih uspeva da se reši jednog po jednog člana porodice. Svaki ubijeni junak odlazi na zadnja vrata scene. Prvo odlaze oni koji su odlučno protiv, ali nemaju snage ili pak ne znaju kako da se suprotstave nadolazećoj pošasti. Zatim oni koji sarađuju pod pritiskom, pa oni koji su svesno i neposredno pomogli dolazak na vlast nacista. Na kraju ostaje nevini, najmlađi, jedini legitimni naslednik loze – Martin fon Esenbek (Isidora Simijonović). Njemu Ešenbah navlači uniformu i tera ga da ludo maršira uz nacistički pozdrav, a da pritom glavni akter, glavni zloća (da se izrazimo rečnikom bajke *Konjića grbonjića*) – Ešenbah nijednom ne obuče tu uniformu. Od svega ovoga podilazi nas jeza jer nam Martinić, Marković i glumci razotkrivaju mehanizam uspostavljanja apsolutne vlasti. Konačno, isprovocirani smo da se zapitamo: odakle nam je sve to tako poznato? U ovoj postavci svi glumci su jako dobri i svako daje svoj maksimum u interpretaciji likova koje igraju. Ako bismo morali nekog posebno da izdvojimo, onda bi to sigurno bio Jovo Maksić, koji igra nesrećnog, ambicioznog, a glupog oca barona Konstantina fon Esenbeka, SA oficira, koji je sebe i svog sina Gintera (Vanja Nenadić) stavio u službu alave i nadasve štetne ambicije koja je njega i njemu bliske dovela do katastrofe. Takođe, treba istaći da Branka Šelić igra ulogu naizgled frivolne, ali beskrupulozne udovice baronice Sofi. Ako bismo ipak pokušali da poredimo slovenačku i našu postavku, onda možemo reći da je slovenačka surovija i sirovija. Tamo se glumci bacaju po stolu, torta leti na pod... Razlika se posebno »

vidi u tome što poslednje izdanke kapitalističke porodice, Gintera i Martina, koji su dekadentni i nežni i postepeno otkrivaju svoje homoseksualne sklonosti i u filmu i u slovenačkoj predstavi igraju momci, a ovde devojke. Naime, jedna od prvih scena u Viskontijevom filmu je prizor u kome naslednik loze Martin obučen kao prostitutka igra pred svojim rođacima tačku iz kabarea. Njegov nastup prekida vest o paljenju Rajhstaga. U Markovićevoj postavci glumica Isidora Simijonović se penje na sto i igra muškarca koji je obučen u večernje odelo i izvodi numeru iz filma Boba Fosa *Kabare* (kod Viskontija je to sasvim drugi šlager). Dva mladića ovde igraju dve devojke i u njihovoj igri nema ničeg ni provokativnog ni dekadentnog. Zašto je to reditelj uradio možemo samo da nagađamo, ali je činjenica da je za našu, generalno homofobičnu javnost, ova postavka kud i kamo prihvatljivija od originalne. To, uostalom, i ide uz duh komercijalno uspešnog pozorišta koje voli da provocira javnost, ali isto tako pazi koga će i kada će da isprovocira. Komercijalni uspeh sam po sebi ne mora da bude ništa loše i nije u redu zahtevati od institucionalnih pozorišta da se toga odreknu imajući u vidu da vlast (i prethodnja i sadašnja) sistematično, godinama dotacije za kulturu drži na minimumu i tako kulturu tera na tržište.

Ali šta je veza između *Konjića Grbonjića*, *Sumraka bogova* i *Noževa u kokoškama*? Reč je o jednoj pojavi koja se neprimetno, kao i logika tržišta uostalom, uvukla u naša pozorišta. Naši glumci viču. I oni jako dobri i oni ne baš sjajni. Viču i Jelena Petrović, i Vladan Dujović, i Jovo Maksić i Branka Šelić. Odakle ta neobuzdana potreba za vikanjem na našoj sceni? Da li je to vikanje u naše pozorište stiglo sa javne scene? Na našoj javnoj, posebno političkoj sceni, već duže vreme vlada princip: Ako sumnjaš da će ti verovati, a ti viči! Ako ti ne veruju, neka te se bar plaše. Ali naši glumci ne žele da nas ućutkaju, već da ih razumemo. Zašto onda toliko viču? ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Nećemo o džezu

Jedan od najintrigantnijih stvaralaca i izvođača muzike koju odbija da nazove džezom govori za "Vreme" pred nastup na 35. Beogradskom džez festivalu

Od svih delujućih avangardnih autora u džezu, po svemu nesvakidašnja figura Stiva Kolmena ističe se kao svakako jedna od najintrigantnijih. Njegova muzika istinski ne poznaje granice, pa je čak i on sam ne naziva *džezom*, mada je duboko utemeljena u njemu. Inspirisan velikim saksofonistima iz prošlosti, kao što su Koltrejn ili Parker, ali i afričkim pretečama, čiju je muziku proučavao na izvoru, Stiv Kolmen (r. 1956) predstavlja neku vrstu savesti savremene džez scene. Kad tačno u ponoć bude izašao na scenu Doma omladine Beograda sa svojim *Five Elements*, kao deo programa 35. jubilarnog Beogradskog džez festivala (26.10), otvoriće nam vrata jednog pristupa džez muzici koji nikako nije standardan, jer je promišlja od samog početka. Beskompromisan na svom putu već decenijama, kroz kolektiv istomišljenika po imenu *M-Base* (Kasandra Vilson, Geri Alen, Robin Jubenks, Greg Osbi), jednako koliko i solo, on je primer stvaraoca koji duboko proživljava svoj umetnički koncept, čiji je finalni cilj potpuno oslobođenje muzike od svih stega i očekivanja, i vraćanje njenom prvobitnom društvenom smislu, kao graditelja zajedništva među ljudima.

"VREME": Kako ste otkrili saksofon kao instrument, da li je neko u porodici bio muzički obrazovan?

STIV KOLMEN: Počeo sam da sviram saksofon sa 14 godina, u srednjoj školi. Zapravo, prvo sam svirao violinu, a zatim prešao na saksofon. Ne potičem iz muzičke porodice, jedini sam profesionalni muzičar među svojima – moj stariji brat svirao je nešto kratko bubnjeve, a moj otac pomalo saksofon u klubu, kad je bio mlađi – ali, ako ćemo iskreno: nikad nisam video saksofon u svojoj kući.

Da li vas je muzika oduvek interesovala samo kao zvuk i zajedničko sviranje, ili ste u njoj u startu prepoznavali snagu koja može promeniti stavove ljudi, preobratiti planetu?

Samo sam slušao ono što je bila popularno u to vreme, malo na radiju, malo sa ploča, i tako otkrio muziku ljudi koji su zapravo bili iz generacije mojih roditelja. Dugo smo imali samo jedan gramofon u kući, pa sam tako upijao sve ono što su puštale moje starije sestre ili otac i majka. Na taj način sam zapravo sve vreme slušao Reja Čarlsa, Čarlija Parkera, Sonija Stita, Sema Kuka, Dinu Vošington, Kaunta Bejzija, Džina Amonsa, Nensi Vilson, *The Jazz Crusaders* – ali nisam imao pojma ko su ti ljudi?! Moje sestre znale su da puštaju sve *Motown* pesme kod kuće, Džejmsa Brauna, Aretu Frenklin, Smokija Robinsona i *The Miracles*, Stivija Vondera, *Parliament-Funkadelic*, *The Meters*, Donija Hataveja... Budući da sam najmlađi od petoro dece, bio sam očigledno primoran da slušam sve ono isto što i odrasli (smeh).

Sigurno da u to vreme nisam razmišljao o muzici na neki poseban način, poput onoga što opisujete, kao o sili koja menja stavove ljudi ili preobražava svet i tako to. I još uvek ne mislim da muzika može da transformiše ovu planetu. Imamo mnogo veće probleme nego što to muzika može da reši.

Da li biste ono što svirate nazvali striktno *džezom*, na onaj način kako vi shvatate pojam džeza?

O onome što sviram mislim isključivo kao o muzici. NIKADA ne razmišljam o reči "džez". Džez je za mene jedna besmislena reč. Muzika je nešto drugo. Vrste muzike se razlikuju, jer su ljudi koji ih stvaraju kulturološki i na svaki drugi način različiti. Ona je prosto samo tvorevina onih koji je prave. Hoću reći, muzika nije nešto odvojeno od ljudi, to je kreacija nekih stvarnih osoba. Nema li ljudi – znači da nema ni muzike.

Kako biste opisali šta je *M-Base* tačno: stil sviranja, kulturni pokret, pogled na svet ili sve to pomalo?

Opet, *M-Base* je samo reč. Nikada baš ne pomislim: "E sada ću da sviram malo neki

Foto: John D. & Catherine T. MacArthur Foundation

džez" ili "sad ću da sviram malo *M-Base*". *M-Base* je prvobitno bio samo termin za nas koji smo imali slične poglede, i služio je da identifikujemo taj naš pristup muzici, ali o njemu više i ne razmišljam.

Koliko je za razvoj vaše muzičke filozofije važno delovanje umetnika San Ra? U kojoj meri su vas njegovi umetnički koncepti i životne ideje inspirisali?

Ne bih rekao da je na mene jako uticao San Ra. Bio sam ga svestan, naravno, čak su me u jednom momentu pozvali i da se pridružim njegovom orkestru. Poštujem put koji je San Ra prešao, ali nisam baš pod njegovim uticajem.

Kako ste došli do ideje da istražujete afričke korene džeza? Šta biste rekli da je vaše najvažnije otkriće sa mnogobrojnih putovanja u Afriku?

Mnogi Afroamerikanci istraživali su svoju prošlost, istoriju Amerike i, kao rezultat svega toga, Afrike, jer smo upravo odatle stigli do mesta na kojem smo danas. Moj otac se interesovao za afroameričku kulturu, a ja sam postao zainteresovan za ovu temu kroz slušanje govora Malkolma Iksa. Kasnije, u srednjoj školi, sasvim svesno odabrao sam da proučavam afroameričku i afričku istoriju – pa sam, naravno, proverio odakle dolazi ta muzika koju sam već počeo da sviram. Nisam uopšte razmišljao o takozvanom džezu, jer je muzika iz Afrike najvažniji koren celokupne afroameričke muzike, kao i afrokubanske, afrobrazilske – ona je zaista temelj muzike obe Amerike. Opet, podvlačim, ne mislim na "džez".

Više puta sam odlazio u Afriku, ali su verovatno moja najvažnija otkrića na afričkom kontinentu bila onda kad sam otišao u Ganu 1993–1994, da proučim primere veza između muzike i govornog jezika, i kada sam krajem 1997. otišao u Egipat, da proučim primere iz istorije ljudske rase i to kako su nekad ljudi koristili simboličke jezike za komunikaciju. Trebalo bi zapravo da kažem da sve jezike smatram simboličkim, što uključuje i govorne i muzičke jezike.

Koliko ste toga i šta sve tačno naučili od muzičara iz drugih delova sveta? Da li je muzika zahvaljujući internetu konačno stvarno postala globalna?

Učim od svih, svuda gde idem. Ne mogu vam dati tačan brojčani podatak o procentu koliko toga naučim (smeh), ali zaista stalno učim. Muzika je oduvek bila globalna, jer su ljudi globalna pojava, a muzika je proizvod ljudi, kao što već rekoh. Internet zaista omogućava lakšu komunikaciju ideja, ali ideje su uvek bile tu, mnogo pre interneta.

A kako ste onda došli na pomisao da muzika pomaže prenos ideja? Da li je ta njena osobina prisutna u svim muzičkim tradicijama?

To uopšte nije moja ideja. Sve to se događalo mnogo pre mog rođenja i tu je sa nama od davnina. Muzika je jedan od načina na koji se ljudi izražavaju i stara je koliko i govorni jezik, možda čak i starija. Tako da ja muziku smatram jezikom, a razne vrste muzike – različitim jezicima. Nisam još video ili čuo za kulturu koja nema muziku.

Ko je po vama najveći vizionar džeza u današnjici, kome se iskreno divite? Kako će po vama izgledati džez u narednim decenijama – više tehnologiziran ili naprotiv sve prirodniji, analogniji?

Iskreno, nemam pojma. Ne razmišljam o *džezu* uopšte. Žao mi je što stalno moram da ovo napominjem, ali to je jednostavno i puna istina o tome kako razmišljam. Takođe, nikad ni o kome ne mislim u kategoriji *najvećeg* i slično. Sa druge strane, postoji puno, puno muzičara kojima se divim, pa bi ta lista – da je ovde izgovorim – bila stvarno preduga. Daću zato samo jedan primer: trenutno mi se jako sviđa muzika pijaniste Krejga Tejborna, to je moja preporuka za slušanje. ¶

ZORICA KOJIĆ i DRAGAN AMBROZIĆ

Zrelo, o zrelosti, za zrele

Pedro Almodovar (i) u ovom filmu spaja arthaus osobenost, s jedne, i pitkost izraza i lakoću komuniciranja sa širokom i širom publikom, s druge strane

U popularnoj muzici decenijama unazad skraćenica AOR ima mahom pežorativno značenje; AOR je akronim za 'adult oriented rock', dakle, za muziku čija su ciljna grupa odrasli ljudi. To podrazumeva upadljivu težnju ka srednjačenju i neprekidnim porivom za uprizorenim izrazom i odveć sigurnim potezima. Na drugoj strani, u aktuelnoj postavci filmskih stvari (a o tome je ovih dana javno zborio i Frensis Ford Kopola), krilatica *adult-oriented* pak referiše na zaumnije i zahtevnije filmske sadržaje. A kojih je, ukupno uzev, danas sramno malo, baš kao da zrela populacija i nije platežno superiorna i sveukupno demografski važna.

A Almodovar je u svom filmu pružio ponajpre to – film koji se nedvosmisleno (na nivou teme, motiva, narečene zahtevnosti, kao i izraza, te metatekstualnosti kao važnog sastojka) obraća upravo odrasloj publici prefinjenijeg filmskog ukusa. *Bol i slava* (ovdašnji distributer je kuća Cinefest), između ostalog, nošena je i jakim štimungom testamentarnosti, koja nije puka posledica činjenice da je Almodovar ovde posegnuo za sijaset autobiografskih stavki i autoreferenci, stvorivši pritom i film koji se, pomalo nenadano, naslanja na dva ranija filma iz različitih delova njegove filmografije – na čuvena ostvarenja *Zakon požude* i *Loše obrazovanje*. Testamentarnost proističe i iz odluke da za krovne motive uzme i starenje, bolest, nužnost rastanaka, neizbežna kajanja i samoprekore, hipohondriju, a isto tako i iz preovlađujućeg tona koji ovaj film pozicionira na tačku spoja mizantropije, cinizma, splina, nostalgije i samopreispitivanja. Sve pomenuto, naravno, predstavlja ogroman zalogaj i teško inicijalno breme, ali Almodovar je, posle niza vrlo dobrih filmova kojima je pak manjkalo ponešto za njega prepoznatljive ekscentričnosti, kadar da izađe na kraj i sa tako zamašnim ambicijama.

U svakom relevantnom aspektu *Bol i slava* jeste (možda i očekivano) zreo, kvalitetan i iznimno važan film značajnog autora; uz sve to, *Bol i slava* se, reklo bi se, posve slučajno (jer Almodovar je i sve svoje ranije filmove punio i snažio manje ili više upadljivim odblescima i uplivima vlastitog svetonazora), nadovezuje na u poslednjih par godina snažnu i vitalnoviralnu struju koja počiva na moćima tzv. autofikcije. Ovaj film, uz sve ostalo, može biti vrednovan i kao odličan filmski rad na temu i datosti autofikcije, gde Almodovar kreće od sebe i lično proživljenog i individualno sagledavanog ali pritom ne završava u vazda jalovom solipsizmu, nego stiže do upečatljive priče i autohtonog dela na (za poštovaoce i poklonike njegovog opusa i pripovednog i širег stila i izraza) dobro poznate teme. Istina, tu su prisećanja na rano detinjstvo u raljama teškog siromaštva, prikazi turbulentnih formativnih procesa iz ranih godina, motiv neprolazne vezanosti za majku, osvrt na stvaralačka lutanja i preispitivanja, ali tu je i nanovo nađena svežina u pristupu. Upravo stoga se da izvesti zaključak da se upravo tako snažno utemeljena i pozicionirana autofikcijska građa pokazala iznimno delotvornom kada je u pitanju rad jednog osvedočenog i usredsređenog veterana, što Almodovar, između ostalog, jeste. Na planu potonje recepcije pak Almodovar demokratično i staloženo prepušta gledaocima da sami razluče na koji način će ovaj njegov film gledati, iščitavati i pojmiti – kao autobiografsko delo već pominjanog jakog testamentarnog žiga ili kao potpuno fiktivnu priču u kojoj je svaka sličnost sa stvarnim oso-

bama i događajima posve slučajna ili je možda deo svesne autorske manipulacije ili je sve to skupa i možda još nešto, već u skladu sa pojedinačnim filmskim i drugim svetonazorima svakog gledaoca ponaosob. Uostalom, baš kao što je sam Almodovar naglasio na samom početku predgovora svoje prozne knjige *Pati Difusa i druge stvari* (preveo Slavoljub Veličković, u izdanju Nova Holdinga): "Kada mislim na budućnost ove knjige, mislim naravno na listu bestselera; a kada mislim na nju, neprestano se pitam da li će se nalaziti u odeljku beletristike ili dokumentarne proze. Ja je neću klasifikovati, jer *Pati Difusa i druge stvari* pripada i jednom i drugom rodu."

Upravo tako, *Bol i slava* je bezmalo odličan film koji u sebi miri još par značajnih oprečnosti – ako prihvatimo kovanicu dramedija (spoj drame i komedije) kao legitiman filmski rod i žanr, ostaje nam činjenica da Almodovar (i) u ovom svom filmu spaja arthaus osobenost, s jedne, i pitkost izraza i lakoću komuniciranja sa širokom i širom publikom, s druge strane. Pomenuti ton se kreće i po liniji razdvajanja opore drame o svođenju računa i britke crnohumorne komedije lične i okolnih i obližnjih naravi, naravno, imajući u vidu i potentnost dominantnog svešpanskog i iberijskog mentaliteta, a taj spoj ostaje konstanta u Almodovarovom radu, evo, do dela kojima se sugeriše skori fajront u toj čudesno vitalnoj i pouzdanoj filmskoj radionici. Na planu izraza, pak, Almodovar ostaje blizak proverenim i dalje učinkovitim obrascima, uz primetan dašak omaža majstorima italijanskog neorealizma. Tu je nanovo pop-kultura kao značajna mirođija i u ovoj Almodovarovoj čorbi, koja ovde stupa ruku pod ruku sa već pominjanom metatekstualnošću i autoreferentnošću, bez kojih *Bol i slava* svakako ne bi bio film ovakvog šarma, zamaha, gabarita, pa i sveukupnog kvaliteta i značaja. U domenu pojavnog Almodovar se, nimalo iznenađujuće, drži naglašenog kolorita, tu i tamo posežući za spokojnijim i nostalgičarski upotrebljenim pastelnim nijansama i ukrasima. U priči koja predstavlja i klackalicu reminscencijskih flešbekova i preglednog linearnog načina pripovedanja Almodovar do samog kraja održava i pipavu ravnotežu između ta dva aspekta naracije, i vešt ritam. Na kraju, kao što je to bio slučaj sa baš svim prethodnim njegovim celovečernjim filmovima, i ovaj dobar deo svoje moći i ubedljivosti crpe iz odličnih i vidno promišljenih i brižno artikulisanih glumačkih kreacija, što se ponajpre odnosi na vidno nadahnutog Banderasa, te Penelope Krus i Hulijetu Serano, ali i na brojne izvrsne epizodiste (sa Leonardom Sbaraljom na čelu).

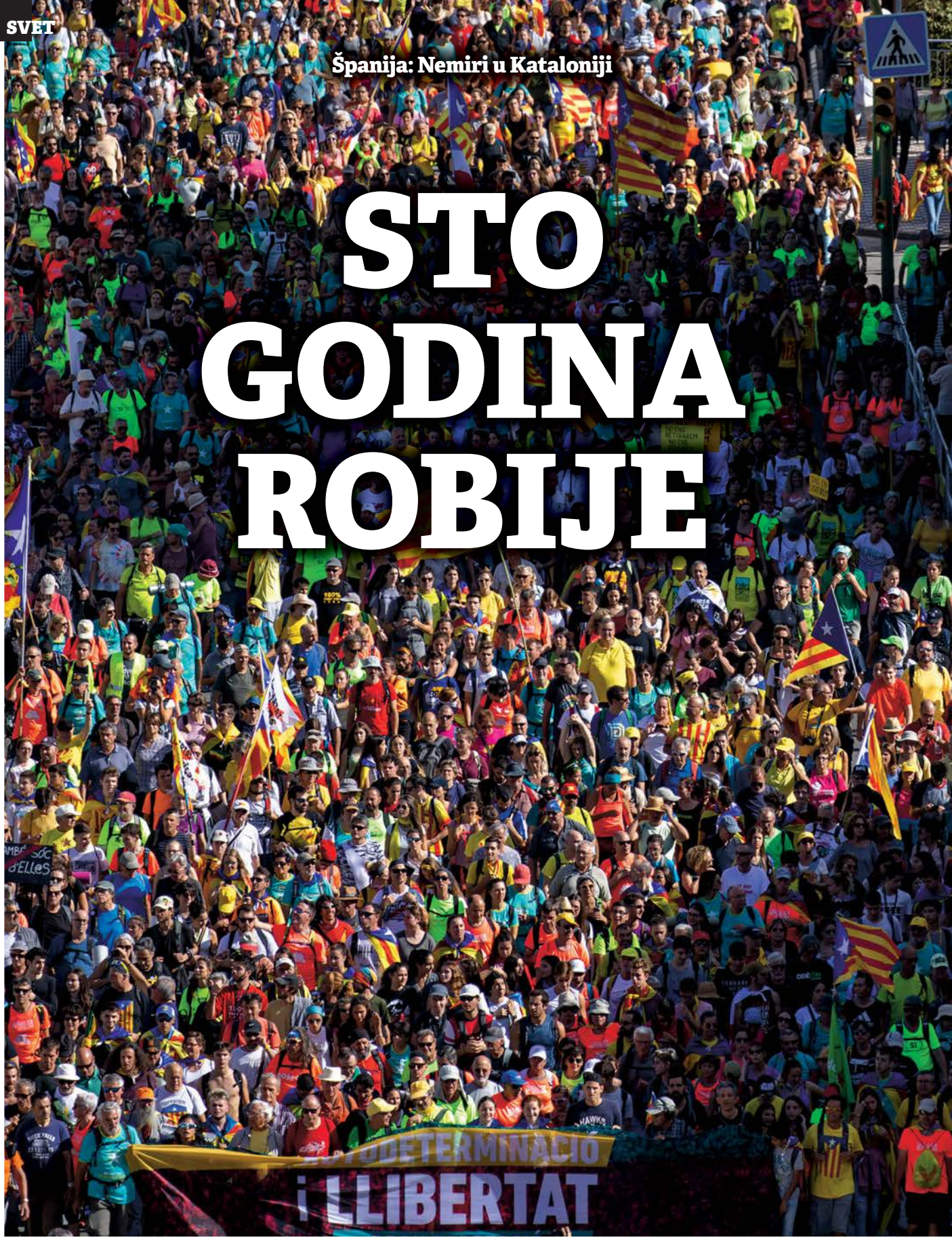
Poznavaoci/ljubitelji Almodovara su svakako svesni koliko je u pripovedačkom i filmskom izrazu ovog majstora važna emotivna dimenzija priče (a to je ono što najpre pobuđuje pažnju, radost ili tugu prepoznavanja, kao i empatiju kod gledalaca); emotivnost, na svu sreću, brzo postaje i ključni adut i pogonsko gorivo ovog filma, te *Bol i slava* pokazuju kako se jedna očito autofikcijska ili autobiografska priča o poznijim godinama, raznim nevoljama, hipohondrijom, stvarnim mukama, prokrastinacijom, nepremostivim nezadovoljstvima i golemim nesigurnostima određenim i obojenim danima filmskog reditelja na zalasku kreativnih moći može iščitavati i doživeti kao vrsna priča o univerzalnim a neprolazno bolnim i složenim stradanjima i snalaženjima duše na nekom opštem nivou i u lako prepoznatljivom ruhu. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Španija: Nemiri u Kataloniji

STO GODINA ROBIJE

Barselonu potresaju nemiri nakon što je nekolicina vođa katalonskog secesionističkog pokreta osuđena na višegodišnje zatvorske kazne. Novo razbuktavanje katalonske krize uticaće na ishod vanrednih parlamentarnih izbora raspisanih za 10. novembar

OD POVORKE DO NEMIRA:
Barselona oktobra 2019.
Fotografije: AP

Slike masovnih demonstracija i žestokih sukoba demonstranata sa policijom u Barseloni, koju godišnje poseti blizu petnaest miliona turista, izazvali su veliku zabrinutost širom Evrope. Povod: presuda Vrhovnog suda Španije od 14. oktobra čelnim ljudima katalonskog secesionizma.

Na kazne od devet do trinaest godina zatvora zbog organizovanja referenduma o nezavisnosti autonomne španske pokrajine Katalonije oktobra 2017. godine, izazivanja nemira i finansijskih malverzacija osuđeno je devetoro ljudi. Među osuđenicima nalaze se bivši potpredsednik katalonskog Đeneralitata (regionalna vlada) Oriol Žunkeras, koji je jedini osuđen na kaznu od trinaest godina zatvora, kao i predsednica katalonskog parlamenta iz vremena održavanja referenduma Karmen Forkadel, koja je osuđena na jedanaest i po godina zatvora.

Iako je tužilaštvo za optužene tražilo kazne do dvadeset pet godina robije zbog krivičnog dela pobune koje podrazumeva upotrebu sile radi promene ustavnog uređenja, Vrhovni sud Španije ih je u sudskom postupku, u kojem je dokazano da je bilo nasilja koje se ne može pripisati tadašnjim nosiocima najviših funkcija, osudio za krivično delo protiv javnog reda i poretka. Ovo krivično delo, iako ne uključuje njihovo učešće u pobuni, podrazumeva sprečavanje vanpravnim putem primenu zakona ili kršenje zakonite vlasti. Istovremeno, sud smatra da krajnji cilj secesionističkih lidera nije bio nezavisnost Katalonije, već da se izvrši pritisak na centralnu vlast. Sudski proces i presudu izbeglo je šest optuženih Katalonaca koji se od 2017. godine nalaze u bekstvu, a među kojima je i bivši predsednik katalonskog Đeneralitata Karl Pudemon, koji se nastanio u Belgiji. Donošenje presude omogućilo je reaktiviranje međunarodne poternice za njim koja je ukinuta 2018. godine nakon što je Nemačka, u kojoj se tada nalazio, odbila da ga izruči.

Pudemon se, nakon što je Belgija je primila evropski nalog za njegovo izručenje Španiji, odazvao pozivu belgijskog tužilaštva. Nakon što je dao izjavu da ne želi da bude izručen Španiji, pušten je na slobodu. Dok belgijske sudske vlasti razmatraju imunitet za Pudemona, Španija strepi da bi on u međuvremenu mogao da pronađe utočište u nekoj zemlji izvan Evropske unije.

Imajući u vidu krivična dela za koja su katalonski secesionisti optuženi, mnogi pravnici smatraju da bi obe strane mogle da budu zadovoljne presudom. Sa jedne strane, izbegnuta je visoka kazna koju je tražilo tužilaštvo, dok sa druge strane relativno veliki broj godina na koje su secesionisti osuđeni može sasvim dobro koristiti centralnim vlastima kao upozorenje za svakoga kome bi nešto slično moglo pasti na pamet.

Istovremeno, tvrdokorni unitaristički sektori negoduju zbog činjenice da je Katalonija jedina autonomna pokrajina u Španiji u čijoj su nadležnosti upravljanje i izvršenje kazni u kazneno-popravnim ustanovama, što bi, smatraju, lako moglo dovesti do ublažavanja zatvorskih kazni na koje su secesionisti osuđeni. Tako bi već nakon nekoliko meseci mogli da steknu pravo na tzv. "treći kazneni stepen" koji bi im omogućio da veći deo vremena provode na slobodi, dok bi imali obavezu da u zatvoru prenoće.

REAKCIJE NA PRESUDU

Ovom presudom je, po mišljenju unitarista, stavljena tačka na katalonski separatistički proces koji je započeo 2012. godine u vreme prve secesionističke katalonske vlade, koja je zahtevala da se organizuje referendum o nezavisnosti. To potkrepljuje i izjava predsednika tehničke vlade Španije Pedra Sančesa nakon donošenja presude: "Danas se završava sudski proces za primer i istovremeno potvrđuje politički brodolom jednog drugog procesa koji je propao u svom pokušaju da pridobije unutrašnju podršku i međunarodno priznanje... potrebno je ostaviti ekstremizme po strani i započeti etapu u kojoj će sloga biti jedan od stubova Katalonije." »

SUZAVCEM PROTIVU DEMONSTRANATA: **Protest koji se otrgao kontroli**
Foto: AP

Sa druge strane, aktuelni predsednik katalonskog Đenaralitata Kim Tora nazvao je presudu "nepravednom i nedemokratskom", rekao da "predstavlja uvredu za demokratiju i neuvažavanje Katalonaca". I zahtevao je da osuđenici budu pomilovani. Viđenje presude izneo je preko svog Tviter naloga i Puđdemon: "Ukupno 100 godina zatvora. Nečuveno. Sada sam više nego ikada na vašoj strani i na strani vaših porodica. Moramo reagovati. Za budućnost naše dece. Za demokratiju. Za Evropu. Za Kataloniju."

Usledili su višednevni protesti u više gradova u Kataloniji, koji su započeli desetočasovnom blokadom aerodroma u Barseloni. Policija je koristila vodene topove, suzavce, oko 600 osoba je povređeno, više stotina kontejnera je ili zapaljeno ili korišćeno kao barikade, a materijalna šteta koja je pričinjena u Barseloni meri se u milionima evra. Sve ovo kulminiralo je generalnim štrajkom u Kataloniji koji su 18. oktobra organizovali secesionistički sindikati. Procenjuje se da bi katalonska ekonomija mogla biti oštećena za preko 600 miliona evra.

DEMOKRATSKI CUNAMI

Blaga i neubedljiva osuda nasilja Kima Tore usledila je tek nakon četvrtog dana nereda, a kao krivce za nerede je naveo "infiltrirane grupe". Nakon ove usledila je izjava u lokalnom parlamentu o potrebi organizovanja novog referenduma o nezavisnosti Katalonije koji će on nastojati da sprovede pre kraja svog mandata (decembar 2021): "Zalagaću se da se na kraju ovog mandata ponovo ostvari pravo na samoopredeljenje. Ako smo zbog postavljanja glasačkih kutija za samoopredeljenje osuđeni na sto godina, moraćemo ponovo da ih postavimo."

Aktuelna situacija u Kataloniji iznela je na videlo da među secesionistima ne vlada jedinstvo kada je u pitanju definisanje predstojećih koraka i načina borbe za nezavisnost, pa tako ni navedena izjava Kima Tore nije naišla na odobravanje drugih poslaničkih grupa secionističkog bloka u lokalnom parlamentu. Ispraćena je gotovo neprimetnim aplauzom i izjavom predstavnika Katalonske republikanske levice – kojoj pripada i osuđeni Oriol Žunkeras – da nije vreme za određivanje datuma za novi referendum o nezavisnosti.

Svojevrsni sociološki fenomen koji je ova kriza iznedrila i koji svojim anonimnim i pomalo mističnim delovanjem budi veliko interesovanje Španaca jeste pojava secesionističke grupe Demokratski cunami. Reč je o grupi koja sebe definiše kao nenasilnu organizaciju čiji je krajnji cilj nezavisnost Katalonije putem pozivanja na građansku neposlušnost. Bez vidljivih lica, sa veb-stranicom i nalozima na društvenim mrežama, Demokratski cunami daje uputstva o mestima okupljanja, pa je tako i svoju prvu i najznačajniju akciju izveo desetočasovnom blokadom aerodroma El Prat u Barseloni. Dok nagađanja u vezi sa mogućim organizatorima ove grupe traju, Karl Puđdemon je iz Belgije demantovao glasine da bi on mogao biti jedan od organizatora. "Istražni proces je u toku, raspolažemo efikasnom obaveštajnom službom, i budite sigurni da ćemo ustanoviti ko stoji iza svega ovoga", izjavio je ministar unutrašnjih poslova Španije Fernando Grande-Marlaska.

Za razliku od 2017. godine, kada je protivustavno jednostrano proglašena nezavisnost Katalonije i kada je ovaj čin propraćen brojnim izjavama podrške zvaničnika Evropske unije centralnim vlastima u Španiji, sada se stiče utisak da institucije Evropske unije ne pokazuju preteranu zabrinutost zbog aktuelne situacije u Kataloniji. Jedan visoki zvaničnik Evropske komisije je izjavio da je "Brisel mnogo više zabrinut zbog činjenice da Španija već duže vreme ima tehničku vladu nego zbog trenutne situacije u Kataloniji".

IZBORNA KOMBINATORIKA

Još uvek je neizvesno kakve bi posledice ova presuda mogla imati na rezultate parlamentarnih izbora. Nakon izbora 28. aprila Socijalistička radnička partija Španije (PSOE), koja je dobila najviše glasova nije uspela da postigne dogovor sa strankom ekstremne levice Podemos zbog čega su ponovo raspisani parlamentarni izbori za 10. novembar. Prema nekim mišljenjima, glasači levice mogli bi da "kazne" svoje stranke zbog "stavljanja stranačkih i ličnih interesa ispred opštih", dok drugi smatraju da su u glavama Španaca još uvek sveže korupcionaške afere zbog kojih je smenjena prethodna vlada Marijana Rahoja.

Upravo je katalonsko pitanje jedna od tačaka oko koje PSOE i Podemos nisu uspeli da pronađu zajednički jezik. Dok je Podemos donedavno otvoreno zagovarao potrebu raspisivanja paktiranog referenduma između Madrida i Barselone o pravu na samoopredeljenje Katalonije, osvrćući se istovremeno na katalonske osuđenike kao na "političke pritvorenike", socijalisti insistiraju da španski Ustav ne predviđa mogućnost organizovanja referenduma o nezavisnosti.

Celu stvar dodatno komplikuje i činjenica da je aktuelna tehnička vlada Španije uspela da dođe na vlast uz podršku, između ostalih, secesionističkih stranaka iz Katalonije koje bi, veruje se, za podršku nakon novembarskih izbora mogle tražiti amnestiju optuženih. Protivnici premijera Sančesa smatraju da je upravo to razlog što socijalisti uoči izbora izbegavaju eksplicitne izjave u vezi sa presudom Vrhovnog suda. Mada predsednik Vlade ima diskreciono pravo da pomiluje osuđenike, malo je verovatno da bi se za tako nešto odlučio bez blagoslova Vrhovnog suda.

U međuvremenu su se opozicione stranke desnog centra, poput Narodne stranke i Sijudadanosa, utrkivale u populističkim kritikama na račun Vlade Pedra Sančesa, zahtevajući odlučniju reakciju Madrida na situaciju u Kataloniji i na izjave zvaničnika lokalne katalonske vlade. Dok Narodna stranka traži primenu Zakona o nacionalnoj bezbed-

nosti, kojom bi se lokalna policija i ostale bezbednosne snage u Kataloniji stavile pod kontrolu centralnih vlasti, stranka Sijudadanos, poredeći situaciju u Barseloni sa situacijom kroz koju su prolazili gradovi poput Alepa ili Bagdada, ide korak dalje i traži da španska vlada ponovo uvede član 155. Ustava kojim bi se privremeno ukinule sve nadležnosti institucija katalonske vlade i prebacile na nacionalne. Ovaj član Ustava već je korišćen nakon jednostranog proglašenja nezavisnosti Katalonije 27. oktobra 2017. godine.

Mnogi se pribojavaju da bi rasplamsavanje situacije u Kataloniji moglo da dovede do stvaranja nacionalizmom nabijenog ambijenta, koji bi pogodovao dodatnoj popularizaciji stranke ekstremne desnice Voks, čiji je lider Santjago Abaskal presudu Vrhovnog suda okarakterisao "kao sramnu i izrazito blagu".

Izvesno je da će novi premijer pred sobom imati veliki izazov kada je u pitanju kanalisanje nezadovoljstva Katalonaca koji se zalažu za nezavisnost (prema poslednjim istraživanjima Centra za istraživanje javnog mnjenja katalonskog Đeneralitata, podršku nezavisnosti Katalonije pruža 44 odsto Katalonaca, što predstavlja najnižu podršku secesionizmu od 2017. godine). Poput predstavnika katalonskih secesionističkih stranaka koji se u svojim izjavama ne obaziru na većinsko katalonsko raspoloženje, ni zvanični Madrid ne bi trebalo presudu da posmatra kao tačku na "proces" kojom je uspešno završena još jedna nacionalizmom obojena etapa. U tom smislu, ilustrativna je izjava potpredsednice Ustavnog suda Španije Enkarnasion Roke, koja je izjavila da "katalonski problem nije problem pravne, već političke prirode i da se kriza ne može rešiti presudom".

Rešenje aktuelne krize u postsudskom periodu neki analitičari vide u aktivnom dijalogu Madrida i Barselone uz širok politički konsenzus svih demokratskih snaga, kao i u eventualnom redefinisanju Ustava koji bi dozvolio federalno uređenje zemlje. Prioritet bi, po mišljenju brojnih stručnjaka, trebalo dati pitanju teritorijalnog redefinisanja Španije, koje je zastarelo i skrojeno u skladu sa potrebama vremena španske tranzicije neposredno nakon Frankove smrti (1975). ¶

MARKO FERNANDEZ

Gašenje svetle zvezde

Nakon što je predsednik Francuske Emanuel Makron blokirao početak pristupnih pregovora Severne Makedonije sa Evropskom unijom, vlast u Skoplju je raspisala vanredne izbore. Makronova samopromocija, egocentrična politika političara koji sebe vidi kao lidera EU, izazvala je nove tenzije na Balkanu

RAZOČARAN: Zoran Zaev
Foto: AP

Za "Vreme" iz Skoplja

Dugo očekivani početak pristupnih pregovora između Severne Makedonije i Evropske unije odložen je uz maglovito obećanje da će se isto pitanje razmatrati na samiti EU na proleće naredne godine. I pored izvesnog članstva u NATO, javnost u državi, koja je s pravom ubeđena da su ispunjeni svi uslovi koje je postavio Brisel, duboko je razočarana.

Pogotovu nakon što je predsednik Francuske Emanuel Makron priznao da je velika većina država bila "na strani" Makedonije, ali ne i Albanije, i da je on lično bio protiv razdvajanja dva suseda na putu ka EU, jer bi "zeleno svetlo za Severnu Makedoniju bez Albanije bila "smrtonosna politička greška". Makron smatra da bi to moglo da izazove "političke i socijalne pokrete neverovatnog nasilja", ne samo kod albanske manjine u Severnoj Makedoniji, nego i u svim zemljama gde ima albanske manjine.

Iako je Makron pozdravio napore severnomakedonskog premijera Zorana Zaeva oko Prespanskog dogovora i ustavnih promena u zemlji, naročitu zabrinutost je izazvala njegova izjava da punopravno članstvo u EU ne treba biti "jedinstvena politika prema zemljama u susedstvu Unije" i da o njima treba postići "stratešku agendu", čime je doveo u pitanje evropsku perspektivu država Zapadnog Balkana, koja im se obećava poslednjih petnaest godina, još od samita u Solunu. Tako su bačeni u vodu i zaključci prethodnog sastanka Saveta EU u junu. »

ISTORIJSKA GREŠKA

Pokušavajući da ublaži situaciju, kancelarka Nemačke Angela Merkel je najavila da će pokušati da preko bliskih kontakata sa Severnom Makedonijom i Albanijom "svede posledice na najniži mogući nivo", naglašavajući da otvaranjem pregovora nije zagarantovan uspešan kraj.

Predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker je na kraju samita izjavio da se radi o "istorijskoj grešci", jer je EU ohrabrivala Severnu Makedoniju i Albaniju i davala im "javna obećanja" da će dobiti datum za početak pristupnih pregovora.

I komesar za proširenje Johanes Han je poručio da je EU odgovorna što nije ispunila obećanje zbog unutrašnjih problema, što je "štetno po kredibilitet EU ne samo na Zapadnom Balkanu već i šire".

Mnogo oštrija je bila predsednica Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Srbije i EU Tanja Fajon, koja je istakla da je Francuska igrala "prljavu igru", čiju će cenu platiti sve članice i da su potkopani kredibilitet i interesi EU na Balkanu.

PODRŠKA SAD

Makedonski ministar spoljnih poslova Nikola Dimitrov je poručio da je najmanje što EU duguje regionu da bude iskrena. "Ako već nema konsenzusa oko evropske budućnosti Zapadnog Balkana, ako ne važi obećanje sa Samita u Solunu 2003, građani zaslužuju da to i znaju", rekao je Dimitrov i dodao da će Severna Mekedonija dok čeka obnavljanje konsenzusa, nastaviti da brani evropske vrednosti.

Premijer Zaev je telefonom izneo generalnom sekretaru NATO-a Jensu Stoltenbergu "razočaranje i frustraciju građana zbog istorijske greške EU", i naglasio da je važna poruka iz Vašingtona da SAD ostaju strateški partner Severne Makedonije i Albanije i da je i Amerika razočarana što "Evropski savet nije prepoznao snažne reformske napore dve zemlje" koje se odupiru spoljnim akterima koji žele da potkopaju zapadne vrednosti i evroatlantsku zajednicu. Možda Zaev iz ovakvih stavova crpi svoj optimizam pa je domaćoj javnosti poručio: "Mi očekujemo punopravno članstvo u EU, odnosno da već sledećom prilikom EU donese odluku o početku pregovora Savernom Makedonijom." Rekao je i da RSM ostaje na putu demokratije, vladavine prava i ljudskih sloboda i prava.

VANREDNI IZBORI

Na susretu kod predsednika države Steve Pendarovskog predstavnici vlasti (SDSM i DUI), opozicije (VMRO-DPMNE) i još tri manje albanske partije, lako su se sporazumeli da će se 12. aprila naredne godine održati vanredni parlamentarni izbori, koje je zatražio Zaev nakon što je Makron blokirao početak pristupnih pregovora RSM. Svi su ponovili već poznate slogane da je EU (i NATO) i dalje jedina opcija za RSM, te da je jedino važno da izbori budu fer i demokratski, pa neka najbolji pobedi.

Iako je Zaev tražio da izbori budu 22. ili 29. decembra, rok je pomeren zbog formiranja prelazne vlade, koja bi prema Dogovoru iz Pržina organizaciju izbora i vlast preuzela sto dana pre izbora – 3. januara 2020. kada će kabinet Zaeva podneti ostavku. Tehničku vladu (koja je prvi put sprovodila izbore 2016) predvodio bi novi premijer koga postavlja partija sa najvećim brojem mandata, a biće izabrani i novi ministri unutrašnjih poslova (iz najveće opozicione partije), kao i rada i socijalne politike.

"Dvanaestog aprila nek je sa srećom svim građanima, nek je sa srećom našoj zemlji. Verujem da će 12. aprila građani mudro doneti odluku, na kojoj će trasirati put po kome ćemo mi političari voditi našu zemlju i naš narod", rekao je Zaev nakon dogovora. Sreća će i te kako biti potrebna, jer će zemlja u još jedne izbore ući bez popisa stanovništva, koji je ponovo otkazan na neodređeno vreme, i sa, najblaže rečeno, kontroverznim biračkim spiskom punim "fantoma".

"JESAM LI VAM LEPO REKAO"

Iako je posle blokade od strane Francuske bilo spekulacija i da će Zaev podneti ostavku, njegovo insistiranje na brzim izborima je za pojedine analitičare nepotreban potez. Prihvatanje odgovornosti jeste vrlina poštenog čoveka i retkost među makedonskim političarima, ali frustriranoj Makedoniji bi umesto šestomesečnog predizbornog haosa daleko više prijale istinske reforme i duboki rezovi u pravosuđu, kao i konačno uspostavljanje pravne države, hrabriji potezi u ekonomiji, prosveti ili zdravstvenom sistemu. Time bi i toliko priželjkivana Evropa bila bliža.

Vanredni izbori su možda dosledno sprovođenje u delo upozorenja koja je makedonska vlast na vreme slala EU, da bi nova blokada mogla dobro da uzdrma njenu poziciju i podstakne vraćanje države "na staro", na antievropsku politiku bivšeg premijera i begunca od pravde Nikole Gruevskog i njegovog režima, koji su čitavu deceniju udaljavali državu od EU.

Pitanje je da li je ta "jesam li vam lepo rekao" politika zaista u interesu Severne Makedonije, iako je ljutnja Zaeva razumljiva nakon što je evropske lidere u Briselu molio da postanu "heroji" Makedonaca rečima: "Ne gasite svetlu zvezdu ka kojoj težimo, nemojte da postanete naša prepreka!"

VEĆ VIĐENO

Jer, u pogledu evrointegracija Makedonija je već bila u sličnim situacijama koje u domaćoj javnosti lako raspiruju podozrivost o istinskim ciljevima i namerama EU u odnosu na Zapadni Balkan: ocena Badenterove komisije tokom raspadu Jugoslavije; Lisabonska deklaracija iz 1991, kada je zahtevano da se izbriše "Makedonija" iz imena države; samit NATO-a u Bukureštu 2008, kada država nije dobila članstvo zbog grčkog veta... Vlast Gruevskog je iskoristila veliko razočaranje posle sastanka u Bukureštu 2008. za jačanje izolacionističke politike utemeljene na žestokoj propagandi, sa dobro poznatim floskulama o zaverama i stranim plaćenicima. Na taj način se čitavu deceniju održala na vlasti.

Albanski mediji najavljuju posetu Makrona Albaniji i Severnoj Makedoniji sledećeg meseca, ali je otvoreno pitanje koja bi bila svrha te posete. U ovom momentu netrpeljivost usmerena protiv Makrona i Francuske ključa na društvenim mrežama, ali i u jednom broju ozbiljnih medija.

Sa druge strane, bivši premijer Grčke Aleksis Cipras izjavljuje da su "evropske vrednosti nekada jače na Balkanu nego u Briselu", a bivši bugarski ministar spoljnih poslova Solomon Pasi da francuska blokada u Briselu "gura Severnu Makedoniju i Albaniju u ruke Rusije, Turske ili Irana" i podseća koliko je truda uložila Rusija da spreči Makedoniju da uđe u NATO. ¶

SINIŠA STANKOVIĆ

Velika strateška greška

Sporna odluka Donalda Trampa da povuče američke trupe i tako otvori put za tursku invaziju na sever Sirije poremetila je odnos snaga u regionu. I to na štetu SAD

RUSIJA NA DOBITKU: Donald Tramp i sever Sirije pogođen turskom ofanzivom
Foto: AP

Trampova naprasna odluka da ne ometa turski upad na sever Sirije izazvala je lavinu osuda iz redova američkih demokrata, ali i mnogih republikanaca. Jedan od njegovih najodanijih pristalica senator Lindzi Grejem rekao je da je Tramp napravio veliku grešku: "Ne sluša svoje komandante. Ne sluša svoje savetnike. Podrazumevajući da je Kurdima danas bolje nego juče pravi najveću grešku u svom mandatu. To je prosto neverovatno."

Pridružio mu se i vođa republikanaca u Senatu Mič Mek Konel, koji u tekstu za "Vašington post" ocenjuje da je odluka američkog predsednika "velika strateška greška". Mek Konel smatra da protivnici SAD "uživaju" u haosu koji je nastao: "Kombinacija povlačenja SAD i eskalirajućeg sukoba Turaka i Kurda za našu zemlju predstavlja strateški košmar... Ako se ne obustavi, naše povlačenje će podstaći brutalni Asadov režim i njegove iranske pomagače da povećaju svoj uticaj."

Senator demokrata Kris van Holen govorio je o povratku džihadista na scenu, te da je "ovo što se dešava etničko čišćenje" i da među turskim saveznicima "ima mnogo elemenata Al Nusre, koja potiče od Al Kaide, i odlučni su da istrebe sirijske Kurde".

DIPLOMATSKA UZBUNA

Da je ovo ozbiljan problem, smatraju i predstavnici administracije. Dopisnik televizije NBC Ričard Engel kaže da su američki zvaničnici u stanju uzbune, jer misle da bi SAD mogle biti pozvane na odgovornost: "Diplomate u Vašingtonu zvone na uzbunu jer bi SAD jednog dana mogle biti pozvane na odgovornost za zločine protiv čovečnosti. Jer su im otvorile vrata, posmatrale ih, podstrekivale (Trampove izjave) i nisu ih sprečile."

Trampu je od svega toga izgleda važnije šta poručuje biračima. U predizbornoj kampanji 2016. obećao je povlačenje američkih trupa sa Bliskog istoka. Posle napada na naftna postrojenja u Saudijskoj Arabiji prošlog meseca, za koji su SAD optužile Iran, ipak je odlučio da tamo pošalje još vojnika, što je takođe izazvalo kritike. Sada se u američkoj javnosti javljaju ocene da je ishitreno povlačenje iz Sirije zapravo Trampov pokušaj da zabašuri slanje još tri hiljade vojnika u Saudijsku Arabiju. Na kritike iz obe partije Tramp ponavlja: "Potpuno razumem obe strane. Ali kampanju sam zasnivao na tome da ću naše vojnike vratiti kući, i to što je brže moguće."

NAIVAN BLEF

Povod da sprovede tu nameru Trampu je 6. oktobra dao predsednik Turske Tajip Redžep Erdogan. Prema "Njujork tajmsu", pred kraj telefonskog razgovora o trgovini i odbrambenoj saradnji Erdogan je rekao da počinje ofanzivu na sever Sirije kojom je pretio mesecima. Tramp je brzo prelomio i pokrenuo povlačenje američkih vojnika. Pozivao se i na članstvo Turske u NATO: "Sirija ne želi da joj Turska uzme zemlju, to mogu da razumem. Ali kakve to veze ima sa SAD, treba li da se borimo sa članicom NATO-a da bi Sirija, koja nam nije prijatelj, sačuvala teritoriju." »

Erdogan i pored sankcija SAD nekim turskim ministarstvima i zvaničnicima ne odustaje od svog plana, a osim izjava pojedinih američkih političara, članstvo Turske u NATO-u za sada nije pod znakom pitanja. To je osetljiva tema, jer se u Turskoj, pored svega drugog, nalazi za NATO bitna vazdušna baza Indžirlik. U njoj se pored američkih vojnika nalaze i nuklearni projektili, koji se ne mogu lako izmestiti. Sve u svemu ispada da su Trampove pretnje bile blef koji je Erdogan prozreo.

Izbori u SAD se bliže i Tramp nije hteo da rizikuje u Siriji. Erdogan je iskoristio krizu i krenuo na političke protivnike u zemlji. Počela su hapšenja kritičara vojne akcije na društvenim mrežama i demonstranata na ulici. Na jugoistoku

DOBIJENA BITKA: Turski vojnici nakon zauzimanja sirijskog grada Manbiza
Foto: AP

zemlje smenjeno je još pet gradonačelnika iz redova prokurdske opozicije, koji su i uhapšeni.

RIZIČAN POTEZ

Erdoganu je kriza dobrodošla i da pokrije političke neuspehe u poslednje vreme posle poraza u Ankari i Istanbulu na lokalnim izborima ove godine. Najavio je promene u vladi. Mnogi Turci su se ponadali da one obuhvataju smenu ministra finansija i Erdoganovog zeta Berata Albajraka. Sada od promene ministara nema ni traga ni glasa.

Erdoganov potez ipak je rizičan. Pažnja turske javnosti trenutno je usmerena na Siriju, ali je pitanje koliko dugo će tako ostati. Eskalacije tenzija i sukoba ugrožavaju već slabu ekonomiju, a Erdogan je u vojnu operaciju uložio veliki politički kapital. Popularnost u domaćoj javnosti mu je prilično pala u poslednjih pola godine. Jedan od razloga za to je i tri miliona izbeglica iz Sirije, koji su već godinama zaglavljeni u Turskoj. Ako ne uspe da ih iz Turske prebaci na sever Sirije, što već neko vreme obećava, imaće veliki problem, i politički i finansijski. Pitanje je i kakvi će odnosi Turske i drugih zemalja u NATO-u biti posle svega. Sada su višegodišnje tenzije dodatno porasle, a tome je doprinela i kupovina ruskog raketnog sistema S-400.

NOĆNA MORA

Najveću korist od turske ofanzive trenutno ima sirijski predsednik Bašar el Asad. Lokalne vlasti na severu Sirije koje su ranije proglasile autonomiju (Rožava) sada su se pred naletom turske vojske okrenule Damasku. Zvaničnik Damaska Badran Džia Kurd rekao je da je u fokusu vojna saradnja: "Ovo je preliminarni vojni sporazum. O političkim aspektima nismo razgovarali, njih ćemo razmatrati kasnije."

Komandant snaga odbrane Rožave Ferhat Abdi Šahin u tekstu za "Forin polisi" kaže da su kompromisi nužni: "Znamo da ćemo morati da napravimo bolne kompromise sa Moskvom i Bašarom el Asadom ako odlučimo da sarađujemo sa njima. Ali ako moramo da biramo između toga i genocida nad našim narodom, izabraćemo živote naših ljudi." Sirijska vojska je već ušla u gradove Manbidž i Kobani na ugroženom području, a linijom između sirijske i turske vojske patrolira ruska vojna policija.

Bivši obaveštajac Erik L. Robinson, koji je u američkom Nacionalnom protivterorističkom centru radio na strategiji protiv Islamske države, sve ovo naziva "kontraobaveštajnom noćnom morom" za SAD. Smatra da će kurdske snage Siriji morati da otkriju "tehnike, taktike i procedure, imena i lokacije", što su "hteli ili ne" saznali tokom ranije saradnje sa SAD na terenu. Robinson strahuje da bi poverljivi podaci mogli da dospeju i do drugih: "Kakav trijumf za ruske obaveštajne službe – pet godina istorije elitnih snaga NATO."

PROSTOR ZA RUSIJU

Kao možda najveći dobitnik usred haosa Erdoganove invazije i žalopojki zapadnih medija nad sudbinom Kurda stoji ruski predsednik Vladimir Putin. Pošto je održao dobre odnose sa Asadom, Putin sada ima mogućnost da sa pozicije posrednika sa Turskom utiče na tamošnje buduće prilike. Američki senator Mek Konel je kritikujući Trampovu odluku upravo to imao u vidu: "Mi ignorišemo namere Rusije da obezbedi sve bolju poziciju u Siriji i nagomila moć i uticaj na Bliskom istoku i šire." Putin sebi kao plus može da upiše i to što je njegov saveznik Asad uprkos svim pritiscima Zapada do sada ostao na vlasti.

Rusija je u pregovorima o sirijskoj krizi pod pokroviteljstvom UN imala veliku ulogu. Uporedo je sa Turskom, Iranom i Sirijom vodila pregovore u Astani, gde je predložila nacrt novog ustava Sirije. O njemu je Putin govorio uoči nedavne posete Saudijskoj Arabiji, prvoj posle dvanaest godina: "Prvi korak je rad na ustavu, bilo putem izmena ili stvaranja novog. U svakom slučaju, on mora štititi interese svih etničkih i verskih grupa, bili oni suniti, šiiti, alevije ili hrišćani." Prema Putinu, sve to podrazumeva poštovanje teritorijalnog integriteta Sirije, bez prisustva stranih trupa, pa i ruskih. Ako u tome uspe, smatraju ruski analitičari, Putin će ostvariti "značajnu geopolitičku pobedu".

U trenutku kada SAD povlače vojsku iz Sirije, Rusiji se otvara veći prostor da utiče na ponašanje Turske. U kom pravcu, možda nagoveštava izjava Putinovog portparola Dmitrija Peskova, koji je, kako prenosi "Komersant", rekao da razvoj događaja na severu Sirije "izuzetno zabrinjava" rusko rukovodstvo i da bi turske operacije mogle da naštete "procesu političkog rešavanja" krize u toj zemlji. ¶

PEĐA ANĐELKOVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Nužda i služba

Kasnio sam u bioskop, uleteo u salu posle reklama, špica je već prošla, radnja krenula. Posle pola sata shvatim da je ipak trebalo prvo da odem do toaleta jer neću izdržati naredna dva sata. Ali, to bi moglo da me košta suštinskog dela filma i da obesmisli dalje gledanje.

Nikakav problem, zato postoji aplikacija RunPee. Reklamira se pod sloganom "kad priroda zove" i služi upravo za ovakve situacije. Unesete naziv filma i ona vam sugeriše u kom trenutku je zgodno da se izgubite na nekoliko minuta, a da ne propustite ništa bitno.

Deluje blesavo, sve dok vam stvarno ne zatreba. Verovatno će u budućnosti moći da vam isti savet dâ i na utakmici, predavanju ili sastanku. Ali kako je to moguće ako se radi o nepredvidivim događajima?

Moguće je ako upotrebimo statistiku i verovatnoću i nahranimo ih dovoljnim podacima. Na osnovu toka utakmice do tog momenta moguće je predvideti šansu da gol padne u narednim minutima, pa kada je najmanja, trk u klozet. Biće maestralnih propusta, ali statistika se ne bavi time nego ukupnim brojkama. A one ne lažu.

Toliko ne lažu da se razvija čitava industrija obrade podataka koji bi trebalo da vam pomognu da budete efikasniji na poslu. Dve zanimljive kompanije iz tog sveta su Hjumanajz (Humanyze) i HajerVju (HireVue), obe američke.

HajerVju služi za odabir kandidata za razgovoru na posao. Snima vaš govor tela i pomoću veštačke inteligencije komisiji sugeriše da li kandidat govori istinu, da li mu je nešto neprijatno, kakvo mu je samopouzdanje.

Hjumanajz proizvodi uređaj koji svaki zaposleni nosi sa sobom i taj uređaj meri sve njegove interakcije, koliko je pričao sa kolegama, telefonom, koliko je proveo za kompjuterom ili mašinom, koliko na sastancima i sa kim, sve u kombinaciji sa imejlom i kalendarom zaposlenog, pravi mali digitalni špijun. S tim da, tvrde, ne beleže podatke i razgovore, samo interakciju.

Ima mnogo jezivih zaključaka, ako se ovakvi uređaji koriste za kontrolu radnika sa ciljem da se iz njih iscedi što više.

S druge strane, mogu biti veoma korisni za same zaposlene. Mnogi od nas veruju da rade bolje i više nego drugi, a da to šefovi ne primećuju niti vrednuju. Ovakva analiza to bi belodano pokazala, mada bi mnoge razočarala. Podjednako je opasno kada vam se u firmu uvuče neko ko se dobro pokaže na intervjuu, a onda svoja zaduženja svali na vas, sve šarmirajući šefove.

Postoji tu još jedan interesantan segment. Na ovogodišnjoj Sinergiji videli smo demonstraciju softvera koji snima naše pokrete u realnom vremenu i pomaže nam da popravimo šut na koš ili servis u odbojci ili tenisu. Svakom sportisti bi to vredelo zlata.

Zamislite da vam analiza sugeriše koji je deo radnog dana za vas najproduktivniji, kada ćete dati najbolji rezultat na poslu, pa da to iskoristite na najbolji način umesto da odete na suvišan sastanak, da završavate tuđi posao koji vam se ne priznaje ili na pauzu. Da li biste koristili takvu aplikaciju, makar iz radoznalosti?

Jer, uređaj koji vas špijunira već nosite i u panici ste ako vam nije pri ruci čak i kada spavate. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

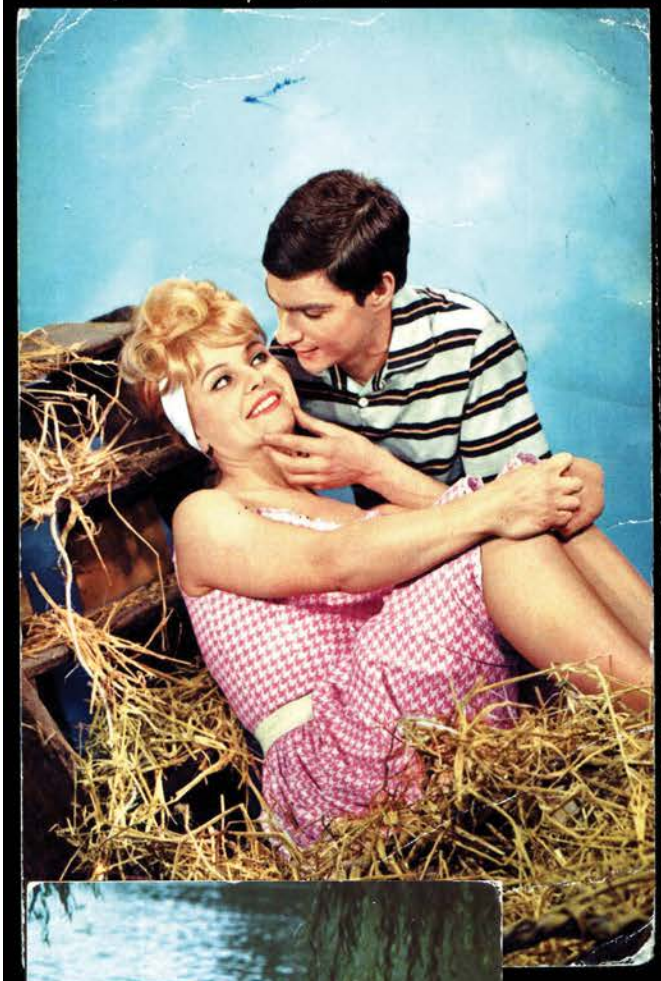
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

nepopravljivi romantičari

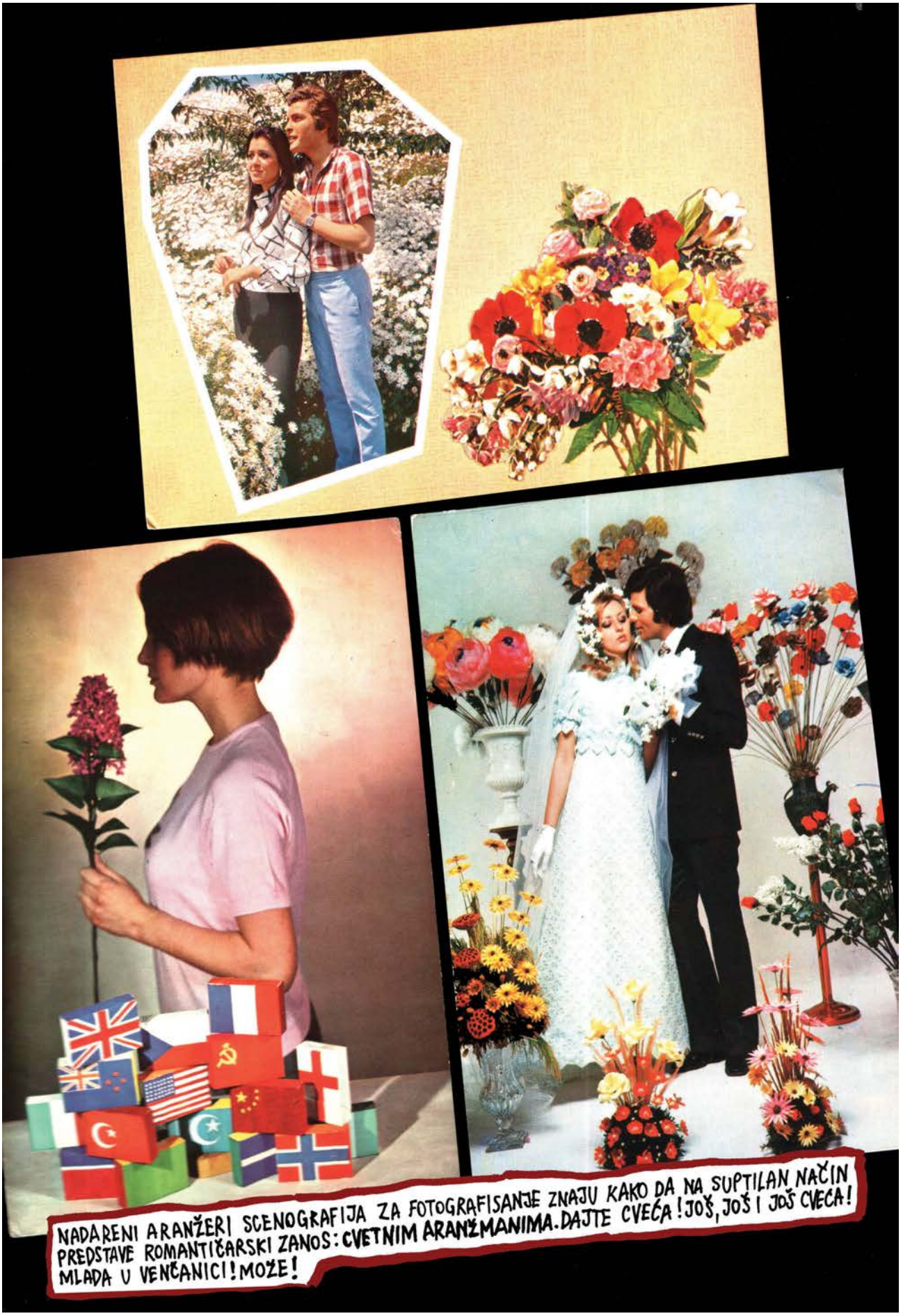
ALEKSANDAR ZOGRAF.

PRIZNAJTE SEBI, MAKAR NERADO, DA STARE DOPISNICE SA MOTIVIMA ZALJUBLJENIH PAROVA IZAZIVAJU ESTETSKO USHIĆENJE UPRAVO ZAHVALJUJUĆI SVOJOJ IZVEŠTAČENOSTI. ZATIM, KADA STE U RASPOLOŽENJU DA ODGONETATE FILOZOFSKE DILEME, KUŠAJTE SVOJU MOĆ REZONOVANJA JOŠ TEŽIM PITANJEM: DA LI JE TO NJIHOVA MANA, ILI KVALITET? KADA, O KADA KIČ PRERASTA U ESTETSKI KVALITET, I KAKO?

NADARENI ARANŽERI SCENOGRAFIJA ZA FOTOGRAFISANJE ZNAJU KAKO DA NA SUPTILAN NAČIN PREDSTAVE ROMANTIČARSKI ZANOS: CVETNIM ARANŽMANIMA. DAJTE CVEĆA! JOŠ, JOŠ I JOŠ CVEĆA! MLADA U VENČANICI! MOŽE!

Orhideje

Često sa prozora stanova dostojanstveno i sa visine misteriozne orhideje gledaju na prolaznike. Izgledaju kao nesrećno parče divljine nasukano na gradske simsove. Pomalo su hladne, pomalo bajkovite. Teško ih je održavati, a lako vode ljude u ludilo. Oni koji ih vole, vole ih bezumno. Čula sam za čoveka koji je čitav sprat svog luksuznog dupleksa posvetio uzgajanju orhideja.

Na svetu postoji oko 30 hiljada endemskih vrsta orhideja i na hiljade onih što su nekada živele na zemlji, ali su izumrle. Rejmond Čendler piše da orhideje imaju teksturu ljudskog mesa. One su veoma otporne i prilagodljive. Ako uragan odnese orhideju stotine kilometara dalje od drveta na kome živi, dovoljno je da se ponovo zalepi lepkom za drvo i ona će preživeti. Smatra se da su orhideje najpametnije biljke na svetu. Ono što mi zovemo lepotom zapravo je njihova evolutivna strategija. Orhideja će pre obezbediti polen od bilo koje samooprašive biljke. One svojim laticama imitiraju oblik insekta, a privlače ih i mirisom. Neke imaju zadah trulog mesa koji insekti vole. Jedna orhideja miriše na čokoladu. Jedna na beli patišpanj. Mnoge se opraše samo jednom u nekoliko godina, ali njene mahune razvijaju milione sitnih semenki veličine peska koje će vetar raznositi dalje. Orhideje su pravi konkistadori biljnog i životinjskog sveta.

Foto: Rodrigo Ferreira

Ali ne samo to. One su besmrtne. Ako ne postoji spoljašnje oštećenje orhideja će preživeti vekove. Nekoliko orhideja u Njujorškoj botaničkoj bašti živi u tim staklenicima još od 1898. godine.

U viktorijansko doba postojali su lovci na orhideje koji su tumarali po tropskim zabitima ovog sveta ne bi li pronašli dragoceni trofej za bogate egzibicioniste. Svi do jednog bili su osobenjaci, ljudi bez korena, željni divljine i avanture. Lov na orhideje obično je bio smrtonosan posao.

Kada je novinarka "Njujorkera" Suzan Orlin početkom devedesetih godina prošlog veka pročitala vest o Džonu Larošu, čoveku koji je završio na sudu jer je pokušao da ukrade "duh orhideju" iz močvara Floride, videla je samo još jednu dobru novinarsku priču. Otišla je u Nejpls na Floridi, upoznala Džona i napisala članak koji je odmah odjeknuo širom države. Tri dana kasnije, dobila je ponudu od izdavačke kuće Random haus da napiše roman o ovom cveću, a potom ponudu da se snimi film po još nenapisanom romanu. Scenarista je trebalo da bude pomalo ekscentrični Čarls Kofman, koji je posle filma *Being John Malkovich* imao svoj momentum.

Laroš je nekada imao svoj rasadnik orhideja koje je razneo uragan Endru. Od tada je žudeo za divljim orhidejama koje rastu u močvari Fakahači na Floridi. Posebno je želeo da klonira *Polyradicion lindenii*, "duh orhideju", endemsku vrstu zaštićenu zakonom Floride o ugroženim vrstama. Smislio je da Seminola Indijanci ukradu "duh orhideju" jer za njih nisu važili zakoni države Floride. "Duh orhideja" ne raste nigde osim u Fakahačiju, i onaj koji bi uspeo da je klonira bio bi bogat čovek.

Pošto Laroš nije ni dotakao "duh orhideju", sud nije mogao da ga optuži, a biljke su zalepljene na drveće sa kojih su skinute.

Laroš je očigledno bio opsednut orhidejama. S druge strane, Suzan Orlin postala je opsednuta Larošom. Kao novinarka koja je oduvek samo prenosila tuđe priče, posle godina otupelosti u kojima se osećala zaglavljeno u prosečnom braku i karijeri, čeznula je da ponovo oseti nešto što bi je pokrenulo iznutra. I sama je otišla u močvaru Fakahači da vidi "duh orhideju", ali nije imala sreće.

Ova orhideja bila je toliko poželjna jer ju je teško bilo uočiti. Cveta jednom godišnje i samo srećnici koji bazaju močvarom dopola u vodi, rizikujući svoj život izloženi aligatorima i ko zna još kakvim gadostima koje krije močvarna šuma, ugledali bi u nekom trenutku maleni krhki cvet prozirnih belih latica koje se elegantno spuštaju sa drveta sa kog vise do površine mutne vode.

Pošto nemaju lišće već samo splet nevidljivih korena isprepletanih sa granama i dugačke usnice koje se izvijaju kao paperjasta krila, ova orhideja izgleda kao duh koji lebdi nad močvarom.

Do kraja romana Suzan nije videla "duh orhideju". Shvatila je da je Laroš zapravo nehajno prelazio sa jedne opsesije na drugu.

Suzan je spoznala ispraznost intenzivnih osećanja koja nemaju dublje utemeljenje. Sve ovo je videla kao isprazan egzibicionizam ljudskog ega koji traži nešto da zavara slutnje duše o prolaznosti i uzaludnosti svega.

Zaključak je gorak, ali i ova priča ima epilog. Suzan Orlin uspela je da napiše *nonfiction* knjigu o potpuno nenarativnoj tematici – cveću. Kofman je uspeo da 2002. godine napravi film o potpuno nefilmičnoj knjizi o cveću. Glume Nikolas Kejdž i Meril Strip. Međutim, kao što su za Suzan orhideje samo metafora za ono što nju lično zanima – "ljudska opsesija i lepota" – i on je otišao korak dalje. Tako je divna priča o cveću hipertrofirala u akcioni film u kojem Suzan i Laroš imaju aferu, a pleme Seminola ušmrkava "duh orhideje" kao drogu. Stvaralački proces je i sam jedna vrsta opsesije, i to jednako samodovoljne i kapriciozne kao i orhideje. ¶

NEVENA MILOJEVIĆ

SSIFF
MEILLEUR SCÉNARIO
DONOSTIA ZINEMALDIA
FESTIVAL DE SAN SEBASTIÁN
2018
CARLOS ACOSTA
SANTIAGO ALFONSO
KEYVIN MARTÍNEZ
EDILSON MANUEL OLBERA NUÑEZ
LAURA DE LA UZ
Luli
REŽIJA
ICÍAR BOLLAÍN
SCENARIO
PAUL LAVERTY
Inspirisano životom legendarnog
plesača Karlosa Akoste
i autobiografijom "No way home"
U BIOSKOPIMA OD 24. OKTOBRA
www.filmcoopi.ch

THE 1
FIRST EDITION
ODVEZI ZA 2.700€.
218
DESIGN
bmw.rs
Zadovoljstvo
u vožnji

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec